

Keskustan, kokoomuksen ja SDP:n suhtautuminen Euroopan unioniin ja Euroopan
integraatioon puolueohjelmien näkökulmasta vuosina 1991-2007

Nea Vauhkonen

Pro gradu -tutkielma

Poliittinen historia

Turun yliopisto

Syksy 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos/

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

VAUHKONEN, NEA: Keskustan, kokoomuksen ja SDP:n suhtautuminen Euroopan unioniin ja Euroopan integraatioon puolueohjelmien näkökulmasta vuosina 1991–2007

Pro gradu -tutkielma, 86 sivua.

Poliittinen historia

Marraskuu 2021

Tiivistelmä

Tutkimus käsittelee Suomen Keskustan, Kansallisen Kokoomuksen ja Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen suhtautumista Euroopan unioniin ja Euroopan integraatioon vuosina 1991–2007. Tutkimuksen aineistona on käytetty puolueiden puolueohjelmia. Aineistoa on tutkittu aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Keskusta, kokoomus ja SDP ottavat kantaa puolueohjelmissa EU:hun ja Euroopan integraatioon useista eri näkökulmista. Yhteisinä teemoina puolueilla korostuivat ohjelmissa Euroopan integraation tulevaisuus ja EU:n kehittäminen, talouspolitiikka, maatalous- ja aluepolitiikka, sosiaalipolitiikka, ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä ympäristökysymykset. Puolueiden välillä löytyi eroavaisuuksia, kuinka paljon he antoivat tietylle aiheelle painoarvoa ohjelmissa.

Keskusta suhtautui kahteen muuhun puolueeseen verrattuna kriittisemmin Suomen EU-jäsenyyteen, mutta vuoteen 2007 mennessä hyväksyi Suomen EU-jäsenyyden. Puolue korosti ohjelmissa maatalous- ja aluepolitiikkaa, talouspolitiikkaa sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Kokoomus suhtautui vuodesta 1991 alkaen positiivisesti Suomen EU-jäsenyyteen. Puolue korosti ohjelmissa eniten talouspolitiikkaa, maatalous- ja aluepolitiikkaa sekä jonkin verran ympäristöpolitiikkaa.

SDP suhtautui vuodesta 1991 alkaen positiivisesti EU-jäsenyyteen, joskin puolue julkaisi ensimmäisen puolueohjelman tarkastelujaksolla vuonna 1996. SDP korosti ohjelmissa talouspolitiikkaa, sosiaalipolitiikkaa ja ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Suomen EU-politiikan pitkä linja on pysynyt lähes samana vuodesta 1995 aina eurokriisiin saakka. Tämä on näkyvissä myös puolueohjelmissa. Puolueiden välillä on näkyvissä kuitenkin painotuseroja siinä, miten ja mistä aiheista ne puhuvat EU-politiikan näkökulmista. Nämä selittyvät ainakin osaltaan puolueideologioiden kautta. Toisaalta huomattavissa on myös EU-politiikkaa leimannut konsensushakuisuus.

Asiasanat: Euroopan unioni, Suomen Keskusta, Kansallinen Kokoomus, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, Euroopan integraatio, ulko- ja turvallisuuspolitiikka, maatalous- ja aluepolitiikka, talouspolitiikka, sosiaalipolitiikka, ympäristöpolitiikka

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaus	1
1.2. Tutkimuksen aineisto ja aiempi tutkimus	2
1.3. Tutkimuksen metodit	6
1.4. Kylmän sodan loppu ja muutokset Suomen kansainvälispoliittisessa asemassa	8
1.5. Euroopan integraation vaikutus poliittisiin puolueisiin	10
2. Jäsenyyksikysymys pinnalla 1991-1995	13
2.1. Suomen Keskusta	14
2.1.1. ”Suomi kannattaa laajenevan, avautuvan, asteettain syvenevän ja läheisyysperiaatteen mukaan toimivan eurooppalaisen yhteistyön kehittämistä”	14
2.1.2. ”Suomi on osa yhdentyvää maailmantaloutta, joka käy läpi perusteellista rakennemuutosta”	18
2.2. Kansallinen Kokoomus	20
2.2.1. ”Kokoomus tukee Suomen EU-jäsenyyttä. Maallamme on myös annettavaa Euroopan unionille”	20
2.2.2. ”Rakennamme kansainvälisesti kilpailukykyistä yritystoimintaa yhä paremmalla koulutuksella, kansainvälisesti erikoistuneella huippuosaamisella, korkeatasoisella teknologialla ja ympäristöystävällisyydellä”	22
2.3. Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	25
2.3.1. Ristiriitaisuutta SDP:n sisällä suhteessa Euroopan integraatioon	25
2.3.2. Paavo Lipponen vie Suomea vahvasti unioniin	28
3. Suomen EU-politiikan rakentaminen 1995-1999	29
3.1. Suomen Keskusta	31
3.1.1. ”Kansallisvaltiot ovat edelleen tehokas ja kansanvaltaisin väline kansainvälisen kehityksen ohjaamiseksi. Niiden vaikutusmahdollisuudet tulee säilyttää ja niiden yhteistyötä tulee kehittää.”	31
3.1.2. ”Maaseutu on EU-jäsenyyden myötä suuren rakennemuutoksen kourissa. Ei maaseudun puolesta puhujat ole vaatimassa etuoikeuksia maaseudun väestölle vaan ylipäättään elämisen ja yrittämisen mahdollisuuksia”	33
3.1.3. ”Unionissa on piirteitä sekä valtioiden välisestä liitosta että liittovaltiosta. Rahaliiton syntyminen luo paineita liittovaltiokehityksen suuntaan”	37
3.2. Kansallinen Kokoomus	39
3.2.1. ”Tähänastiset kokemukset EU-jäsenyydestä ovat myönteisiä. Suomen vaikutusmahdollisuudet Euroopassa ovat vahvistuneet”	39
3.2.2. ”Suomi tarvitsee kansainvälisesti menestyvän kaupan, hallinnon ja liikenteen keskuksen, ”kansainvälisen suurkaupunkiveturin”	40
3.2.3. ”Kokoomuksen tavoitteena on, että Suomi siirtyy talous- ja rahaliitto EMU:n kolmanteen vaiheeseen ensimmäisten eu-maiden joukossa vuonna 1999”	43
3.3. Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	45
3.3.1. ”Suomi on EU:n jäsenenä mukana eurooppalaisessa päätöksenteossa ja kantaa oman vastuunsa sen onnistumisesta”	45

3.3.2.	”Suomen sosialidemokraatit katsovat rahaliittohankkeen olevan tärkeä osa yhteisen Euroopan rakentamista”	49
3.3.3.	”Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteena on vakauden ja turvallisuuden luominen Eurooppaan”	53
4.	Politiikan vakiintuminen 2000-2007	56
4.1.	Suomen Keskusta	57
4.1.1.	”Euroopan unionia on kehitettävä jäsenvaltioidensa liittona avoimemmaksi ja tehokkaaksi välineeksemme vaikuttaa asioihin, joissa tarvitaan yli rajojen menevää päätöksentekoa”	57
4.1.2.	”Euroopan unionin maatalouspolitiikka sopii huonosti Suomen oloihin – Suomi tarvitsee aluepoliittisen täyskäännöksen”	60
4.1.3.	”Euroopan unionin jäsenmailla pitää voida tulevaisuudessakin olla yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan rinnalla myös kansallista ulkopolitiikkaa”	65
4.2.	Kansallinen Kokoomus.....	67
4.2.1	”Me kokoomuslaiset haluamme kehittää Euroopan unionia vahvana jäsenvaltioiden ja kansojen liittona”	67
4.2.2.	”Alueellinen kehittäminen on nähtävä Suomessakin osana alueiden Euroopan kehittämistä – suomen on toimittava Euroopan unionissa aktiivisesti, jotta ilmastolliset ja tuotannolliset erityispiirteemme tulevat jatkossa nykyistä paremmin huomioituiksi”	68
4.2.3	”Suomen puolustuksesta ensisijaisen vastuun kantavat aina suomalaiset itse. Yhteistyö EU:n kanssa vahvistaa turvallisuuttamme”	71
4.3.	Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	73
4.3.1.	”Sosialidemokraatit Suomessa ja koko Euroopassa korostavat EU:n toimivuuden ja tehokkuuden merkitystä”	73
4.3.2.	”Euroopan sosiaalimallissa sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja taloudellinen tehokkuus kuuluvat yhteen”	76
4.3.3.	”Euroopassa on maailman paras tietoisuus ympäristöongelmista ja muutokset ympäristön tilan parantamiseksi ovat olleet askelia myönteiseen suuntaan”	79
5.	Johtopäätökset	81
	Lähdeluettelo	87

1. JOHDANTO

1.1. TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AIHEEN RAJAUS

Tutkin pro gradu -tutkielmassani Suomen Keskustan, Kansallisen Kokoomuksen ja Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen¹ suhtautumista Euroopan unioniin (EU) ja Euroopan integraatioon vuosina 1991–2007. Tutkin sitä, miten Euroopan unionista (EU)² ja Euroopan integraatiosta sekä laajemminkin Euroopasta on kirjoitettu puolueiden puolueohjelmissa. Tutkin myös sitä, onko puolueiden suhtautumisessa tapahtunut muutoksia ajanjaksolla.

Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi vuonna 1995 ja tämä on muokannut merkittävästi Suomen kansainvälistä asemaa. Suomi integroitui vahvasti Länsi-Eurooppaan. Suomen jäsenyyden aikana, EU on vaikuttanut merkittävästi niin politiikan sisältöihin kuin institutionaalisiin rakenteisiin Suomessa.³

Tutkimukseni rajautuu puolueiden osalta keskustaan, kokoomukseen ja SDP:hen. Vuosina 1991–2007 puolueet olivat selvästi Suomen kolme suurinta puoluetta ja vuoteen 2011 saakka nämä kolme puoluetta ovat pystyneet varmistamaan vaaleissa yhteensä 60-70 prosentin kannatuksen.⁴ Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa tilanne muuttui, kun perussuomalaiset saivat 34 paikkaa. Vastaavaa murrosta ei ole tapahtunut Suomen poliittisessa järjestelmässä kuin toisen maailmansodan jälkeen, kun SKP ja sen vaaliorganisaatio SKDL saivat vaaleissa 49 paikkaa.⁵ Eli tilanne on muuttunut vuoden 2011 vaalien jälkeen, ajallisesti tämä kuitenkin tapahtuu vasta tutkimusajanjaksoni jälkeen ja vuosina 1991–2007 voidaankin puhua vielä kolmesta suuresta puolueesta, jotka olivat keskusta, kokoomus ja SDP. Vuosille 1991–2007 sijoittuu neljät eduskuntavaalit, ja jokaisissa vaaleissa joko keskusta, kokoomus tai SDP ovat saaneet eniten ääniä ja näin olleen päässeet muodostamaan hallitusta.⁶ Tämän lisäksi keskusta oli pääministeripuolue

---

¹ Tästä lähtien käytän tutkimuksessani puolueista niiden käyttönimiä eli keskustaa, kokoomus ja SDP.

² Euroopan yhteisö muutti nimensä Maastrichtin sopimuksella nimensä Euroopan unioniksi 1992.

Maastrichtin sopimus astui voimaan marraskuussa 1993. Tutkimuksessa puhun Euroopan yhteisöstä, kun tarkoitetaan yhteisöä ennen Maastrichtin sopimuksen astumista voimaan ja kun puhutaan vuoden 1993 jälkeisestä ajasta, käytän nimeä Euroopan unioni.

³ Raunio & Saari 2006, 9-19.

⁴ Paloheimo & Raunio 2008, 20-21.

⁵ Mickelsson 2021, 358.

⁶ Suomen virallinen tilasto (SVT): Eduskuntavaalit [verkkojulkaisu].

Suomen jättäessä jäsenhakemuksen EU:n hallituskaudella 1991–1995. Kokoomus oli myös mukana tässä hallituksessa.⁷ Näin ollen oli luonnollinen valinta tarkastella tutkielmassani kolmea suurinta puoluetta.

Tarkastelen keskustan, kokoomuksen ja SDP:n puolueohjelmia vuosina 1991–2007. Aloituspisteeksi valikoitui vuosi 1991, koska hallituskaudella 1991–1995 Suomelle muodostui mahdollisuus hakea EU:n jäsenyyttä ja lopulta Suomi haki jäsenyyttä sekä kansanäänestyksen jälkeen liittyi EU:n jäseneksi vuoden 1995 alusta. Tutkimukseni päättyy vuoteen 2007, koska tuolloin oli Suomessa uudet eduskuntavaalit ja näin ollen hallitus vaihtuu myös. Lissabonin sopimus eli EU:n uusi perussopimus solmitaan vuoden 2007 lopussa, joka pyrki parantamaan yhteisön tehokkuutta, demokraattisuutta ja yhtenäisyyttä. Lissabonin sopimus muutti Euroopan unionista tehtyä sopimusta ja Euroopan yhteisön perustamissopimusta⁸. Sopimus muutti osaltaan unionin luonnetta, joten vuoden 2007 jälkeisen ajan jätän omasta tutkimuksestani pois.

Vuoden 2007 loppuun mennessä Suomi on myös ollut jo yli kymmenen vuotta EU:n jäsen, ja jäsenyydestä on tullut Suomelle normi. Pitkä aikaväli mahdollistaa tutkimaan myös sitä, onko puolueiden sisällä tapahtunut muutoksia suhtautumisessa EU:hun, ja Euroopan integraatioon tai tuovatko puolueet esimerkiksi erilaisia aihepiirejä esille 1990-luvun alkupuolella kuin 2000-luvulla. Useamman puolueen tarkastelu tekee mahdolliseksi analysoida eroja puolueiden välillä sekä nähdä, miten eri ideologiaan tai aatteisiin nojaavat puolueet ovat argumentoineet Euroopan integraation puolesta tai mahdollisesti esittäneet kriittisempiä näkökantoja integraatiokehitykseen.

1.2. TUTKIMUKSEN AINEISTO JA AIEMPI TUTKIMUS

Tutkimukseni aineistona käytän keskustan, kokoomuksen ja SDP:n puolueohjelmia vuosilta 1991–2007. Olen ottanut mukaan kaikki puolueiden julkaisemat puolueohjelmat tuolla aikavälillä. Puolueohjelmat ovat saatavilla internetistä, Pohtiva-arkistosta. Sieltä

ISSN=1799-6252. 2015, Liitetaulukko 2. Puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 1991-2015 (%). <https://www.stat.fi/til/evaa/2015/evaa_2015_2015-04-30_tau_002_fi.html> [sivulla käyty 18.1.2019].

⁷ Valtioneuvoston internetsivut: Ahon hallitus 26.4.1991-13.4.1995.

<<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/65>> [sivulla käyty 18.1.2019].

⁸ ”Lissabonin sopimus” <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/5/lissabonin-sopimus>> Euroopan parlamentin nettisivut [haettu 13.6.2021].

löytyy kattavasti suomalaisten puolueiden julkaisemia ohjelmia aina vuodesta 1880 alkaen.⁹

Keskusta on julkaissut vuosina 1991–2007 yhteensä 27 puolueohjelmaa. Kokoomus on julkaissut vuosina 1991–2007 45 puolueohjelmaa. SDP on ollut puolueista aktiivisin julkaisemaan puolueohjelmia. Puolue on julkaissut 55 puolueohjelmaa aikavälillä. Jokainen puolue on julkaissut erityyppisiä ohjelmia, kuten vaaliohjelmia, erityisohjelmia, tavoiteohjelmia tai muita ohjelmia. En ole tutkimuksessani kuitenkaan eritellyt tarkemmin puolueohjelmien tyyppisiä, vaan aineistossa on mukana kaikki julkaistut puolueohjelmat.

Olavi Borg¹⁰ on käsitellyt vuonna 1964 julkaistussa väitöskirjassaan laajasti poliittisia ohjelmatyyppejä ja silloisen ohjelmakehityksen piirteitä. Borg on jakanut suomalaisten puolueiden julkaisemat ohjelmat erilaisiin ohjelmatyyppeihin, jotka ovat hyvin samantyyppisiä kuin mitä Pohtiva-arkistossakin käytetään. Borg puhuu väitöskirjassaan pidemmän aikavälin ohjelmista, joissa esitellään puolueen arvoperiaatteita. Tämän lisäksi on olemassa lyhyemmän aikavälin ohjelmia, joita voidaan kutsua toiminta- tai erityisohjelmiksi. Kolmas ohjelmakategoria on erilaiset kampanjaohjelmat, joita voi olla esimerkiksi vaaliohjelmat.

Puolueohjelmat on rajattu POHTIVA-arkistossa yleisohjelmiin, vaaliohjelmiin, tavoiteohjelmiin, erityisohjelmiin ja muihin ohjelmiin. Puolueohjelmien rajaaminen ei kuitenkaan tosiasiaassa ole näin yksinkertaista, mutta arkiston käyttämällä karkealla jaolla erilaisia puolueohjelmatyyppejä on helpompi analysoida. Yleisohjelmat kertovat yleensä puolueen tavoitteista ja aatteellisista lähtökohdista. Vaaliohjelmat ovat ohjelmia, joilla puolue lähtee tavoittelemaan kannatusta valtakunnallisissa vaaleissa. Tavoiteohjelmissa puolue pyrkii esittämään lyhyen tai keskipitkän aikavälin tavoitteita, mutta ohjelma ei ole kuitenkaan luonteeltaan periaateohjelma. Erityisohjelmat ottavat kantaa useimmiten johonkin tiettyyn kysymykseen, esimerkiksi ympäristöpolitiikkaan tai liikennepolitiikkaan. Muihin ohjelmiin on luokiteltu sellaiset ohjelmat, jotka eivät varsinaisesti sovi mihinkään edellä mainittuihin kategorioihin. Muita ohjelmia voivat olla esimerkiksi puoluekokousten tai puoluevaltuustojen kannanotot tai vaaliohjelmaa täydentävät tekstit.¹¹ POHTIVA-arkiston karkea jaottelu noudattaa selvästi Borgin ohjelmaluokitusta. Tarkoituksenani ei ole kuitenkaan tutkimuksessa kuitenkaan tuoda

⁹ Pohtiva-poliittisten ohjelmien tietovaranto. <<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/>> [sivulla käyty 18.1.2019].

¹⁰ Borg Olavi 1964, 7-28.

¹¹ Pohtiva-poliittisten ohjelmien tietovaranto.

vahvasti ohjelmatyyppejä esiin. On hyvä kuitenkin huomata, että eri ohjelmatyypit voivat olla hieman eri tavalla kirjoitettu ja niillä voi olla erilainen tarkoitus.

Poliittisessa ohjelmatutkimuksessa on tapahtunut myös muutoksia viime vuosikymmenten aikana. Borg¹² mainitsee jo omassa väitöskirjatutkimuksessaan vuonna 1964, miten puolueet ovat siirtyneet periaateohjelmista toiminta- ja työohjelmiin. Eeva Aarnio on kirjoittanut laajemmin ohjelmatutkimuksessa tapahtuneista muutoksista. Aarnio puhuu perinteisestä ohjelmatutkimuksesta ja 1980-luvun jälkeen tehdystä tutkimuksesta. Perinteinen ohjelmatutkimus korostaa politiikan suunnitelmallisuutta. 1960-luvun loppuun saakka puolueohjelmat lähtivätkin oletuksesta, että tulevaisuutta ja näin ollen politiikkaa voidaan suunnitella ja ennustaa.

Etenkin 1980-luvun jälkeen tehty ohjelmatutkimus taas lähtee päinvastaisesta oletuksesta, että politiikkaa ei voi suunnitella. Puolueohjelmissa pyritään osoittamaan sen hetkisen ympäristön tuntemus, ja se miten puolueen ja sen kannattajien tulisi tuohon ympäristöön sopeutua.¹³ Merkittävää on myös se, että puolueissa oli huomattu, että yhteiskunta ei ole enää sektoreittain suunniteltavissa. Ohjelmissa ei enää vastattu annettuihin kysymyksiin vaan pikemminkin arvioitiin tärkeäksi arvioituja kysymyksiä sekä esitettiin niitä puolueen aatteen näkökulmasta.¹⁴

Mikä on puolueohjelmien asema nykypolitiikassa? Puolueohjelmia ei laadita enää suunnitelmallisuuden näkökulmasta. Ohjelmat nähdään merkityksellisenä etenkin puolueen sisäisen keskustelun kannalta.¹⁵ Eeva Aarnio on tutkinut laajemmin puolueohjelmien laatimista. Ylipäätään lain mukaan Suomessa rekisteröityneellä puolueella pitää olla yleisohjelma, jossa on esitelty puolueen keskeiset tavoitteet ja periaatteet¹⁶. Puolueohjelmatutkimuksessa 1980-luvun jälkeen oli luovuttu ajatuksesta, että ohjelmat ohjaisivat poliitikkojen toimintaa. Puolueohjelmat olivat enemmänkin tekstejä, jotka on kirjoitettu puolueiden pelikentässä ja tämä tulee huomioida myös puolueohjelmia tutkittaessa tai arvioitaessa. Koska ohjelmat on laadittu puolueiden pelikentässä, se merkitsee sitä, että ne on kirjoitettu toisia kilpailevia tekstejä vastaan. Ohjelmat on puheenvuoroja muutokseen pyrkivässä keskustelussa.¹⁷

---

¹² Borg Olavi 1964, 20.

¹³ Aarnio 2004, 147-148.

¹⁴ Aarnio 1998, 24.

¹⁵ Kanerva 1991, 1-3.

¹⁶ Aarnio 1997, 160,165-175.

¹⁷ Aarnio 1998, 29.

Kuitenkin ohjelmatyötä voidaan tarkastella myös muista näkökulmista. Puolueen aiempi ohjelma voi herättää keskustelua puolueen sisällä ja näin ohjelmatyö voidaan kokea aiheelliseksi. Haastaminen puolueen sisällä ei välttämättä aiheuta uudenlaisen tulkintojen hyväksymistä puolueessa, mutta välillä on hyvä keskustella myös vaihtoehtoisista tulkinnoista. 1970-luvulta alkaen ohjelmatyössä onkin korostettu keskustelua ja haastamista. Ohjelmatyö voidaan ymmärtää foorumina, jossa pohditaan erilaisia aikaan liittyviä ratkaisuja. Yleensä tällöin puolueen toimintaympäristössä on tapahtunut muutoksia, jolloin ohjelmatyö näyttää tarpeelliselta. Menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden hallinta on ollut ohjelmatutkimuksessa esillä 1980- ja 1990-luvuilta saakka.¹⁸

Oman tutkimukseni näkökulmasta puolueohjelmatutkimuksessa korostuvat vahvasti toimintaympäristön muutokset, jotka johtuivat kylmän sodan päättymisestä ja Neuvostoliiton hajoamisesta. Näin suomalaiset puolueet joutuivat ohjelmissaan ottamaan kantaa toimintaympäristön muutoksiin ja siihen, miten Suomen tulisi niihin suhtautua. Puolueet alkoivat julkaisemaan esimerkiksi erilaisia Eurooppa-ohjelmia¹⁹.

Puolueohjelmatutkimusta on lähivuosina tehty melko vähän. Suomalaisia puolueohjelmia ovat tutkineet esimerkiksi Jukka Paastela ja Heikki Paloheimo teoksessa *Suomen puolueiden periaateohjelmat – Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*, Jukka Kanerva teoksessa *Suomalaisten puolueohjelmien retoriikasta*, teoksessa *Puolueet 1990-luvulla – Näkökulmia suomalaiseen puoluetoimintaan* ja Eeva Aarnio väitöskirjassaan *Päämäärät liikkeessä*. Ensimmäisenä laajimmin suomalaista puoluekenttää ja puolueiden ideologioita on tutkinut Olavi Borg väitöskirjassaan *Suomen puolueideologiat*. Ajankohtaisin teos suomalaisesta puoluejärjestelmästä ja puolueista on Rauli Mickelssonin *Suomen puolueet – Vapauden ajasta maailmantuskaan*, josta julkaistiin kolmas painos vuonna 2021.

Eurooppalaistumisesta ja Suomen kansainvälispoliittisen aseman muutoksesta taas on tehty melko paljon tutkimusta. Teoksia ovat esimerkiksi Tapio Raunion ja Juho Saaren *Eurooppalaistuminen – Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon ja Reunalla vai ytimessä? Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus*. Ulko- ja kauppapolitiikan näkökulmasta Suomen aseman muutosta on tarkastellut esimerkiksi Juhana Aunesluoma

¹⁸ Aarnio 1997, 160,165-175.

¹⁹ Esim. Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma. Puolueiden tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/184>> [sivulla käyty 6.2.2019].

teoksessaan *Vapaakaupan tiellä – Suomen kaupp- ja integraatiopolitiikka maailmansodista EU-aikaan*, Tapani Paavosen *Vapaaintegraation kausi – Suomen suhde Länsi-Euroopan integraatioon FINN-EFTA:sta EC-vapaakauppaan* sekä Tapio Raunio artikkelissaan *Kansallista vai eurooppalaista politiikkaa? EU ja Suomen poliittisen järjestelmän muutos teoksessa Suomi 25 vuotta Euroopan unionissa*. Laajemmin Pohjoismaiden suhtautumista Euroopan integraatioprosessiin on tutkinut esimerkiksi Christine Ingebritsen teoksessaan *The Nordic states and European unity*.

Suomalaisten puolueiden suhtautumista Euroopan integraatioon ei ole tutkittu juurikaan. Mikko Pousi²⁰ on kirjoittanut pro gradu -tutkielman SDP:n suhtautumisesta Länsi-Euroopan integraatiokehitykseen 1985–1991. Markus Saarinen²¹ on käsitellyt pro gradu -tutkielmassaan Suomen Keskustan puoluejohdossa käytyä keskustelua integraatiopolitiikasta vuosina 1990–1994. Puolueohjelmien näkökulmasta puolueiden suhtautumista EU:hun ja Euroopan integraatioon. Valitsemani aikarajaus ulottuu myös lähemmäksi nykypäivää kuin aiemmissä tutkimuksissa.

1.3. TUTKIMUKSEN METODIT

Kyseinen tutkimus sijoittuu laadullisen tutkimuksen piiriin. Laadullinen tutkimus on yleiskäsite hyvin monelle eri tavalle tehdä tutkimusta. Olennaista tutkimuksen alussa on siis määritellä, minkälaisesta laadullisesta tutkimuksesta on kyse, ja minkälaisia metodeja tutkimuksessa käytetään.²² Omassa tutkimuksessani metodina käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Laadullinen aineisto on usein jo valmiiksi kirjoitettu. Näin on omassa tutkimuksessanikin, kun tutkin puolueiden puolueohjelmia vuosilta 1991–2007. Sisällönanalyysissä tulee kuitenkin huomata, että usein aineiston keruu ja analysointi tapahtuvat ainakin osittain yhtä aikaa.²³

Alasuutari jakaa laadullisen tutkimuksen kahteen vaiheeseen: havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Nämä tapahtuvat myös usein samanaikaisesti. Alasuutari korostaa sitä, että aineistoa tutkitaan aina tietynlaisesta metodologisesta näkökulmasta.

---

²⁰ Pousi 2017.

²¹ Saarinen 2018.

²² Metsämuuronen 2006, 83.

²³ Metsämuuronen 2006, 83.

Tarkkana on oltava siinä, että kiinnitetään huomiota omiin tutkimuskysymyksiin ja miten niihin voidaan vastata aineiston perusteella teoreettiseen viitekehykseen nojaten.²⁴

Omassa tutkimuksessani käytän apuna laadullisen tutkimuksen analyysiin tarkoitettua NVivo-ohjelmaa. Sen avulla on helpompi hallita suurta määrää tekstiä, koska ohjelmassa voi luoda tekstin sisällä erilaisia kategorioita. Kun laadullisessa tutkimuksessa käytetään tietokoneohjelmaa apuna, tutkimuksen ytimessä on oltava tutkimuksen tavoitteet. Ohjelmiston käyttämisen ei tule millään tavalla ohjata tutkimusprosessin kulkua.²⁵

Tässä tutkimuksessa analysoin puolueiden puolueohjelmiin perustuen, miten puolueet ovat ottaneet kantaa Euroopan unioniin. Ovatko puolueet kirjoittaneet EU:sta ja Euroopan integraatiosta, millä tavalla ne ovat kirjoittaneet niistä, ja mistä aihealueista puolueet ovat kirjoittaneet?

Olen omien tutkimusintressien ja tutkimuskysymysten perusteella luonut Nvivo-ohjelmaan 11 pääkategoriaa. Olen ensin silmäillyt puolueohjelmat läpi, jonka jälkeen kategoriat on luotu pääasiassa pohjautuen puolueohjelmien otsikoihin ja aihepiireihin. Puolueohjelmat asettuvat suhteellisen helposti tiettyyn politiikka-alueeseen. Pääkategoriat ovat EU organisaationa, identiteetti, kansainvälinen yhteistyö, kulttuuri, koulutus ja nuoret, maahanmuutto ja sisäinen turvallisuus, maatalous- ja aluepolitiikka, sosiaalipolitiikka, talous, ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä ympäristö.

Olen jakanut puolueohjelmien tekstin yllä oleviin kategorioihin ainoastaan, jos tekstissä puhutaan aiheesta Euroopan integraation tai EU:n näkökulmasta. Olen nostanut tutkimuksessa esille näihin kategorioihin pohjautuvia argumentteja. Toisenlainen lähestymistapa olisi varmasti voinut olla myös mahdollinen, ja tuottanut myös merkittävää tietoa kyseisestä aihepiiristä. Päädyin kuitenkin rakentamaan tutkielmani nimenomaan eri politiikka-alueiden näkökulmasta, koska suhtautumista Euroopan unioniin ja Euroopan integraatioon pohdittiin hyvinkin monesta eri näkökulmasta ja pohdittiin esimerkiksi jäsenyyden vaikutuksia ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, maatalouteen tai sosiaalipolitiikkaan. Tämä lähestymistapa soveltui hyvin siis omiin tutkimuskysymyksiini.

---

²⁴ Alasuutari 2011, 31-36.

²⁵ Luomanen ja Räsänen 2000, 9-11.

1.4. KYLMÄN SODAN LOPPU JA MUUTOKSET SUOMEN KANSAINVÄLISPOLIITTISESSA ASEMASSA

Yleisesti Euroopan integraatiolla tai Länsi-Euroopan integraatiolla tarkoitetaan taloudellista ja poliittista prosessia, joka on ollut käynnissä toisen maailmansodan loppumisen jälkeen Marshall-suunnitelmasta saakka.²⁶ Integraatioprosessissa taustalla vaikutti etenkin se, että Eurooppaa piti jälleenrakentaa kahden maailmansodan jälkeen ja sodat haluttiin välttää tulevaisuudessa.²⁷ Euroopan integraatio oli alun perin nimenomaan taloudellista integraatiota, jonka tarkoituksena oli luoda yhteiset sisämarkkinat ja näin ollen kaupankäynti eri kansallisvaltioiden välillä olisi helpompaa. Poliittisen integraation mahdollisuus tuli mukaan vasta paljon myöhemmin. Poliittisella integraatiolla tarkoitetaan päätöksenteon siirtämistä osittain ylikansallisille toimielimille. Suomen näkökulmasta etenkin poliittinen integraatio realisoitui vasta Suomen liittyttyä Euroopan unionin jäseneksi vuonna 1995.²⁸

1950-luvun alussa Belgia, Ranska, Saksa, Italia, Luxemburg ja Alankomaat perustivat Euroopan hiili- ja teräsyhteisön, jonka tarkoituksena oli turvata rauha Euroopassa taloudellisen ja poliittisen yhteistyön avulla. Vuonna 1957 perustettiin Euroopan yhteisö (EY), joka oli Euroopan unionin edeltäjä.²⁹ Vaikka taloudellinen integraatio oli alun perin suuremmassa roolissa kuin poliittinen integraatio, niin integraatio tähtäsi myös syvempään integraatioon kuin pelkästään taloudelliseen. Kylmän sodan kontekstissa tämä oli kuitenkin ongelmallista, koska Länsi-Euroopan integraatioon osallistuminen tarkoitti väistämättä Länsi-Euroopan puolelle asettumista Neuvostoliittoa vastaan.

Euroopan yhteisön poliittisen integraation mahdollisuus pysyi pitkään taustalla, kuin jonkinlaisena tulevaisuuden mahdollisuutena. Vasta Neuvostoliiton hajoaminen ja kylmän sodan päättyminen muutti yhteisön poliittista luonnetta. Euroopan yhteisön jäsenyys oli kuitenkin ”poliittinen” kysymys koko kylmän sodan ajan, ja Euroopan puolueettomat maat, Suomi mukaan lukien, alkoivat ottaa kantaa Länsi-Euroopan integraatioon vasta 1980-luvun lopulla.

Suomi ei osallistunut toisen maailmansodan jälkeen alueelliseen taloudelliseen integraatioon.³⁰ Kuitenkin Suomi liittyi vuonna 1950 Gattiin, joka oli kaupan

²⁶ Paavonen 2008, 16-17.

²⁷ Aunesluoma 2011, 87.

²⁸ Paavonen 2008, 16-17.

²⁹ ”The history of the European Union” Euroopan unionin nettisivut. <https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en#1945-1959> [sivulla käyty 20.2.2019].

³⁰ Paavonen 2008, 31-37.

vapauttamista ja sääntelyä valvomaan sovittu yleissopimus. Suomi oli liittynyt 1947 Kansanväliseen valuuttarahastoon ja Maailmanpankkiin.³¹ Yhä enemmän Suomi alkoi suuntautua vapaakauppaintegraatioon 1950-luvun puolivälissä, kun Suomi liittyi neuvotteluihin Pohjoismaisesta tulliliitosta³². 1961 Suomi solmi FINN-EFTA-sopimuksen³³ ja 1970-luvulla vapaakauppasopimuksen EY:n kanssa. 1980-luvulla Eftan ja EY:n välinen yhteistyö tiivistyy. Lopulta myös 1980-luvun puolessa välissä Suomi haki Eftan täysjäsenyyttä.³⁴

Mikä lopulta muutti Suomen suhtautumisen Euroopan integraatioon ja sai Suomen lopulta hakemaan EU-jäsenyyttä? Suurin yksittäinen asia oli tietenkin kylmän sodan aikaisen kaksinapaisen maailmanjärjestyksen murtuminen³⁵. Tämän lisäksi myös YYA-aikakauden päättymisen Neuvostoliiton hajoamisen myötä vaikutti Suomen suhtautumiseen³⁶. Sodan syttyminen ja sen käyminen pohjoisessa ei näyttänyt enää todennäköiseltä. Euroopan yhteisön sisällä tapahtui myös muutoksia. Sisämarkkinoille haluttiin lisää osallistujia, poliittinen ja taloudellinen integraatio syventyi rahaliiton perustamisella sekä EY:n instituutioilla oli enemmän päätöksentekovaltaa kuin aiemmin. Tämän lisäksi kansallisvaltiolla oli mahdollista säilyttää omat poliittiset valinnat, vaikka valtio osallistuisi tiiviimmin yhteistyöhön.³⁷

EY:n sisällä tapahtuneet muutokset realisoituivat jäsenmaiden hyväksyessä uuden perussopimuksen, Maastrichtin sopimuksen 7. helmikuuta 1992. Tällöin myös Euroopan yhteisön nimi muuttui Euroopan unioniksi. Maastrichtin sopimuksen myötä alettiin puhua myös kolmesta pilarista, jolle koko EU:n politiikka perustuu. Nämä kolme pilaria olivat Euroopan yhteisöt, yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä oikeus- ja sisäasioissa tehtävä yhteistyö. Euroopan yhteisön eli ensimmäisen pilarin tarkoituksena oli turvata sisämarkkinoiden toiminta. Talous- ja rahapolitiikka liittyi vahvasti ensimmäiseen pilariin. Toinen pilari oli yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, tarkoituksena oli määritellä unionin yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka ja panna se täytäntöön. Kolmas pilari oli yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa, yhteistyötä haluttiin tehdä esimerkiksi terrorismin, huumekaupan ja vakavan rikollisuuden estämiseksi sekä

---

³¹ Korhonen 2017, 37-47.

³² Paavonen 2008, 37-38.

³³ Efta on Euroopan vapaakauppajärjestö, joka alun perin perustettiin vastakohtana Euroopan yhteisölle. Efta perustui puhtaasti taloudelliseen yhteistyöhön, jolla ei ollut poliittista ulottuvuutta.

³⁴ Korhonen 2017, 37-47,82-89.

³⁵ Ingebritsen 1998, 12-13

³⁶ Aunesluoma 2011, 457.

³⁷ Ingebritsen 1998, 12-13.

laittoman maahanmuuton torjunnan ja yhteisen turvapaikkapolitiikan suhteen.³⁸ Maastrichtin sopimuksen myötä EU:n toimivaltuudet kasvoivat ja etenkin yhteisön poliittinen ulottuvuus tuli aiempaa selvennäväksi.

EU:n jäsenyys ei kuitenkaan ollut ainoa mahdollisuus Suomelle tai muille Pohjoismaille. Aina olisi ollut mahdollisuus jättäytyä EU-jäsenyyden ulkopuolelle. Kaikissa Pohjoismaissa teollisuusliitot, työnantajaliitot ja monet alat, jotka tuottivat tuotteita kansainvälisille markkinoille, olivat jäsenyyden puolesta. Tämän lisäksi nuorempi sukupolvi ja konservatiivisten ja sosialidemokraattisten puolueiden johto tyypillisesti oli jäsenyyden puolella. Suomen näkökulmasta olennaista liittymisen kannalta oli turvallisuus, ja Suomen ja Venäjän välisen rajan turvaaminen. Kaikissa Pohjoismaissa oli myös jäsenyyttä vastustavia. Etenkin päätöksenteon siirtymistä kokonaan ylikansalliselle tasolle pelättiin ja näin kansallinen suvereniteetti menetettäisiin. Ruotsi ilmoitti syksyllä 1990 hakevansa jäsenyyttä ja näin keskustelu myös muissa Pohjoismaissa kävi aktiivisena.³⁹ Ruotsissa, Norjassa ja Suomessa pidettiin kansanäänestykset EU-jäsenyydestä. Norja torjui EU-jäsenyyden kansanäänestyksessä. Ruotsissa ja Suomessa oltiin jäsenyyden puolesta. Näin ollen Suomi ja Ruotsi hakivat jäsenyyttä.⁴⁰ Liittyminen Euroopan unioniin ei tietenkään ollut näin yksinkertainen Suomen kannalta. Puolueilla, monilla eturyhmillä ja kansalaisilla oli eri mielipiteitä siitä, pitäisikö Suomen liittyä Euroopan unionin jäseneksi vai ei. Tutkielmassa käsittelen puolueiden näkökulmaa tähän kysymykseen sekä miten suhtautuminen Euroopan integraation kehittyi vuosien kuluessa.

1.5. EUROOPAN INTEGRAATION VAIKUTUS POLIITTISIIN PUOLUEISIIN

1900-luvun loppua kohden Suomen kansainvälispoliittinen asema oli muutoksessa, ja siihen liittyen puolue-elämässä jouduttiin ottamaan kantaa myös täysin uudenlaisiin konflikteihin. Luokkaorientoituneet suomalaiset puolueet olivat muuttuneet yleispuolueiksi, ja usein kuin kartoitetaan puolueen menneisyyttä. Huolimatta tästä, kun

³⁸ ”Maastrichtin ja Amsterdamin sopimukset” Euroopan parlamentin internetsivut. <<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/3/maastrichtin-ja-amsterdamin-sopimukset>> [sivulla käyty 20.2.2019].

³⁹ Ingebritsen 1998, 15-17.

⁴⁰ ”EU-kansanäänestys” Suomen eduskunnan internetsivut. <<https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/eu/suomen-liittyminen-eu/Sivut/eu-kansanaanestys.aspx>> [sivulla käyty 20.2.2019].

puolueohjelmien tekstejä lukee tarkemmin, niin puolueiden viiteryhmät ovat edelleen löydettävissä puolueohjelmista edelleen.⁴¹

Keskusteluun nousi myös täysin uusia aihepiirejä, uusia ydintotuuksia. Tällaisia uusia ydintotuuksia olivat esimerkiksi ekologia ja ympäristökysymykset, kysymykset rauhasta, feminismistä, seksuaalisesta tasa-arvosta, epäoikeudenmukaisesta tulonjaosta maailmalla ja elämäntavasta. Tämän lisäksi, markkinalogiikasta tuli ohittamaton ydintotuus, jonka hyväksyivät niin oikeisto- kuin vasemmistopuolueet.⁴²

Euroopan integraatio ja lopulta EU-jäsenyys ovat vaikuttaneet merkittävästi Suomen politiikkaan, jäsenyyden vaikutuksia poliittisiin puolueisiin pidetään usein pieninä. Puolueet on perustettu kauan ennen Euroopan integraation alkua ja näin ollen puolueiden ideologiat noudattavat pääosin kansallisia jakolinjoja. Usein suhtautuminen Euroopan integraatioon ei ole noussut niin merkittäväksi jakolinjaksi puolueiden välillä kuin esimerkiksi perinteinen oikeisto-vasemmisto-akseli.⁴³ Toisaalta vuoden 2011 eduskuntavaaleissa, joissa perussuomalaiset voittivat 34 paikkaa, EU-politiikka oli uutisissa merkittävä vaaliteema, jopa keskeisempi kuin aiemmissa europarlamenttivaaleissa⁴⁴. Perussuomalaiset olivatkin eduskunnassa ainoa näkyvästi EU-kriittinen puolue⁴⁵. Kuitenkin perussuomalaisten nousu osuu vasta vuoteen 2011 eli omassa tutkimuksessani keskustan, kokoomuksen ja SDP:n näkökulmasta Euroopan integraatio ei ollut merkittävä jakolinja puolueiden välillä. Osittain tämä johtui myös siitä, että pitkään EY:n toimivalta oli melko pieni ja vasta Euroopan yhtenäisasiakirja (1986) ja Maastrichtin sopimus (1992) lisäsivät unionin toimivaltaa.⁴⁶

Eurooppalaistuminen (Europeanization) on käsite, jota käytetään useassa eri kontekstissa. Yleisesti sen kuitenkin katsotaan tarkoittavan Euroopan integraatiosta johtuvaa Euroopan unionin vaikutusvallan kasvua. Integraatio on vaikuttanut politiikan painopisteen siirtymiseen kansallisvaltioilta yhä enenevässä määrin unionin tasolle. Tämän vaikuttanut myös jäsenvaltioiden tekemään kansalliseen politiikkaan ja yhteiskunnan rakenteisiin.

Eurooppalaistumista on tarkasteltu usein kansallisten politiikkasisältöjen näkökulmasta. Esimerkiksi mikä on ollut EU:n lainsäädännön suora vaikutus politiikkaan kansallisella

---

⁴¹ Mickelsson 2021, 284.

⁴² Mickelsson 2008, 273-274.

⁴³ Raunio 2006, 42-43.

⁴⁴ Mickelsson 2021, 359.

⁴⁵ Raunio 2021, 78.

⁴⁶ Raunio 2006, 42-43.

tasolla. Samaan aikaan on kuitenkin tutkittu, miten käytännöt ovat levinneet muista jäsenvaltioista toisiin jäsenvaltioihin.⁴⁷ Integraation onkin usein tulkittu vaikuttaneen hallinnon ja päätöksenteon sektorikohtaisuuden vahvistumiseen, virkamiesten aseman korostumiseen asioiden valmistelussa ja koordinoinnissa, parlamentaarisen vaikutuskanavan heikkenemiseen ja alueiden aseman vahvistumiseen⁴⁸.

EU:n vaikutusta politiikan sisältöihin selittää etenkin EU:n päätöksentekojärjestelmä ja toimivallan jakautuminen unionin ja sen jäsenvaltioiden kesken. Mitä enemmän EU:lla on toimivaltaa tietyllä alueella, sitä suurempi on EU:n vaikutus kansalliseen politiikkaan. Esimerkiksi raha- ja kauppapolitiikassa EU:lla on täysi toimivaltuus euroalueella, joten EU:n vaikutus näkyy kansallisella tasolla merkittävästi. Kun taas EU:lla on vähän toimivaltuuksia, niin kansallinen ulottuvuus korostuu päätöksenteossa.⁴⁹

Puoluetutkimus on usein keskittynyt pääasiassa kansalliselle tasolle, koska eurooppalaistumisella ei ole nähty olevan niin suurta merkitystä puolueisiin. Etenkin Robert Ladrech on tutkinut laajasti eurooppalaistumista poliittisten puolueiden näkökulmasta. Hän on keskittynyt pääasiassa EU:n epäsuorien vaikutusten tarkasteluun poliittisten puolueiden näkökulmasta. EU:n toiminta vaikuttaa suoraan kansallisten hallitusten toimintaan ja todennäköisesti puolueiden väliset erot pienenevät Eurooppaan liittyvissä kysymyksissä. Näin ollen valtapuolueet lähenevät toisiaan ja kansalaisilla on vähemmän vaihtoehtoja etenkin liittyen Eurooppa-politiikkaan.⁵⁰

Peter Mair⁵¹ korostaa myös näkemystä, jonka mukaan EU-politiikkaan liittyvät kysymykset siirtyvät pois kansallisesta keskustelusta, koska äänestäjien ja puolueiden suhtautuminen niihin on välinpitämätöntä. Näin ollen EU-politiikkaan liittyvät kysymykset todennäköisesti vähenevät myös puolueohjelmissa. Hix ja Bernhard ovat esittäneet samanlaisia argumentteja kuin Mair, että EU:n tasolla päätettävät asiat poistuvat tai ainakin vähenevät kansallisesta keskustelusta tai puolueohjelmista. Äänestäjät voivat rankaista päättäjiä vaaleissa, joten puolueilla on helpompaa välttää puhumasta aiheista, joista päätetään EU:n tasolla.⁵² EU:lla on yksinomainen lainsäädäntövalta tulliliittoon, sisämarkkinoiden kilpailusääntöihin, euromaiden

---

⁴⁷ Forsberg & Raunio 2014, 18,21-22.

⁴⁸ Raunio 2006, 54.

⁴⁹ Forsberg & Raunio 2014, 22-23.

⁵⁰ Ladrech 2002, 389-395.

⁵¹ Mair 2001, 27-52.

⁵² Dorussen & Nanou 2006, 238-240.

rahapolitiikkaan, kauppaan ja kansainvälisiin sopimuksiin ja yhteisen kalastuspolitiikan piiriin kuuluvien merikasvien ja -eläinten, liittyviin kysymyksiin⁵³.

Nanou ja Dorussen taas ovat löytäneet empiirisiä havaintoja, joiden mukaan Euroopan integraatio on vaikuttanut puolueiden lähentymiseen politiikkakysymyksissä. Vaikka asiasta päätettäisiin EU:n tasolla, siitä voidaan silti käydä keskustelua myös kansallisella tasolla, etenkin ideologian näkökulmasta. EU-jäsenyyden vaikutus ei kuitenkaan ole sama kaikille puolueille. Jos puolueella on mahdollisuus vaalivoittoon ja näin hallitusvastuuseen, puolue todennäköisesti ottaa vähemmän kantaa EU:hun liittyviin kysymyksiin.⁵⁴ Oman tutkimukseni kannalta voimme olettaa, että puolueet ovat lähentyneet EU-politiikkaan liittyvissä kysymyksissä sen jälkeen, kun Suomi on liittynyt EU:n jäseneksi. Samalla voimme olettaa, että puolueet olisivat vähentäneet puhetta aihealueista, joilla EU:lla on täysi toimivalta. Keskustalla, kokoomuksella ja SDP:llä on Suomen kontekstissa kuitenkin aina mahdollisuus vaalivoittoon ja näin voimme olettaa, että he haluaisivat välttää kärkkäitä mielipiteitä EU:hun liittyen.

1990-luvulla perustettiin myös paljon uusia puolueita. 1970-luvulla elettiin vielä neljän suuren puolueen järjestelmässä, mutta järjestelmä muuttui kolmen suuren (keskusta, kokoomus ja SDP) ja kahden keskisuuren puolueen (vasemmistoliitto ja vihreät) järjestelmäksi. Vaikka omassa tutkimuksessa käsittelen nimenomaan kolmen suuren puolueen suhtautumista Euroopan unioniin ja Euroopan integraatioon, niin olennaista on myös tiedostaa myös keskisuurten puolueiden olemassaolo jo tuona aikana.

2. JÄSENYYSKYSYMYS PINNALLA 1991-1995

Vuosina 1991–1995 puolueohjelmissa otettiin kantaa Suomen mahdolliseen EU-jäsenyyteen. Suomen liittymisestä unioniin ei ollut vielä tehty virallista päätöstä, ja tämä näkyi myös puolueiden teksteissä. Keskusta julkaisi aikavälillä neljä ohjelmaa, kokoomus kahdeksan ja SDP ei yhtään. SDP oli uudistanut periaateohjelmansa vuonna 1987, ja tämän taustalla oli kansainvälinen kehitys edellisen periaateohjelman jälkeen. Se oli julkaistu vuonna 1952. 1980-luvun lopullakin suurin muutos oli vasta edessä Neuvostoliiton hajotessa ja kommunismin romahtaessa. Sosialidemokratia oli kuitenkin ohjelmatasolla määritellyt itsensä myös suhteessa kommunismiin. Kun vuoden 1987

---

⁵³ ”EU:n toimivalta“ Euroopan komission internetsivut. < https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law/areas-eu-action_fi > [sivulla käyty 21.2.2019].

⁵⁴ Dorussen & Nanou 2006, 238-240.

periaateohjelmaa laadittiin, niin sosialidemokratian periaatteita sovellettiin uuteen aikaan. Ohjelmatyö oli tuolloin kuitenkin vielä kesken.⁵⁵ Puolueen sisällä 1980-luvun lopulla ja 1990-luvulla tehtiin kuitenkin ohjelmatyötä ja puolue julkaisikin esimerkiksi vuonna 1999 saman vuoden aikana yhteensä 24 uutta puolueohjelmaa. Eli todennäköisesti ohjelmatyötä tehtiin vuosina 1991–1995 kyllä toimintaympäristön muutoksen vuoksi paljonkin, mutta ohjelmien julkaisu ajoittui vuoteen 1999. Tulee myös huomioida, että SDP täytti vuonna 1999 100 vuotta, joten uuden vuosituhatennen kynnyksellä, puolue mahdollisesti haluisi myös ohjelmatasolla uudistaa itseään.

Puolueohjelmissa ei 1990-luvun ensimmäisellä puoliskolla puhuttu niinkään Euroopan unionista tai integraatiosta tiettyjen politiikkalohkojen näkökulmasta vaan paljon keskityttiin juuri nimenomaan Suomen mahdolliseen EU-jäsenyyteen.

2.1. SUOMEN KESKUSTA

2.1.1. ”SUOMI KANNATTAA LAAJENEVAN, AVAUTUVAN, ASTEETTAIN SYVENEVÄN JA LÄHEISYYSERIAATTEEN MUKAAN TOIMIVAN EUROOPPALAISEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMISTÄ”

Keskustan aatteelliset juuret ulottuvat poliittisen agrarismiin, jolla tarkoitetaan maalais- ja maatalousväestön etuja ajavaa ja kaupunkien poliittis-taloudellista ylivaltaa vastustavaa aatesuuntaa⁵⁶. Maalaisliitto/keskusta kuitenkin luopui poliittisesta agrarismista vuonna 1962 julkaistussa yleisohjelmassa, ja lopulta muutti nimensä Keskustapuolueeksi vuonna 1965. 1950- ja 1960-luvuilla useammat Suomen puolueet muuttuivat yleispuolueiksi, ja tämä vaikutti myös maalaisliitto/keskustaan.⁵⁷ Huolimatta siitä, että keskusta luopui poliittisesta agrarismista, maaseutua koskevat asiat olivat puolueelle edelleen hyvin tärkeitä. Maalaisliitto-keskustalainen syväidentiteetti on noussut suomalaisista, alueellisista ja agraarisista maaseutuhenkisistä juurista⁵⁸. Keskustalaisille EU edusti keskitettyä, kaukaista hallintoa ja uhkaa suomalaiskansalliselle identiteetille sekä perinteiselle maatalouselinkeinolle⁵⁹. Puolueen ideologia sekä maatalouteen liittyvät epävarmuudet vaikuttivat taustalla olennaisesti,

---

⁵⁵ Kairamo 1999, 57.

⁵⁶ Ruostetsaari 2006, 34-36.

⁵⁷ Mickelsson 2015, 180.

⁵⁸ Kääriäinen 2002, 52-53.

⁵⁹ Karimäki 2021, 151.

minkä vuoksi Suomen EU-jäsenyys ja ylipäättään eurooppalaisuus oli keskustalle vaikea asia.

Vuonna 1990 keskusta valitsi Porin puoluekokouksessa Paavo Väyrysen seuraajaksi Esko Ahon. Kääriäisen⁶⁰ mukaan 1990-luvun muutosvaatimukset puolueen sisällä liittyivät erityisesti puolueen uudistamiseen, eduskuntavaalivoittoon sekä hallitusvaltaan. Puoluekokous halusi tähän tehtävään Esko Ahon, joka nähtiin yhteistyökykyisenä, mediataitoisena sekä talous- ja integraatiopolitiikkaa hallitsevana henkilönä. Vuoden 1991 vaaleissa keskusta sai suurvoiton ja sen pohjalta muodostettiin porvarihallitus yhdessä kokoomuksen, RKP:n ja Kristillisen Liiton kanssa, ja SDP jäi oppositioon.

Keskustan suhtautumiseen Euroopan integraatioon puolueohjelmatasolla vaikutti puolueen hallitusasema. Vuosina 1991–1995 puolue julkaisi vain neljä erityisohjelmaa: ”Keskustan Oikeudenmukaiseen Hyvinvointiin”, ”Kestävän työllisyyden ja yrittäjyyden yhteiskunta”, ”Vihreä teollistaminen” sekä ”Keskustan Suomen Selviytymisohjelma”⁶¹. Ahon hallituksella oli kaksi merkittävää tehtävää: taloudellisten vaikeuksien ja EU-kysymyksen ratkaiseminen.⁶²

Keskusta oli kritisoinut edellisellä eduskuntakaudella Holkerin hallitusta etenkin huonosta talouden kunnosta, mutta joutui itse tekemään hallituksessa pääministeripuolueena monia vaikeita säästöpäätöksiä. Toinen tehtävä liittyi Suomen integraatoratkaisuun. Keskusta suuntautui myönteisesti ETA-ratkaisuun eli siihen, että Suomi Eftan jäsenenä osallistuu Euroopan talousalueeseen. Kuitenkin siihen, mikä on ETA-ratkaisun jälkeen seuraava vaihe, keskustan sisällä oli ristiriitaisia näkemyksiä.⁶³

Puolueohjelmissa keskusta otti kantaa Euroopan integraatioprosessiin oikeastaan ainoastaan Keskustan Suomen Selviytymisohjelmalla, joka oli samalla tarkoitettu viitoittamaan puolueen eduskuntavaalikampanjaa vuodelle 1995.

⁶⁰ Kääriäinen 2002, 285-287.

⁶¹ Suomen Keskusta: Keskustan oikeudenmukaiseen hyvinvointiin 1994. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanta. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/187>> [haettu 24.2.2020]; Suomen Keskusta: Kestävän työllisyyden ja yrittäjyyden yhteiskunta 1994. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanta. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/246>> [haettu 24.2.2020]; Suomen Keskusta: Vihreä teollistaminen 1994. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanta. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/260>> [haettu 24.2.2020]; Suomen Keskusta: Keskustan Suomen Selviytymisohjelma 1994. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanta. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/224>> [haettu 24.2.2020].

⁶² Kääriäinen 2002, 287-288.

⁶³ Kääriäinen 2002, 287-288.

”Suomi toimii kansainvälisessä yhteistyössä kulttuuriltaan länsieurooppalaisena Pohjoismaana, jolla on pitkä yhteistyön kokemus Itä-Euroopan kanssa. Suomen tavoitteena on laajan yhteistyön Eurooppa, joka on sotilaallisesti, taloudellisesti, ekologisesti ja ihmisoikeuksiltaan turvallinen maanosa.”

”Suomi kannattaa laajenevan, avautuvan, asteettain syvenevän ja läheisyysperiaatteen mukaan toimivan eurooppalaisen yhteistyön kehittämistä. Pienen kansakunnan etu on vakaasti kehittyvä, demokraattinen, muun maailman kanssa vapaakauppaa harjoittava ja koko maailmassa ympäristö- ja kehitysvastuunsa tunteva Eurooppa.”⁶⁴

Keskusta ei suhtautunut puolueohjelmatasolla ainakaan kriittisen kielteisesti Euroopan integraatioprosessiin. Eurooppalainen yhteistyö nähdään tärkeänä asiana myös Suomen kannalta, mutta keskusta ei ottanut suoraan kantaa siihen, pitäisikö Suomen olla EU:n jäsen. Keskustan Suomen Selviytymisohjelmassa mainitaan kaksi kertaa ”jos Suomi on EU:n jäsen”⁶⁵ eli EU-jäsenyyksikysymys jätetään edelleen auki keskustan osalta.

Keskustan Suomen Selviytymisohjelma on julkaistu vuonna 1994, ja Suomi oli jo kaksi vuotta aiemmin jättänyt virallisen jäsenyyshakemuksen Euroopan unioniin.⁶⁶ Kansanäänestys jäsenyydestä pidettiin kuitenkin vasta lokakuussa 1994⁶⁷, ja tämä jätti keskustalle mahdollisuuden käyttää puolueohjelmassa muotoa ”jos Suomi on EU:n jäsen”. Puolueohjelma on myös hyväksytty keskustan Jyväskylän puoluekokouksessa kesällä 1994, ja puoluekokousta voidaan pitää merkittävänä kokouksena, jossa pyrittiin selkiyttämään keskustan sisäisesti ristiriitaista suhtautumista Suomen EU-jäsenyyteen.

Keskustan suhtautuminen Ahon johdolla kysymykseen EU-jäsenyydestä oli koko 1990-luvun alun varovainen. ETA-sopimukseen puolue suhtautui realistisesti, mutta myös kriittisesti. Itse jäsenyyksikysymykseen puoluejohto otti kantaa hyvin varovaisesti, korostettiin esimerkiksi etujen ja haittojen selvittämistä ja välteltiin ottamasta tiukasti kantaa kysymykseen. Merkittävää keskustan EU-kannan muodostumisen aikana oli Väyrysen ja Ahon yhteistyö EY-kysymyksen alkuvaiheessa. Alusta lähtien keskusta

⁶⁴ Suomen Keskusta: Keskustan Suomen Selviytymisohjelma 1994.

⁶⁵ Suomen Keskusta: Keskustan Suomen Selviytymisohjelma 1994.

⁶⁶ Moisio 2003, 166.

⁶⁷ ”Suomen tie jäsenyyteen” Eurooppatiedotuksen internet-sivut. < <https://eurooppatiedotus.fi/suomi-ja-eu/suomentie-jasenyyteen/> > [haettu 24.2.2020].

kehitti reunaehdot, jotka pitää ottaa huomioon, jos Suomi aikoo liittyä EU:n jäseneksi. Reunaehdot liittyivät pääasiassa maatalous- ja aluepolitiikkaan.⁶⁸

Sami Moisio on analysoinut Suomen EU-jäsenyydestä käytyä geopoliittista kamppailua, ja hän on jakanut kilpailevien ryhmien muodostumisen ennen Suomen EU-jäsenhakemuksen jättämistä kolmeen: lännettäjä, traditionalistit sekä varovaisuuslinja. Keskustan Paavo Väyrysen ja Esko Ahon voidaan katsoa olleen molempien varovaisuuslinjalla 1990-luvun alussa. Väyrynen kuitenkin siirtyi avoimesti EU-kriitikoksi ja näin ollen traditionalistiksi. Kun taas Ahon voidaan katsoa olleen varovaisuuslinjalla pitkään, mutta siirtyi avoimesti lännettäjäksi.

Varovaisuuslinja edusti sekä kylmän sodan aikaisia että kylmän sodan jälkeen syntyneitä maailmankatsomuksellisia piirteitä. Etenkin vuosina 1990–1991 varovaisuuslinjan edustajat pitivät Suomen puolueettomuuspolitiikkaa vakiintuneena. Varovaisuuslinja toteutti odota- ja katso-strategiaa, mutta eivät käyttäneet itsenäisyyteen liittyvää retoriikkaa eikä uhkakuvien maalaamista suhteessa Venäjään kuten lännettäjä ja traditionalistit. Lännettäjä ajoivat aktiivisesti Suomen liittymistä EU:hun ja puolustivat Suomen läntiseksi tulkittua poliittista historiaa. Paavo Väyrysestä tuli lopulta ehkä yksi nimekkäimmistä EU-kriitikoista ja hänen voidaan katsoa siirtyneen varovaisuuslinjalta traditionalistiksi. Traditionalistit nojasivat vahvasti Suomen itsenäisyyteen ja jos Suomi olisi EU:n jäsen, itsenäisyys olisi menetetty.⁶⁹

Keskustan varovaista suhtautumista ja etenkin puoluejohdon varovaista suhtautumista selittää nimenomaan keskustan sisäinen ristiriitaisuus suhteessa Suomen EU-jäsenyyteen. Etenkin keskustan puoluekenttä ja sen kannattajat olivat jakaantuneita kysymyksessä. Keskusta suoritti osastokyselyn ja tämän lisäksi Aho ja Väyrynen ottivat päävastuun maakuntakierroksesta, jossa he tapasivat maakuntien väkeä, jotka olivat kiinnostuneita EY-kysymyksestä. Keskustan puoluevaltuuskunnan ja eduskuntaryhmän yhteiskokous päätti helmikuussa 1992 jäsenhakemuksen jättämisen puolesta. Ahon ja Väyrysen yhteistyö kuitenkin päättyi jäsenhakemuksen jättämiseen, Väyrynen kääntyy vähitellen avoimeksi EU-kriitikoksi.

Jyväskylän puoluekokous kesällä 1994 oli käännteentekevä kokous keskustan sisällä. Pääministeri Aho oli päättänyt, että puoluekokouksessa päätetään ensin puolueen linja ja tämän jälkeen puoluejohto, joka lähtee toteuttamaan tuota linjaa. Keskusta päätti antaa

---

⁶⁸ Kääriäinen 2002, 310.

⁶⁹ Moisio 2003, 169-172,188-189,199-206.

tukensa Ahon hallituksen toimintalinjalle, joka hyväksyi mahdollisuuden kansanäänestyksestä. Keskusta puolueena tukisi kansanäänestyksen lopputulosta. Vaikka puoluekokouksessa päätettiin ensin puolueen linjasta ja vasta sen jälkeen puoluejohtosta, Esko Ahon asema puheenjohtajana ja pääministerinä oli vankka. Hänen haluttiin jatkavan tehtävissä, mikä edellytti hallituksen toimintalinjan tukemista.⁷⁰

Puolue kuitenkin hyväksyi jäsenyyttä tukevan kannanoton vuoden 1994 puoluekokouksessa vasta sen jälkeen, kun pääministerinä ja puoluejohtajana toiminut Esko Aho oli uhannut erota, mikäli puoluekokous vastustaa jäsenyyttä. Vaikka puoluekokous lopulta asettui kannattamaan jäsenyyttä, vain noin 36 prosenttia puolueen kannattajista äänesti kansanäänestyksessä jäsenyyden puolesta. Puoluejohto ja Etelä-Suomen suurten asutuskeskusten äänestäjät olivat jäsenyyden puolesta, ja valtaosa maalla asuvista vastustivat jäsenyyttä.⁷¹

2.1.2. ”SUOMI ON OSA YHDENTYVÄÄ MAAILMANTALOUTTA, JOKA KÄY LÄPI PERUSTEELLISTA RAKENNEMUUTOSTA”

Vuosina 1991-1995 keskustan puolueohjelmissa otettiin voimakkaasti kantaa Suomen mahdolliseen EU-jäsenyyteen. Kuitenkin puolue otti myös puolueohjelmatasolla kantaa muutamiin politiikkalohkoihin EU:n näkökulmasta. Muista politiikka-aloista keskustalla korostuivat talous- ja ympäristöaiheet. Kuitenkin näitäkään puolue ei käsitellyt kovin laajasti. Pääpaino ajanjaksolla Euroopan integraation ja EU:n jäsenyyden näkökulmasta oli nimenomaan edellä esitetty Suomen liittyminen EU:n jäseneksi.

”Suomi on osa yhdistyvää maailmantaloutta, joka käy läpi perusteellista rakennemuutosta. Sen vaikutukset Suomeen ovat syvemmät kuin tähän asti on tiedostettu.”⁷²

”Kansantaloudet, yritykset ja yksityiset joutuvat sopeutumaan avoimien markkinoiden kiristyviin kilpailuoloihin. Menestys seuraa talouden voimaa, tekniikan suorituskykyä ja kykyä toimia talouden verkostoissa.”⁷³

Talouspolitiikassa keskusta oikeastaan toi esille ainoastaan sitä, että muutos on tapahtumassa siinä hetkessä ja vaikutukset, joita tällä muutoksella on Suomelle, eivät ole

⁷⁰ Kääriäinen 2002, 310-318.

⁷¹ Raunio 2007, 250-251.

⁷² Suomen Keskusta: Keskustan Oikeudenmukaiseen hyvinvointiin, 1994.

⁷³ Suomen Keskusta: Keskustan Suomen Selviytymisohjelma, 1994.

vielä selvillä. Tämän lisäksi puolue korostaa mahdollista uutta kilpailuasetelmaa suomalaisille yrityksille.

Toisaalta tulee myös ottaa huomioon, että 1990-luvun alussa Suomessa oli myös syvä taloudellinen lama ja Ahon hallitus joutui samaan aikaan EU-kysymyksen kanssa hoitamaan taloudellista kriisiä. Kääriäinen tuo esille väitöskirjassaan, että 1990-luvun talouden ahdinko heijastui myös ohjelmallisiin linjavetoihin ja ohjelmatyöhön. Puolue pyrki ottamaan kantaa myös ohjelmatasolla eri teemoihin, kuten esim. ympäristökysymyksiin ja hyvinvointiin liittyviin kysymyksiin.⁷⁴ Puolue tuo esille puolueohjelmissa talouspolitiikkaan liittyviä asioita melko paljon, mutta aiheesta ei tässä vaiheessa kirjoitetaan EU:n tai Euroopan integraation näkökulmasta. Talouspolitiikkaan liittyviä aiheita puolue tuo esille esimerkiksi vuonna 1994 julkaistussa ”Keskustan Oikeudenmukaiseen hyvinvointiin”-ohjelmassa.⁷⁵

Kääriäinen kuitenkin tuo esille myös, miten keskusta päätti alkaa valmistelemaan uutta periaateohjelmaa vuonna 1992. Tätä pidettiin perusteltuna, koska puolue oli saanut uusia kannattajia ja oli kansainvälistynyt liittymällä Liberaaliin Internationaliin. Puolueen sisällä nähtiin olevan tarvetta myös määritellä itseään uudelleen ohjelmatasolla ja jotta puolueen sisällä voidaan käydä myös aatteellista keskustelua.⁷⁶

”Eurooppalaisittain EU:n teknologia-politiikka avaa laajemmat mahdollisuudet ekoteollisuuden ja ympäristöteknologian edistämiseen.”⁷⁷

”Kansainvälisesti Suomen tulee olla aloitteellinen edelläkävijä energia- ja ympäristöverotuksen soveltamisessa ja harmonisoinnissa käyttäen olemassa olevia suhteellisia etujamme siten, että emme hinnoittele itseämme ulos markkinoilta, vaan saavutamme markkinajohtajan aseman vihreissä teollisuudenhaaroissa.”⁷⁸

Samoin kuten talouspolitiikkaan liittyen keskusta ei ole tuonut kovinkaan paljon ympäristöpolitiikkaan liittyviä argumentteja esiin puolueohjelmissa. Kuitenkin myös ympäristöpolitiikka korostui hieman yhdessä talouspolitiikan kanssa muista aihepiireistä.

Puolueen sisällä etenkin Olli Rehn korosti uusteollistamista ympäristövaatimusten mukaisesti. Rehn nosti edelleen esille vihreän teollistamisen tavoitteet ja toteuttamisen

⁷⁴ Kääriäinen 2002, 294-295.

⁷⁵ Suomen Keskusta: Keskustan Oikeudenmukaiseen hyvinvointiin, 1994.

⁷⁶ Kääriäinen 2002, 294-296.

⁷⁷ Suomen Keskusta: Vihreä teollistaminen, 1994.

⁷⁸ Suomen Keskusta: Vihreä teollistaminen, 1994.

kuitenkin siitä näkökulmasta, että vastuu tulisi olla kauppaa- ja teollisuusministeriöllä sekä maa- ja metsätalousministeriöllä – ei niinkään ympäristöministeriöllä.⁷⁹

Keskusta siis tuo esille myös argumentteja politiikka-aloihin liittyen vuosina 1991–1995, nekin ovat tässä vaiheessa vielä melko varovaisia. Argumentit eivät myöskään ole kovin konkreettisia toimintaehdotuksia vaan enemmänkin keskittyvät vain jonkin asian toteamiseen. Ajanjaksolla Euroopan integraatioprosessiin osallistuminen ja Suomen mahdollinen EU-jäsenyys olivat enemmän esillä kuin esimerkiksi talouteen tai ympäristöön liittyvät kannanotot eurooppalaisesta näkökulmasta.

2.2. KANSALLINEN KOKOOMUS

2.2.1. ”KOKOOMUS TUKEE SUOMEN EU-JÄSENYTTÄ. MAALLAMME ON MYÖS ANNETTAVAA EUROOPAN UNIONILLE”

Perinteisesti suomalaisessa puoluekentässä konservatiivista aatetraditiota on edustanut Kansallinen Kokoomus. Konservatismi on kuitenkin nimitys lukuisille poliittisille suuntautumistavoille. Se ei ole mikään yhtenäinen oppijärjestelmä. Yleisesti sillä on kuitenkin tarkoitettu perinteisen ja ”maltillisen” yhteiskunnallisen muutoksen sekä lujan hallitusvallan merkitystä ja vastustetaan radikaaleja muutoksia ”perinteisten” tai ”luonnollisten” arvojen ja instituutioiden nimissä. 1900-luvun loppupuolella konservatiivinen valtiokäsitys ja liberalistiset vapaan markkinatalouden periaatteet ovat löytäneet toisensa.

Suomessa kokoomuksen sisällä konservatismi on aina joutunut kilpailemaan muiden aatesuuntausten kanssa. Toisen maailmansodan jälkeen etenkin perinteinen konservatismi on käytännössä hävinnyt kokonaan kokoomuksen sisällä.⁸⁰ Puolueen ideologiaan on aina kuulunut tietynlainen ”valtiomiesjohtajuus” ja 1970-luvulta lähtien on korostettu individualismia. Uutta periaateohjelmaa hyväksyttäessä vuonna 1993 puolue oli alkanut korostamaan markkinaideologiaa. 1990-luvulla kokoomuslaisuuden ajateltiin koostuvan konservatismista, liberalismista ja sosiaalireformismista. Max Mickelsson jakoi kokoomuslaiset aatteen perusteella viiteen kategoriaan: maltillisiin kokoomuslaisiin, markkinaliberaaleihin, sinivihreisiin, arvokonservatiiveihin sekä heihin, jotka liikkuvat näiden fraktioiden välillä. Vuonna 2006 julkaistussa

---

⁷⁹ Kääriäinen 2002, 295.

⁸⁰ Lahtinen 2006, 59-63.

periaateohjelmassa kokoomus määritteli itsensä keskustaoikeistolaiseksi puolueeksi. Tätä ennen puolue ei ollut määritellyt näin selkeästi itseään ohjelmatasolla.⁸¹

Kokoomuksen asemassa Suomen poliittisessa järjestelmässä tulee myös huomioida se, että puolue oli ollut sivussa hallitusvastuussa vuodet 1966–1987. Puolue pääsi 60-luvun jälkeen ensimmäistä kertaa hallitukseen vasta vuonna 1987. Tuossa ajassa suomalainen yhteiskunta ja sen rakenteet olivat muuttuneet mutta myös kokoomus puolueena. 1960-luvulla kokoomus oli tyyppillinen, konservatiivinen ”koti-uskonto-isänmaa” tyyppinen puolue, jonka tyyppiäänestäjä ja -edustaja edustivat perinteistä keskiluokkaa, sivistyneistöä ja elinkeinoelämää. Kuitenkin myös maanviljelijäsiipi oli myös edelleen hyvin merkittävä. Puolueena kokoomus ei ollut myöskään kovin moderni. Puolue toimi aktiivisesti vain ennen vaaleja. Myös puolueen koneisto oli heikko sekä rahoitus epäsäännöllistä. 1980-luvun loppuun tultaessa kokoomus oli kuitenkin tuplannut kansanedustajiensa määrän, ja puolueen organisaatio sekä rahoitus olivat uskottavia.⁸²

Kokoomuksen ideologian ja etenkin 1990-luvun markkinaideologiapainotuksen vuoksi Euroopan integraatio ja EY-jäsenyys ei ollut kokoomukselle niin vaikea kysymys kuin keskustalle tai edes SDP:lle. Kokoomus suhtautui jo vuonna 1991 myönteisesti jäsenyyteen.⁸³

Sami Moisio esittelee väitöskirjassaan lännettäjiä, jotka nimenomaan ajoivat Suomea Euroopan unionin jäseneksi. Yksi näistä oli kokoomuksen Pertti Salolainen, joka toimi myös puolueen puheenjohtajana 1991–1994. Myös kokoomuksen puheenjohtajaa vuosina 1979–1991 Ilkka Suomista Moisio luonnehtii lännettäjäksi.⁸⁴ Eli kokoomuksen puoluejohdossa oli henkilöitä, jotka pitivät EY-jäsenyyttä tärkeänä Suomelle. Puolueohjelmatasolla ensimmäisenä tarkastelemistani puolueista ensimmäisenä kantaa Euroopan integraatioon ja mahdolliseen EY-jäsenyyteen otti kokoomus.

”Suomen on osallistuttava täysipainoisesti Euroopan yhdentymiskehitykseen. Sisällöltään laaja ja tasapuolinen ETA-sopimus on ajankohtaisin tavoite. Meillä on kuitenkin oltava valmius myönteisen ratkaisun tekemiseen EY-jäsenyyden osalta, mikäli kansallisten etujemme turvaaminen sitä edellyttää.”⁸⁵

⁸¹ Mickelsson 2021, 275-277, 313-316.

⁸² Vares 2017, 420-424.

⁸³ Raunio 2007, 251.

⁸⁴ Moisio 2003, 169.

⁸⁵ Kansallinen Kokoomus: Kansallisen Kokoomuksen vaaliohjelma eduskuntakaudeksi 1991-1995, 1991. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

Vuonna 1991 puolue ei kuitenkaan suoraan puolueohjelmassa ottanut kantaa jäsenyyden puolesta. Jäsenyydelle kuitenkin oltiin avoimia. Vuonna 1991 kokoomuksen Ilkka Suominen piti jäähyväispuheen puoluevaltuustossa, jossa hän korosti, että on muitakin syitä kuin taloudellinen välttämättömyys, minkä vuoksi Suomen tulisi liittyä EY:n jäseneksi. Hän korosti, että Suomella on uhka jäädä reunavaltioksi, jos jää EY:n ulkopuolelle ja jäsenyys on Suomelle kohtalonkysymys.⁸⁶

”Kokoomus tukee Suomen EU-jäsenyyttä. Maallamme on myös annettavaa Euroopan unionille. Jäsenyys Euroopan unionissa turvaa meille parhaat mahdollisuudet kehittää yhteiskuntaamme.”

”Suomalaisten on tartuttava mahdollisuuteen saada meille kuuluva sananvalta unionin piirissä tapahtuvassa päätöksenteossa. Sen sijaan eurooppalaisen päätöksenteon seuraaminen sivusta merkitsisi päätösvallan antamista muiden käsiin. ETA-sopimus ei turvaa Suomelle suvereenina valtiona kuuluva sananvaltaa eurooppalaisessa päätöksenteossa.”⁸⁷

Kokoomuksen EU-teesit ohjelma julkaistiin vuonna 1994 ennen kansanäänestystä, joka pidettiin EU:n jäseneksi liittymisestä. Ohjelmassa puolue ilmoittaa kannattavansa kansanäänestyksen tulosta, mutta samassa ohjelmassa kannatti EU-jäsenyyttä.⁸⁸

2.2.2. ”RAKENNAMME KANSAINVÄLISESTI KILPAILUKYKYISTÄ YRITYSTOIMINTAA YHÄ PAREMMALLA KOULUTUKSELLE, KANSAINVÄLISESTI ERIKOISTUNEELLA HUIPPUOSAAMISELLA, KORKEATASOISELLA TEKNOLOGIALLA JA YMPÄRISTÖYSTÄVÄLLISYYDELLÄ”

Kokoomus kannatti Suomen jäsenyyttä Euroopan unionissa. Integraatioprosessiin liittyvien kannanottojen lisäksi vahvasti korostuivat talous- ja ympäristökysymykset.

”EU:n jäsenenä Suomi varmistaa tuotteilleen laajat ja esteettömät viestinmarkkinat sekä talouselämän ja työllisyyden kehittymiselle välttämättömän pääoman saannin. Kehittyvä talous- ja rahapoliittinen

< <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/932>> [haettu 25.2.2020].

⁸⁶ Moisio 2003, 171.

⁸⁷ Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen EU-teesit 1994.

⁸⁸ Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen EU-teesit 1994.

*yhteistyö EU:n jäsenmaiden kesken lisää markkinoiden vakautta ja on siten myös Suomelle edullinen asia.*⁸⁹

Kuitenkin ennen Suomen EU-jäsenyyttä rahaliitosta ei kansallisella tasolla juurikaan keskusteltu⁹⁰. Tässäkään yhteydessä kokoomus ei tuo ollenkaan esille mahdollista rahaliiton jäsenyyttä, vaan ainoastaan korostaa kehittyvää talous- ja rahapoliittista yhteistyötä, mikä kuitenkin nähdään Suomen kannalta edullisena asiana.

*”Jäsenyys Euroopan unionissa sekä Euroopan sisäiset markkinat, joille ihmiset, tavarat, palvelut ja pääoma liikkuvat vapaasti, ovat Suomen talouden menestykselle ratkaisevassa asemassa. EU:n taloudellista yhteistyötä on jatkettava kohti eurooppalaista talouspolitiikkaa, jonka tavoitteena on ekologisesti ja sosiaalisesti turvattu hyvinvoinnin kasvu ja työllisyyden turvaaminen.*⁹¹

Suomi pyrki toteuttamaan juuri länsieurooppalaista talouspoliittista linjaa. Suomen EU-jäsenyys kuitenkin tarkoitti myös talous- ja rahaliiton jäsenyyttä ja sen ehtojen täyttämistä.⁹² Kokoomus selvästi kannatti eurooppalaista talouspolitiikkaa ja rahaliiton jäsenyyttä sen osana.

Myös ympäristökysymykset nousivat esille puolueohjelmissa sekä kansallisesta että kansainvälisestä näkökulmasta. 1990-luvun alkupuoliskolla kokoomuksella oli käynnissä myös uuden periaateohjelman luominen. Tätä prosessia johti Sirpa Pietikäinen, jota pidettiin kokoomuksen sinivihreän fraktion johtohahmona. Tämän vuoksi uudessa periaateohjelmassa⁹³ on myös hyvin vahvasti ympäristöpainotus. Ympäristökysymykset tosin olivat nousseet laajemminkin teemaksi, jota nostettiin esille yleisemminkin puolueohjelmissa. Kuten Mickelsson⁹⁴ toteaa omassa tutkimuksessaan, niin ympäristökysymyksiä ja ekologista painotusta voi luonnehtia uudeksi ydintotuudeksi, joka tuli mukaan politiikkaan 1990-luvun loppua kohden.

⁸⁹ Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen EU-teesit 1994.

⁹⁰ Kiander 2017, 71-73.

⁹¹ Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen Tavoiteohjelma 1995-1999, 1994. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/83>> [haettu 14.6.2021].

⁹² Kiander 2017, 71-73.

⁹³ Kansallinen Kokoomus: Periaateohjelma, 1993. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/63>> [haettu 15.11.2020].

⁹⁴ Mickelsson 2008, 273-274.

”Elinympäristömme on yhteinen jakamaton kokonaisuus. Ympäristöongelmia ei voida ratkaista pelkästään kansallisella päätöksenteolla. Kansainvälisen yhdentymisen ja vuorovaikutuksen tärkeimpiä osia on ympäristöyhteistyö.”⁹⁵

Ympäristöongelmiin puuttuminen vaatii kansainvälistä yhteistyötä. Myös EU-tasolla ympäristöpolitiikka lähtee nimenomaan tästä samasta oletuksesta⁹⁶.

”Suomen tulee kiirehtiä taloudellisten ohjauskeinojen – kuten ympäristöverojen – käyttöä osana EU:n ympäristöpolitiikkaa. Ympäristöongelmat eivät tunne rajoja. Ainoastaan laaja eurooppalainen yhteistyö takaa puhtaan ja elinvoimaisen tulevaisuuden.”⁹⁷

”Suomen on oltava edelläkävijänä eurooppalaisessa ympäristöpolitiikassa. Ympäristönäkökohdat on sisällytettävä EU:n kaikkeen päätöksentekoon. Ympäristö- ja energiaverojen käyttöönottoa on nopeutettava. Ympäristöpolitiikassa on mahdollista säätää luonnon kestävyys perustuen kansallisesti tiukempia normeja. Kansallisia ympäristönormeja ei saa tulkita kaupan teknisiksi esteiksi.”⁹⁸

Jo ennen EU-jäsenyyttä Suomi oli monella ympäristönsuojelun alalla monia EU-maita edistyksellisempiä⁹⁹. Tästä lähtökohdasta oli helppo esittää Suomea edelläkävijäksi eurooppalaisessa ympäristöpolitiikassa. Suomen odotettiin liittyessään EU:n jäseneksi edistävän unionin ympäristöpolitiikkaa yhdessä edelläkävijämaiden, esimerkiksi Saksan, Alankomaiden ja Tanskan, kanssa. Suomi oli ennen EU-jäsenyyttä ollut aktiivinen esimerkiksi Itämeren alueeseen liittyvissä kysymyksissä. Ympäristöasiat eivät kuitenkaan nousseet esille Suomen kohdalla juurikaan, kun jäsenyydestä neuvoteltiin.¹⁰⁰

Tulee kuitenkin huomata, että vaikka 1990-luvun alussa kokoomuksella olikin vahva ympäristöpainotus niin heti vuoden 1993 uuden periaateohjelman julkaisun jälkeen kokoomuksen sisällä alettiin vaatimaan, että pitäisi alkaa laatimaan uutta periaateohjelmaa. Vuoden 1993 periaateohjelmassa nähtiin olevan liiallinen ympäristöpainotus. Vuoden 1993 periaateohjelman julkaisun jälkeen ajan ideologia oli

⁹⁵ Kansallinen Kokoomus: Kansallisen Kokoomuksen Ympäristöpoliittinen ohjelma, 1991. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. < <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/123> > [haettu 15.11.2020].

⁹⁶ Sairinen & Teräväinen 2017, 126.

⁹⁷ Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen EU-teesit 1994.

⁹⁸ Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen Tavoiteohjelma 1995-1999, 1994.

⁹⁹ Sairinen & Teräväinen 2017, 130.

¹⁰⁰ Sairinen & Lindholm 2006, 184-187.

kallistunut jo markkinaideologiaan. Tästä huolimatta kokoomus on ottanut myös kantaa ympäristöpolitiikkaan liittyviin aiheisiin myös vuoden 1993 jälkeen.¹⁰¹

Kaikissa kokoomuksen puolueohjelmissa tulee oikeastaan esille se, että puolue kannattaa Suomen EU-jäsenyyttä. Suomen tulisi ehdottomasti olla mukana rakentamassa eurooppalaista talouspolitiikkaa, ja sisämarkkinat edellyttäisivät myös suomalaisia tuotteita ja yrityksiä. Tämän lisäksi myös eurooppalainen ympäristöpolitiikka on tärkeä, ja Suomen tulisi olla ympäristöpolitiikassa edelläkävijä.

2.3. SUOMEN SOSIALIDEMOKRAATTINEN PUOLUE

2.3.1. RISTIRIITTAISUUTTA SDP:N SISÄLLÄ SUHTEESSA EUROOPAN INTEGRAATIOON

Sosialismilla tarkoitetaan aatesuuntauksia, joita väljästi yhdistää jonkinlainen yksityisomistuksen, erityisesti tuotantovälineiden yksityisomistuksen, kritiikki. Suomessa sosialismin perinne voidaan yhdistää SDP:hen sekä Suomen Kommunistiseen Puolueeseen. Työväenliike jakautui kahteen sisällissodan jälkeen vuonna 1918.¹⁰² Keskityn tarkastelemaan tässä ainoastaan SDP:n ideologista perinnettä. Puolueen jakautumisen jälkeen SDP kannatti edelleen tuotantovälineiden sosialisointia, mutta Suomen ei katsottu olevan tarpeeksi korkealla tasolla tähän. Aiheesta puhuttiin kiivaasti myös puolueen sisällä, mutta toisen maailmansodan jälkeen SDP ryhtyi varovaisemmaksi asian suhteen.¹⁰³ Toisen maailmansodan jälkeen vasemmistolla oli paljon sisäisiä konflikteja, ja sosialidemokraatit ja kommunistit taistelivat esimerkiksi työpaikoilla ja ammattiyhdistysliikkeessä. Sosialidemokraatit aloittivat esimerkiksi vuonna 1946 kampanjan, jonka nimeksi tuli ”Taisteleva sosialidemokratia”, tarkoituksena oli vahvistaa puoluekenttää ja hankkia uusia jäseniä sekä puolueosastoja. Kampanja oli tarkoitettu erityisesti kommunisteja ja sisäministeri Yrjö Leinosta vastaan. Monen aikalaisen ja historioitsijan mukaan kommunistit hävisivät taistelun sosialidemokraatteja vastaan 1950-luvun alussa.¹⁰⁴

Vuoden 1952 periaateohjelmassa SDP puhui sosialismista ja demokratiasta, itsenäisestä kansasta ja yhteistyön maailmasta. Sosialismilla puolue asettui kapitalismia vastaan,

---

¹⁰¹ Mickelsson 2015, 301-305.

¹⁰² Paastela 2006, 76-80.

¹⁰³ Paastela 2006, 76-80.

¹⁰⁴ Mickelsson 2021, 140-141.

demokratialla kommunismia ja muita diktatuuriooppeja vastaan, itsenäinen kansa hälvensi porvareiden ylläpitämiä ennakkoluuloja ja oli kannanotto kommunistista imperialismia vastaan, yhteistyön maailma oli kanta oikeistolaista kansankiihkoa vastaan.¹⁰⁵ Edelleenkin puolue käyttää sanaa sosialismi, mutta se on korvattu osittain käyttämällä käsitettä ”demokraattinen sosialismi”¹⁰⁶.

1980-luvulla uusliberalismista tuli ydintotuus, jota korostivat niin vasemmistolaiset kuin kokoomuslaisetkin¹⁰⁷. Uusliberalismilla tarkoitetaan aatesuuntaa, joka korostaa yksilön vapauksia, yksityistä omistusoikeutta ja vapaita markkinoita. Uusliberalismin tärkeimpinä ideologeina pidetään Friedrich Hayekia ja Milton Friedmania. Oppien mukaisesti uusliberalismin päätavoite on suojella yksityistä omistusoikeutta ja yksilöiden vapautta päättää, mitä tekevät omaisuudellaan. Uusi julkisjohtamisen oppi liittyy vahvasti uusliberalismiin, koska se kertoo, miten yksityisomistusta ja markkinoita voidaan laajentaa myös julkisorganisaatioiden sisään. Uusliberalismiin liittyy myös asiantuntijavalta, jonka varassa uusliberaaleja uudistuksia on toteutettu.¹⁰⁸

1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa tapahtunut kommunismin romahdus sekä Neuvostoliiton hajoaminen korostivat entisestään markkinaideologiaa kaikissa puolueissa.¹⁰⁹ Poliitiikan muutos ja uusien konfliktien syntyminen 1990-luvun lopulla vaikutti myös sosialidemokraattien ideologiaan, tai ainakin puolueella oli tarve määritellä itseään uudelleen. Puolue uudisti periaateohjelmansa vuonna 1987, mutta seuraavan kerran jo vuonna 1999. Tätä perusteltiin ennen kaikkea reaaliosialismin romahtamisella sekä Suomen liittymisellä Euroopan unioniin. Vuoden 1999 periaateohjelmassa sosialismin määritelmästä oli poistettu talousjärjestelmään viittaava tulkinta. Markkinaideologian korostuminen näkyi myös SDP:n sisällä.¹¹⁰ EU-jäsenyys ja Euroopan integraatio oli puolueelle vaikeampi kysymys kuin esimerkiksi kokoomukselle.

Paavo Lipponen, joka toimi SDP:n puheenjohtajana vuodesta 1993 alkaen ja Suomen pääministerinä 1995-2003, on vaikuttanut olennaisesti SDP:n suhtautumiseen EU-jäsenkysymykseen sekä myös muokannut merkittävästi myös Suomen EU-politiikkaa. Lipposen ensimmäisen hallituksen rakentama integraatiomyönteinen linja Suomen EU-politiikalle kesti pitkälle 2000-lukua – oikeastaan vuoden 2008 eurokriisiin saakka.¹¹¹

---

¹⁰⁵ Kairamo 1999, 56.

¹⁰⁶ Paastela 2006, 76-80.

¹⁰⁷ Mickelsson 2015, 273-275.

¹⁰⁸ Patomäki 2007, 12,27-28.

¹⁰⁹ Mickelsson 2015, 273-275.

¹¹⁰ Mickelsson 2015, 273-275,292-307.

¹¹¹ Raunio & Saari 2017, 17.

Lipposen lisäksi SDP:ssä lännettäjäinä Moisio piti Martti Ahtisaarta, kenestä tuli Suomen presidentti vuonna 1994. SDP:n avainhenkilöihin vuosina 1991-1995 kuului myös henkilöitä, jotka suhtautuivat varovaisemmin Suomen mahdolliseen jäsenyyteen EU:ssa, esimerkiksi presidentti Mauno Koivisto, Kalevi Sorsa sekä Pertti Paasio. 1990-luvun alussa varovaisuuslinjalla oli myös Erkki Tuomioja. Varovaisuuslinja erosi lännettäjistä siinä, että etenkin 1990-luvun alussa ennen Neuvostoliiton hajoamista tässä joukossa katsottiin Suomen puolueettomuuspolitiikan olevan pysyvä ulko- ja turvallisuuspoliittinen linja. Varovaisuuslinjan edustajat eivät kuitenkaan käyttäneet suhteessa Venäjään itsenäisyyden menettämiseen liittyvää uhkakuvarioriikkaa, jota sekä lännettäjäet että traditionalistit käyttivät 1990-luvun alusta alkaen.¹¹²

SDP ei ole puolueohjelmatasolla ottanut kantaa ollenkaan EU-kysymykseen ennen jäsenyyttä. Tarkastelujaksolla puolue on julkaissut ensimmäisen puolueohjelman vuonna 1996, ja tällöin Suomi oli liittynyt jo EU:n jäseneksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että EU-jäsenyyksikysymys olisi ollut puolueelle jotenkin mitätön tai irrelevantti.

1990-luvun alussa periaateohjelman uudistamista nopealla aikataululla perusteltiin etenkin reaaliosialismin romahtamisella sekä Suomen liittymisellä Euroopan unioniin.¹¹³ Vaikka puolue siis ei ollut julkaissut yhtään ohjelmaa tarkastelemallani jaksolla, niin puolueen sisällä kuitenkin puolueohjelmapirosessi oli käynnissä¹¹⁴. Puolue täytti vuonna 1999 100 vuotta, ja puolueohjelmia julkaistiin tuolloin saman vuoden aikana 24 kappaletta.

On myös mahdollista, että ohjelmien julkaistu haluttiin keskittää tähän ajankohtaan. Tässä tulee myös huomioida, että kun EU-jäsenyyksikysymys oli ratkaistu niin silloin oli myös helpompi määritellä puolueen virallinen linja suhteessa Euroopan unioniin. Kun taas vielä 1990-luvun alussa ei ollut täyttä varmuutta siitä, että mikä tulee olemaan Suomen ratkaisu. Mahdollisesti tämän vuoksi puolue ei määritellyt itseään puolueohjelmatasolla vielä ennen jäsenyyttä. Etenkin kun ulkopolitiikkaa johti tasavallan presidentti, SDP:n Mauno Koivisto, joka suhtautui EU-jäsenyyteen varovaisemmin kuin jotkut muut puolueen jäsenet¹¹⁵.

---

¹¹² Moisio 2003, 199-201.

¹¹³ Mickelsson 2015, 296.

¹¹⁴ Kairamo 1999, 57.

¹¹⁵ Moisio 2003, 199-201.

2.3.2. PAAVO LIPPONEN VIE SUOMEA VAHVASTI UNIONIIN

Jokaisen puolueen sisällä oli sekä EU-jäsenyyden vastustajia että puolustajia, joten jäsenkysymys ei noudattanut selkeästi puoluerajoja. Kuitenkin jäsenkysymykseen suhtautuminen vaikutti puolueiden sisällä ja uusilla toimijoilla oli mahdollisuuksia nousta merkittävämpään rooliin puolueen sisällä.¹¹⁶ Yhtenä esimerkkinä tästä oli SDP:n Paavo Lipponen. Hän oli toki SDP:n pitkän linjan ulkopoliittinen taustavaikuttaja ja entinen kansanedustaja. Lipposen asema puolueessa 1980-luvun lopulla ei kuitenkaan ollut niin vahva kuin pari vuotta myöhemmin. 1980-luvun lopulla Lipponen kuului kuitenkin SDP:n puoluevaltuustoon.¹¹⁷ Sami Moision mukaan ennen jäsenyyshakemuksen jättämistä Lipposta voidaan pitää lännettäjänä, joka ajoi avoimesti Suomea EU:n jäseneksi.¹¹⁸

”Ikkuna EY:n jäsenyyteen on avautumassa lähimmän vuoden, parin kuluessa. Silloin voisimme neuvotella vahvemmista asemista yhdessä muiden jäsenyyttä hakevien Efta-maiden kanssa. Luiskahtaminen seuraavaan lähtöön jättäisi Suomen epämääräiseen asemaan.”¹¹⁹

Näin Lipponen luonnehti tilannetta suhteessa EY-jäsenyyteen Helsingin Sanomissa tammikuussa 1991. Hän oli siis hyvin avoimesti sillä linjalla, että Suomen pitäisi liittyä EY:n jäseneksi. Myös puolueena SDP ryhtyi kannattamaan jäsenyyttä vuonna 1991. Kansanäänestyksessä myös noin 75 prosenttia puolueen kannattajista tuki Suomen jäsenyyttä EU:ssa.¹²⁰

”Eurooppa elää murroksen aikaa. Venäjä etsii itseään. Suuret kauppablokit kilpailevat maailmanlaajuisen talouden tasolla. Suomi ei saa joutua hankalaan asemaan EU:n ja Venäjän välillä. Meidän on käytettävä historiallisia käännteitä hyödyksemme.

Suomi kuuluu selvästi länsieurooppalaiseen yhteisöön yhdessä samankaltaisten vakaiden demokratioiden kanssa. Siinä ryhmässä on

¹¹⁶ Moision 2003, 166.

¹¹⁷ Aunesluoma 2011, 438.

¹¹⁸ Moision 2003, 169.

¹¹⁹ Helsingin Sanomat 5.1.1991 ” EY:n poliittinen unioni on vielä monilta osin avoin, mutta puitteet ovat jo näkyvissä. Jäsenyys ei merkitsisi meille ulkopoliitiikan loppua sen enempää kuin nykyisillekään EY-maille. Suomen ei pidä tyytyä katsomaan sivusta kun muut sopivat meitäkin koskevista asioista. Suomen etu olla mukana EY:n poliittisessa unionissa” <<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000003038338.html>> [haettu 26.2.2020].

¹²⁰ Raunio 2007, 251.

muitakin pieniä ja keskisuuria valtioita ja siinä voimme saada äänemme kuuluviin.

Vasta Euroopan unionin jäsenenä Suomi voi täysin hyödyntää asemaansa kehittyneen markkinatalouden maana lähellä itää. Jäsenyys tekee Suomesta uudestaan mielenkiintoisen EU:n ja muiden länsimaiden yhteistyökumppanina.”¹²¹

Näin Lipponen kirjoitti kesällä 1994 Dagens Nyheterissä, jossa hän luonnehti Suomen EU-jäsenyyttä ja ottikin vahvasti kantaa jäsenyyden puolesta. Koska puolue ei julkaissut yhtään puolueohjelmaa vuosina 1991–1995, en tuo tässä kohtaa tämän tarkemmin esille SDP:n suhtautumista Suomen EU-jäsenyyteen.

3. SUOMEN EU-POLITIIKAN RAKENTAMINEN 1995-1999

Suomen liittyttyä virallisesti EU:n jäseneksi vuonna 1995, seuraavat olennaiset askeleet olivat Suomen EU-poliittisen linjan kirkastaminen Lipposen hallituksen johdolla sekä poliittisen päätöksentekojärjestelmän sopeuttaminen EU-oloihin¹²².

Suomen liittyttyä Euroopan talousalueeseen pääministerin ja hallituksen rooli on korostunut kansainvälisiä suhteita koskevassa päätöksenteossa. ETA-jäsenyyden jälkeen Suomen liittyttyä EU:n jäseneksi tätä vallanjakoa jatkettiin. Suomen EU-politiikkaa johtaa kokonaisuudessaan valtioneuvosto. ¹²³ 1990-luvun puolessavälissä alettiin valmistelemaan uutta perustuslakia, ja sen mukaan ”Suomen ulkopoliittikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa”. Perustuslain mukaisesti ”Valtioneuvosto vastaa Euroopan unionissa tehtävien päätösten kansallisesta valmistelusta ja päättää niihin liittyvistä Suomen toimenpiteistä, jollei päätös vaadi eduskunnan hyväksymistä. Eduskunta osallistuu Euroopan unionissa tehtävien päätösten kansalliseen valmisteluun sen mukaan kuin tässä perustuslaissa säädetään.”¹²⁴

Vuoden 2003 kesään asti Suomen EU-politiikkaa johti Paavo Lipposen ”sateenkaarihallitus”. SDP:n lisäksi mukana olivat kokoomus, vihreät, vasemmistoliitto sekä RKP. Jäsenyyden alusta saakka Suomi on ollut sitoutunut integraatioon ja sen syvenemiseen. Sitoutuminen on näkynyt esimerkiksi Suomen EMU-ratkaisussa. Suomen

¹²¹ Lipponen 2001, 151-152.

¹²² Vuoria & Luoma 2006, 91.

¹²³ Tiilikainen 2005, 271-275.

¹²⁴ Suomen perustuslaki 731/1999.

EU-politiikasta on vallinnut myös laaja yhteisymmärrys. Konsensus tuli esille jo jäseneksi liittymisen vaiheessa, koska virallisesti jäsenyyttä vastusti puoluejohdon tasolla vain Suomen Kristillinen Liitto sekä tuolloinen Suomen Maaseudun Puolue (SMP). Etujärjestöistä merkittävin vastustaja oli Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto (MTK).¹²⁵

Myös suomalaisten puolueiden kesken on vallinnut laaja konsensus kansallisen EU-politiikan suhteen aina eurokriisiin saakka. Ainoastaan perussuomalaiset ovat olleet leimallisesti EU-kriittinen puolue.¹²⁶ Tämä konsensus on oikeastaan alkanut hajoamaan vasta perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaalien ”jytyn” jälkeen, jolloin esimerkiksi EU-politiikka oli vahvasti esille eduskuntavaalikampanjan aikana¹²⁷. Konsensusta on vahvistanut etenkin Suomen poliittisen järjestelmän luonne eli laajapohjaiset enemmistöhallitukset, korporatistinen poliittinen järjestelmä, jossa etujärjestöillä on tärkeä asema politiikan valmistelussa.¹²⁸ Lipposen ensimmäisen hallituksen myönteinen integraatiolinja on myös pysynyt lähes muuttumattomana aina vuoden 2008 eurokriisiin saakka¹²⁹.

Suomen EU-jäsenyyden alkupuolella, puolueet alkoivat ottaa myös enemmän kantaa Euroopan integraatioon sekä Euroopan unioniin myös erilaisten politiikkalohkojen näkökulmasta. Enää ei keskitytty Suomen EU-jäsenyyteen, koska nyt Suomi oli jo jäsen. Etenkin korostuivat kannanotot talouteen, EU:n tulevaisuuteen ja integraation syventämiseen sekä maatalous- ja aluepolitiikkaan. Tarkastelujaksolla keskusta on julkaissut yhdeksän puolueohjelmaa, kokoomus 12 ja SDP 35 ohjelmaa.

---

¹²⁵ Tiilikainen 2005, 271-275.

¹²⁶ Raunio 2021, 78.

¹²⁷ Mickelsson 2021, 359.

¹²⁸ Raunio 2007, 252.

¹²⁹ Raunio 2021, 78.

3.1. SUOMEN KESKUSTA

3.1.1. ”KANSALLISVALTIOT OVAT EDELLEEN TEHOKAS JA KANSANVALTAISIN VÄLINE KANSAINVÄLISEN KEHITYKSEN OHJAAMISEKSI. NIIDEN VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET TULEE SÄILYTTÄÄ JA NIIDEN YHTEISTYÖTÄ TULEE KEHITTÄÄ.”

Vaalikaudella 1995-1999 EU-kysymys oli edelleen kuuma aihe puolueen sisällä. Keskusta siirtyi hallituksesta oppositioon ja pääoppositiopoolueeksi. Keskusta lähti toteuttamaan ärhäkkää oppositiopolitiikkaa, kuitenkin pääasiassa liittyen hallituksen työllisyyspolitiikkaan. Oppositioikauden aikana keskustan tavoitteena oli puolueen uudistaminen, kunnostaminen ja modernisointi. Tämä liittyi myös puolueen EU-linjauksiin. Puolueen tavoitteena oli saavuttaa suurimman puolueen asema vuoden 1999 eduskuntavaaleissa ja näin EU-kysymys ei saanut jakaa puoluetta sisäisesti edelleen.¹³⁰ Vaikka suhtautuminen EU:n oli varovaista, puolue ei kuitenkaan oppositioikaudellaan 1995-2003 juurikaan haastanut hallituksen EU-politiikkaa. Vaikka puolue päätyikin syksyn 1997 ylimääräisessä puoluekokouksessa vastustamaan Suomen liittymistä talous- ja rahaliittoon. Puolue kuitenkin ilmoitti hyväksyvänsä eduskunnan päätöksen asiassa ja puolue ei tulisi tavoittelemaan Suomen eroamista talous- ja rahaliitosta.¹³¹

Oppositioikaudella keskusta ei voinut jatkaa vanhalta, totutulta pohjalta EU-kysymyksen käsittelyä. Tämä tarkoitti sitä, että puolue ei voinut jatkuvasti käydä keskustelua siitä, tulisiko Suomen olla EU:n jäsen vai ei. Olennaista oli puolueen sisällä yhtenäisyyden rakentaminen, ja niin että suhtautuminen unioniin ei vaikuttaisi negatiivisesti puolueeseen ja mahdolliseen tulevaan hallitusvastuuseen. Syvimmät tuntemukset EU:sta tuskin muuttuivat, mutta suhtautuminen muuttui pragmaattiseksi ja hyötyä EU:sta tavoittelevaksi. Puolueen tuli myös huomioida se tosiasia, että mikäli menestystä tulisi vuoden 1999 eduskuntavaaleissa, puolue voisi olla vastuussa Suomen ensimmäisestä EU-puheenjohtajakaudesta. Tämä oli vuonna 1999.¹³²

Puolueen sisällä pyrittiin sopeutumaan Suomen EU-jäsenyyteen ja uuteen aikakauteen niin samaan aikaan puolue otti puolueohjelmatasolla kantaa siihen, mihin suuntaan keskustan mielestä EU:ta tulisi kehittää. Keskusta julkaisi ensimmäisen Eurooppa-

---

¹³⁰ Kääriäinen 2002, 344-346.

¹³¹ Raunio 2007, 252-253.

¹³² Kääriäinen 2002, 345-346.

ohjelmansa vuonna 1999 ja tässä puolue ottaa kantaa EU:n tulevaisuuteen ja kehityssuuntaan.

”Periaatteidensa mukaisesti Keskusta edellyttää, että unionia kehitetään tulevaisuudessa ensi sijassa valtioiden välisenä liittona. Unionilla tulee olla vain sellaisia tehtäviä, jotka se kykenee hoitamaan paremmin kuin jäsenmaat. Keskeinen päätösvalta unionin rakenteissa tulee olla jäsenvaltioilla ja niiden edustajilla.”¹³³

Keskusta korosti kansallisvaltion asemaa päätöksenteossa, kuten myös muutkin Euroopan agraariset puolueet. EU:n kehittäminen liittovaltion suuntaan heikentäisi kansallisvaltion asemaa ja olisi haitallista unionin pienemmille jäsenmaille.¹³⁴

”Euroopan unionin tulee olla avoin kaikille maanosamme kansanvaltaisille markkinatalousmaille. Tämä edellyttää sitä, että unionin toimintakyky turvataan tehostamalla yhtäältä sen päätöksentekoa todella yhteisten asioiden hoitamisessa ja hajauttamalla toisaalta päätöksentekoa asioissa, jotka sopivat hoidettavaksi parhaimminkin kansallisella tasolla. Voimakkaasti laajenevassa unionissa on entistäkin tärkeämpää hyväksyä jäsenmaiden kansalliset erityispiirteet.”¹³⁵

Vuosina 1995-1999 keskusta julkaisi ensimmäisen Eurooppa-ohjelmansa ja otti ensimmäistä kertaa ohjelmatasolla kantaa Euroopan unioniin ja Euroopan integraatioon liittyviin kysymyksiin. Samalla puolue toi esille omaa näkemystään siitä, mihin unionia tulee tulevaisuudessa kehittää. EU-jäsenyys kuitenkin hyväksyttiin puolueen sisällä ja siinä nähtiin jopa olevan mahdollisuuksia oman politiikan edistämiseen.

Keskusta oli edelleen sisäisesti hajanainen liittyen EU-kysymykseen, mutta strategisesti siitä ei enää muodostunut samanlaista hajottavaa tekijää kuin vuosina 1991–1995 puolueen ollessa hallituksessa.¹³⁶

---

¹³³ Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma, 1999.

¹³⁴ Raunio 1999, 147

¹³⁵ Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma, 1999.

¹³⁶ Kääriäinen 2002, 345-355.

3.1.2. ”MAASEUTU ON EU-JÄSENYYDEN MYÖTÄ SUUREN RAKENNEMUUTOKSEN KOURISSA. EI MAASEUDUN PUOLESTA PUHUJAT OLE VAATIMASSA ETUOIKEUKSIA MAASEUDUN VÄESTÖLLE VAAN YLIPÄÄTÄÄN ELÄMISEN JA YRITTÄMISEN MAHDOLLISUUKSIA”

Suomen maataloustuotanto ja elintarvikesektori olivat suojatussa asemassa ulkomaiselta kilpailulta ennen kuin Suomi liittyi EU:n jäseneksi. Toimintaympäristö- ja toimintaedellytykset muuttuivat rajusti, kun Suomi liittyi unioniin. Ennen jäsenyyttä Suomessa keskusteltiin paljon maataloustuotannosta ja siitä, miten se tulisi sopeutumaan EU-aikaan.¹³⁷ Maatalous- ja aluepolitiikka hallitsikin monelta osin EU-jäsenyysneuvotteluja¹³⁸. Ennakkoon EU-jäsenyyden pelättiin heikentävän maatalouden tuotantoedellytyksiä ja johtavan joidenkin tuotteiden kohdalla tuotannon loppumiseen Suomessa¹³⁹.

”Maaseutu on EU-jäsenyyden myötä suuren rakennemuutoksen kourissa. Elintarviketalouden kotimaisen tukipaketin leikkaaminen ja sen loppuminen lyhyen siirtymäkauden jälkeen vaikeuttavat tilannetta lähivuosina. Tässä tilanteessa ei maaseudun puolesta puhujat ole vaatimassa etuoikeuksia maaseudun väestölle vaan ylipäättään elämisen ja yrittämisen mahdollisuuksia.”¹⁴⁰

Maaseudulla tapahtui suuri rakennemuutos, kun Suomi liittyi EU:n jäseneksi. 1980-luvulla maataloudessa oli meneillään jo rakennekehitys, mutta sen olisi pitänyt tapahtua nopeammin, jotta maatalous olisi ollut valmiimpi liittymään EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan. Rakennekehitys kuitenkin voimistui EU-jäsenyyden vaikutuksesta. Tuottajahintojen lasku 40 prosenttia sekä sellaisenaan EU:n maatalouspolitiikka olisivat ajaneet suomalaisen maatalouden alas, mutta Suomeen räätälöitiin tukijärjestelmä tätä varten. Suomi haki EU:lta tukea epäedullisten luonnonolojen aiheuttamiin haittoihin, ja Suomen viljelyalasta 85 prosenttia sai oikeuden tähän tukeen. Suomi sai EU:lta myös oikeuden kansallisten tukien käyttöön, jolla turvataan suomalaista maataloutta.¹⁴¹

¹³⁷ Heikkilä & Nurmikko 2005, 51.

¹³⁸ Laurila & Niemi 2017, 149-151.

¹³⁹ Heikkilä & Nurmikko 2005, 51.

¹⁴⁰ Suomen Keskusta: Ihannekunnassa elämä maistuu – Keskustan kunnallispoliittinen asiakirja 1996. tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanto. < <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/201> > [haettu 4.4.2021].

¹⁴¹ Laurila & Niemi, 2017, 149-151.

EU:lla on täysi toimivalta maatalouspolitiikassa, joten suomalaisesta maatalouspolitiikasta tuli eurooppalaista maatalouspolitiikkaa jäsenyyden jälkeen¹⁴². EU:n yhteinen maatalouspolitiikka tähtää kuitenkin siihen, että maataloutta tuetaan pääsääntöisesti yhteisistä varoista. Kansallisten tukien käyttöön tarvitaan yleensä EU:n komission hyväksyntä¹⁴³.

”EU:n maataloustuet on neuvoteltava seuraavalle sopimuskaudelle vuodesta 1999 pysyviksi ja kestävän kehityksen mukaista tuotantoa suosiviksi. Suomen on neuvoteltava tukijärjestelmä, jolla turvataan maanviljely myös Suomen korkeudella. Kotimaisten vero- ja tukijärjestelyin on täydennettävä EU:n järjestelmiä. Vakavien vaikeuksien tuki on saatava ongelma-alueille mahdollisimman pian.”¹⁴⁴

”EU:n rakennerahastot ovat keskeinen väline pyrittäessä nykyistä tasapainoisempaan alueelliseen kehitykseen. Rakennerahastoilla tulee tukea yrittämiseen, työnteon ja elämisen edellytyksiä myös EU:n pohjoisimmilla alueilla. Pohjoisista olosuhteista johtuvat erityispiirteet, kuten harva asutus, pitkät etäisyydet, laaja maaseutu ja kylmä ilmasto on pysyvällä tavalla nostettava kansantuotteeseen perustuvien kriteereiden rinnalle tuen saannin ehtona.”¹⁴⁵

Puolueen ideologiaan on sen perustamisesta alkaen kuulunut maaseudun asioiden ajaminen ja keskeistä on ollut niin sanottu maahenki, jonka tarkoitti uskoa maanviljelyyn elinkeinona sekä maaseutumaisen elämäntavan paremmuuteen. Vaikka maailma on muuttunut paljon puolueiden perustamisesta 1900-luvun alussa ja puolueet ovat nykyään enemmänkin yleispuolueita niin vanhat viiteryhmät ovat edelleen kyllä löydettävissä puolueen puolueohjelmista.¹⁴⁶ Esimerkiksi tutkielmassani nousee esille maaseudun sekä aluepolitiikan merkitys keskustalaisille.

Maatalouden ohella keskusta kirjoitti puolueohjelmissaan paljon aluepolitiikasta. Euroopan unionissa aluepolitiikan kohteena ovat EU:n alueet ja kaupungit, ja aluepolitiikan tarkoituksena on edistää työpaikkojen luomista, yritysten kilpailukykyä, talouskasvua ja kestävästä kehitystä sekä parantaa kansalaisten elämänlaatua.

¹⁴² Laurila 2006, 108-116.

¹⁴³ Laurila & Niemi 2017, 149-151.

¹⁴⁴ Suomen Keskusta: Ihannekunnassa elämä maistuu – Keskustan kunnallispoliittinen asiakirja 1996.

¹⁴⁵ Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma 1999.

¹⁴⁶ Mickelsson 2021, 72,284.

Aluepolitiikkaa toteutetaan EU:ssa kahden päärahaston kautta: Euroopan aluekehitysrahasto ja koheesiorahasto.¹⁴⁷

Perinteisesti aluepolitiikka on nähty eri tavalla Suomessa ja etenkin keskustapuolueessa kuin miten EU:ssa aluepolitiikka nähdään. Aluepolitiikan keskeinen tavoite on ollut vähentää ihmisten alueellista eriarvoisuutta ja elinolosuhteiden epäsuotavina pidettyjä eroja.¹⁴⁸ 1990-luvulta alkaen sosiaalinen ja alueellinen eriarvoisuus ja eriytyminen on lähtenyt kasvuun. Toisaalta tätä on tulkittu markkinatalouden tunnusmerkkinä ja toisaalta, sitä on pidetty suomalaisen, pitkään rakennetun yhteiskuntamallin rapautumisena.¹⁴⁹ Perinteisesti Suomi on ollut vahvan aluepolitiikan maa. Pitkään esimerkiksi elinkeinojen tukemisessa aluepoliittiset syyt olivat merkittäviä ja aluepolitiikka vaikutti myös siihen mihin valtion yhtiöt investoivat tai mihin yliopistoja perustettiin.

Aluepolitiikan toimintaympäristö muuttui 1990-luvulta lähtien, kun rahamarkkinat vapautuivat ja Suomen talous avautui. EU-jäsenyys vaikutti myös aluepolitiikan lähtökohtiin samanaikaisesti. Muutoksen jälkeistä aluepolitiikkaa voi kutsua ohjelmaperusteiseksi aluepolitiikaksi, ja siinä pyritään ottamaan huomioon erityyppisten alueiden erityisongelmia. Ongelmiin voidaan hakea apua rahoituksen avulla. Usein onkin siirrytty puhumaan maaseutu- ja kaupunkipolitiikasta aluepolitiikan sijasta.¹⁵⁰ Tämä on nähtävillä myös keskustan puolueohjelmissa, jossa korostettiin nimenomaan maaseudun haasteita ja ongelmia, joihin puolueen näkökulmasta voidaan puuttua aluepoliittisin keinoin.

Yleisellä tasolla pohjoismaiset keskustapuolueet ovat pyrkineet kehittämään koko maata¹⁵¹. Suomessa on vain muutamia kasvavia kaupunkiseutuja. Näitä ovat Helsinki lähialueineen, Turun alue, Tampereen alue, Oulun alue sekä Jyväskylän alue. Helsinki on yksi EU:n nopeimmin kasvavista keskuksista. Itä- ja Pohjois-Suomi ovat taas yksiä EU:n nopeimmin väestöään menettäviä alueita.¹⁵²

¹⁴⁷ ”EU:n tärkein investointipolitiikka” Euroopan unionin internetsivut.

<https://ec.europa.eu/regional_policy/fi/policy/what/investment-policy/> [haettu 5.4.2021].

¹⁴⁸ Eskelinen 2001, 41-42.

¹⁴⁹ Eskelinen 2001, 41-42.

¹⁵⁰ Alueellinen kehitys ja aluepolitiikka Suomessa. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 6/2000.

<https://vnk.fi/documents/10616/622996/J0600_Aluellinen+kehitys+ja+aluepolitiikka+Suomessa.pdf/3221eafe-c609-405d-a9cb-d6d900b306ca/J0600_Aluellinen+kehitys+ja+aluepolitiikka+Suomessa.pdf?version=1.0&t=1456915009000> [haettu 6.11.2021].

¹⁵¹ Kuisma 2019, 206.

¹⁵² Alueellinen kehitys ja aluepolitiikka Suomessa. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 6/2000.

Aluepolitiikkaa ja koko Suomen kehittämistä, on suomalaisessa poliittisessa kentässä pääsääntöisesti ajanut keskusta¹⁵³. 1990-luvulla kuitenkin myös aluepoliittisesta näkökulmasta myös keskustan sisällä tapahtui muutoksia. 1980-luvun loppuun saakka keskustan puolueohjelmat olivat olleet kansallisia. Kuitenkin 1990-luvulla kansainvälistymiseen otettiin ensimmäisen kerran kantaa. Keskusta korostaa ”alueiden Eurooppaa”, johon Suomi voisi kytkeytyä maakuntien kautta. Alueista alettiin keskustella kilpailuüksikköinä, ja alueiden menestyksessä esimerkiksi kulttuurilla on suuri merkitys.¹⁵⁴

”EU on haaste jokaiselle kunnalle ja se mahdollistaa paikallistason kehittämisen valtiovallasta riippumatta. EU:n yhtenä päämääränä on tukea kunkin maakunnan kulttuurin kehittymistä. EU:n avulla ja yhteistyöllä muiden maiden maakuntien kanssa voidaan kulttuurin ohella kehittää kaupallisia ja markkinointiyhteyksiä sekä esimerkiksi koulutus- ja työharjoitteluyhteistyötä. Aloite on kuitenkin otettava kuntien omiin käsiin.”¹⁵⁵

Jo ennen Suomen jäsenyyttä yksittäiset alueet ja paikkakunnat saatettiin nähdä kilpailuüksikköinä, mutta jäsenyyden jälkeen tämä on ainoastaan vahvistunut. EU:ssa alettiin valmistella 1990-luvun lopussa Lissabonin strategiaa, ja EU:sta pyrittiin saamaan maailman kilpailukykyisin alue. Tämä tarkoitti väistämättä sitä, että eurooppalaisista kaupunkiseuduista pyrittiin saamaan mahdollisimman kilpailukykyisiä. Suomessa tämä tarkoitti 1990-luvun lopulla sitä, että alueiden kehittäminen painottui etenkin informaatioteknologiaan ja sen osaamisen kehittämiseen. Alueellisessa kehittämisspolitiikassa reuna-alueiden merkitys vähentyi merkittävästi.¹⁵⁶

Keskusta tuo vuosina 1995–1999 puolueohjelmissa maatalous- ja aluepolitiikkaa laajasti esille. Maatalouspolitiikassa tuodaan esille maatalouden rakennemuutosta, joka aiheutui Suomen EU-jäsenyydestä. Puolue ottaa kantaa myös maatalouden rahoittamiseen. Suomalaista maataloutta tulee EU-rahoituksen ohella, rahoittaa myös kansallisella tasolla.

---

¹⁵³ Kuisma 2019, 209.

¹⁵⁴ Moisio 2012, 176-181.

¹⁵⁵ Suomen Keskusta: Ihannekunnassa elämä maistuu – Keskustan kunnallispoliittinen asiakirja 1996.

¹⁵⁶ Moisio 2012, 190.

Kansainvälistymisellä puolue näkee olevan mahdollisuuksia aluepolitiikan näkökulmasta. Esimerkiksi kunnat voivat tehdä yhteistyötä muiden EU-maiden kuntien kanssa ja tällä tavalla parantaa omaa kilpailukykyään.

3.1.3. ”UNIONISSA ON PIIRTEITÄ SEKÄ VALTIOIDEN VÄLISESTÄ LIITOSTA ETTÄ LIITTOVALTIOSTA. RAHALIITON SYNTYMINEN LUO PAINeita LIITTOVALTIOKEHITYKSEN SUUNTAAN”

Taloudellinen integraatio oli alkanut jo 1950-luvulta, ytimessä oli EEC ja ulkopuolella pelkkään vapaakauppaan perustuvaa integraatiota tavoitteleva EFTA. Kuitenkin 1900-luvun loppua kohden yhä useammat ulkokehän valtiot alkoivat siirtyä kohti ydintä eli mahdollista EY tai EU-jäsenyyttä.¹⁵⁷ Suomi liittyi EU:n jäseneksi vuoden 1995 alusta. Seuraava askel oli pohtia, liittyisikö Suomi talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen, joka tarkoitti myös yhteisen valuutan, euron, käyttöönottoa.

EU:n perustamissopimus velvoittaa uusia jäsenmaita myös liittymään talous- ja rahaliitto EMU:hun. Rahaliiton jäsenyydelle on joukko taloudellisia kriteereitä, jotka tulee ensin täyttää. Valtioneuvoston selonteossa vuodelta 1997 liittymistä talous- ja rahaliittoon pidettiin Suomen kannalta parhaana vaihtoehtona. EU:n komissio vahvisti Suomen osallistumisen euroalueeseen. EU:sta sen ulkopuolelle jäivät esimerkiksi Ruotsi ja Tanska.¹⁵⁸

Ennen Suomen liittyttyä jäseneksi, rahaliitosta ei käyty juurikaan keskustelua. Mahdollinen yhteinen valuutta koettiin kaukaiseksi asiaksi, olihan edelleen mahdollista, että yhteinen valuutta ei toteutuisikaan.

”Hallituksen talouspolitiikka tähtää siihen, että Suomi täyttää Euroopan unionin talous- ja rahaliiton kriteerit, jotta Suomi voi niin päätettäessä liittyä talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen sen käynnistyessä. Liittymisestä päätetään eduskunnassa hallituksen erillisen esityksen perusteella.”¹⁵⁹

Kuitenkin Suomen liittyttyä jäseneksi, oli ajankohtaista keskustella EMU-jäsenyydestä. EMU-hanke toteutui suunnitelmien mukaan. Ensimmäinen vaihe eli keskinäisten valuuttakurssien kiinnitys käynnistyi vuonna 1998 ja euro otettiin käteisrahana käyttöön vuonna 2002.

¹⁵⁷ Widgren 2006, 72-73.

¹⁵⁸ Tiilikainen 2007, 174-175.

¹⁵⁹ Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma, 1999.

Pääsääntöisesti Suomi suuntautui jäsenyyden alusta alkaen EMU-jäsenyyteen. Poliittinen johto Suomessa katsoi, että EU-jäsenyys edellyttää EMU-jäsenyyttä ja sen ehtojen täyttämistä. Ennen Suomen liittymistä talous- ja rahaliittoon, Suomessa ei juurikaan keskusteltu siitä, että pitäisikö rahaliittoon liittyä. Vaan keskityttiin arvioimaan, että kelpaako Suomi jäseneksi ja kuinka jäsenenä selvitään.¹⁶⁰

Kaikissa Suomen puolueissa suhtautuminen ei kuitenkaan ollut näin suoraviivaista rahaliittoon liittymisen kannalta. Keskustan sisällä rahaliittoon suhtauduttiin ristiriitaisesti. Puolueen sisällä oli tiedossa, että EMU:n aikataulu voi olla nopea ja Lipposen hallituksen tavoitteena oli viedä Suomi EMU:n heti kun se on mahdollista¹⁶¹.

Keskusta linjasi, että Suomessa tulisi pitää kansanäänestys, mikäli EMU:n haluttaisiin liittyä. Syyskuussa 1997 puolueen kanta oli se, että Suomen ei tulisi liittyä EMU:n kolmanteen vaiheeseen vuoden 1999 alusta alkaen. Kuitenkin myöhemmin puolue ilmaisi, että puolue kunnioittaa eduskunnan tekemään päätöstä asiaan liittyen.¹⁶²

”Myös kansallisen politiikan on mukauduttava uusiin olosuhteisiin. Esimerkiksi siirtyminen yhteiseen valuttaan edellyttää, että talouden ja yhteiskunnan jäykät rakenteet uudistetaan joustavammiksi ja luodaan järjestelyjä, joilla taloudellisesta yhdentymisestä vähiten hyötyvät tai jopa kärsivät alueet eivät jää Euroopan ydinalueiden kehityksen maksajiksi.”¹⁶³

Puolueohjelmatasolla keskusta otti kantaa talouteen liittyviin kysymyksiin Eurooppa-ohjelmallaan, joka julkaistiin vuonna 1999. Keskusta hyväksyi sen, että Suomi liittyy talous- ja rahaliittoon ja siirtyy yhteiseen valuuttaan, vaikka aikaisemmin puolue olikin asettunut kriittiselle kannalle talous- ja rahaliittoon liittymisen suhteen. Puolue toi esille kuitenkin huoliaan, joita voi liittyä mahdollisesti yhteiseen valuuttaan ja rahaliittoon.

Vuoden 1999 Eurooppa-ohjelmassa puolue myöskin korosti, että talouden rakenteita uudistamalla työllisyys saataisiin nousuun. Työllisyyteen liittyviä päätöksiä tulisi ensisijaisesti tehdä kansallisella tasolla, mutta Euroopan tasolla tulee turvata taloudellinen ja valuuttapoliittinen vakaus.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Kiander 2017, 71-75.

¹⁶¹ Kääriäinen 2002, 346.

¹⁶² Raunio 1999, 148.

¹⁶³ Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma, 1999.

¹⁶⁴ Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma, 1999.

3.2. KANSALLINEN KOKOOMUS

3.2.1. ”TÄHÄNASTISET KOKEMUKSET EU-JÄSENYYDESTÄ OVAT MYÖNTEISIÄ. SUOMEN VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET EUROOPASSA OVAT VAHVISTUNEET”

Suurimmista eduskuntapuolueista, kokoomus on ollut suhteellisin yhtäläinen EU:hun liittyvistä kysymyksistä. Puolueen sisällä Harri Holkeri suhtautui varovaisemmin EU-jäsenyyteen ja Euroopan integraatioon¹⁶⁵. Enemmistö puolueen äänestäjistä kannatti jäsenyyttä ja piti tiivistä yhteistyötä EU:hun kuuluvien maiden kanssa tärkeänä. Puoluejohto oli myös yksimielinen Euroopan integraatioon sekä EU-jäsenyyteen liittyen.¹⁶⁶

”Kokoomus haluaa kehittää Euroopan unionia taloudellisesti vahvana, oikeudenmukaisena ja ekologisesti kestäväenä itsenäisten jäsenvaltioiden liittona, jonka poliittinen toimintakyky perustuu päätöksenteon tehokkuuteen, avoimuuteen ja kansanvaltaisuuteen.”¹⁶⁷

Kokoomus ottaa kantaa EU:n tulevaisuuteen sekä unionin kehittämiseen vaaliohjelmalla, joka on julkaistu ennen ensimmäisiä europarlamenttivaaleja, joihin Suomi osallistui vuonna 1996¹⁶⁸. Kokoomus kuuluu EU:ssa Euroopan kansanpuolueeseen (EPP), joka on ajanut EU:ta liittovaltion suuntaan. Kokoomus ei kuitenkaan kannata tätä kehitystä.

”Taloudellisesti vahva ja poliittisesti toimintakykyinen unioni on Suomen etu. Vastataksaan tulevaisuuden haasteisiin EU ei tarvitse merkittävästi uutta toimivaltaa, vaan sen on keskityttävä hoitamaan tehokkaasti ja kansanvaltaisesti sille kuuluvat tehtävät. EU:n on noudatettava läheisyysperiaatetta ja päätöksenteko on jätettävä kansalliselle tai alueelliselle tasolle asioissa, joiden käsittelylle EU-tasolla ei ole erityisen painavia perusteita.”¹⁶⁹

¹⁶⁵ Moisio 2003, 199.

¹⁶⁶ Raunio 1999, 148-149.

¹⁶⁷ Kansallinen Kokoomus: Tekojen aika myös Euroopassa 1999.

¹⁶⁸ Kansallinen Kokoomus: Kokoomus korostaa läheisyysperiaatetta ja EU:n toimintakykyä 1996. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/971>> [haettu 30.11.2020].

¹⁶⁹ Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen tavoiteohjelma 1999-2003, 1998. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/84>> [haettu 7.4.2021].

Kokoomus korosti EU:n toiminnassa vahvasti läheisyysperiaatetta eli että EU:n tasolla päätetään asioista, joista on perusteltua päättää unionitasolla. Päätöksenteko tulee jättää kansalliselle tai alueellisella tasolla, mikäli se on mahdollista.

Politiikka-aloihin liittyen kokoomus korostaa, että etenkin teollisuus-, tutkimus- ja ympäristöpolitiikkaan sekä kansainvälisen rikollisuuden torjuntaan liittyen unionissa voidaan päättää enemmistöpäätösten avulla. Kun taas yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan sekä sopimusmuutoksiin liittyen tulee vaatia yksimielisyyttä. EU:n tärkeimpänä päätöksentekoareenana kokoomus pitää ministerineuvostoa. Kansallisvaltioiden tulisi saada säilyttää toimivalta sosiaalipolitiikan alalla sekä EU:n toimivaltaa tulisi vähentää maatalous- ja aluepolitiikassa.¹⁷⁰

Kokoomus oli SDP:n päähallituskumppani, joten luonnollisesti puolueen ajama politiikka on samanlaista kuin hallituksen ajama EU-politiikka. Hallitusohjelmassa korostettiin esimerkiksi EU:n kehittämistä valtioiden välisenä liittona sekä avointa päätöksentekojärjestelmää.¹⁷¹

3.2.2. ”SUOMI TARVITSEE KANSAINVÄLISESTI MENESTYVÄN KAUPAN, HALLINNON JA LIIKENTEE KESKUKSEN, ”KANSAINVÄLISEN SUURKAUPUNKIVETURIN” ”

Puolueohjelmien tasolla myös kokoomus ottaa kantaa maatalous- ja aluepolitiikkaan. Vuonna 1996 kokoomus on julkaissut sekä aluepolitiikkaan liittyvän ohjelman ”Kaupungit ovat Suomen veturi” sekä erillisen Maaseutupoliittisen ohjelman¹⁷².

”Suomi tarvitsee kansainvälisesti menestyvän kaupan, hallinnon ja liikenteen keskuksen, ”kansainvälisen suurkaupunkiveturin”. Pääkaupunkiseutu on EU:n kaupunkiveturi suhteessa itään ja pohjoiseen. 300km:n säteellä Helsingistä asuu 20 milj. asukasta.”¹⁷³

¹⁷⁰ Raunio 1999, 148-149; Kansallinen Kokoomus: Kokoomus korostaa läheisyysperiaatetta ja EU:n toimintakykyä 1996.

¹⁷¹ Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelma 13.4.1995.

¹⁷² Kansallinen Kokoomus: Kaupungit ovat Suomen veturi, 1996. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanta.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/15>> [haettu 8.4.2021]; Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen maaseutupoliittinen ohjelma, 1996. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanta.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/47>> [haettu 8.4.2021].

¹⁷³ Kansallinen Kokoomus: Kaupungit ovat Suomen veturi, 1996.

Aluepolitiikassa kokoomus korostaa etenkin kaupunkien asemaa. Puolue korosti, miten aluepolitiikan tulee olla vahvuuksien vahvistamista eikä heikkouksien paikkailua. Perinteisestä aluepolitiikasta tulee siirtyä mahdollisuuksien tukemiseen. Aluepolitiikan ei tule olla pelkkää tasapäistämistä. Uusien työpaikkojen tulisi syntyä sinne, missä yrityksillä on parhaimmat toimintaedellytykset. Kehitystä ei saa jarruttaa valtiovallan aluepoliittisella painostuksella. Suomen tulee myös suunnata EU:n aluepolitiikkaa näiden tavoitteiden mukaisesti.¹⁷⁴ Kokoomuksen näkökulma aluepolitiikkaan eroaa perinteisestä tavasta nähdä aluepolitiikka, joka on nimenomaan tähdännyt lievittämään alueiden eriarvoisuutta ja elinolosuhteiden epäsuotavina pidettyjä seikkoja. Kun taas niin sanottu uusi aluepolitiikka on tähdännyt kasvukeskusten kehittämiseen.¹⁷⁵

Tämän lisäksi kokoomus korosti huomattavasti enemmän kaupunkien asemaa kuin keskusta. Kaupungeissa nähdään mahdollisuus ja Suomessa etenkin pääkaupunkiseutua tulisi kehittää myös jatkossa EU:n tasolla kilpailukykyiseksi kaupunkiseuduksi.

Moisio korostaa väitöskirjassaan, miten kaupunkiseutuja, kärkialueita, aluerakenteen solmukohtia, verkottumista ja seutuistumista korostava alueajattelu löi itsensä läpi 1990-luvulla Suomessa. Kilpailukykyä oli alettu korostamaan aluepolitiikassa ja se sopi hyvin siihen, että kaupungit näyttäytyivät osaamisen ja luovuuden ydinalueina. Kaupunkiverkkoajattelu oli myös yhdenmukainen EU:n aluesuunnitteluvision kanssa. Kaupunkiseutuihin tulee panostaa, koska ne ovat tarpeeksi kyvykkäitä kilpailemaan tietoteollisessa yhteiskunnassa ja heikommin kehittyneet alueet yksinkertaisesti tarvitsevat myös kehittyneitä kaupunkiseutuja. Suomen aluepolitiikan periaatteita uudistettiin jo EU-jäsenyysneuvottelujen aikana vuonna 1994.

Kaupunkiseutua korostavaa aluekeskuspolitiikkaa on kritisoitu siitä, että se ilmentää uusliberalismin rantautumista suomalaiseen aluepolitiikkaan ja alueiden kehittämiseen, koska maaseudun kehitys nähdään myös kaupunki- ja markkinavetoisena. Kaupunkiseutujen ja kaupunkiverkkojen vahvistamiseen pyrkivää aluesuunnittelua perustellaankin usein kilpailukyvyllä ja se voidaan yhdistää valtioiden uusliberalisoitumiseen.¹⁷⁶ Uusliberalismilla nimitetään sellaisia suuntauksia, jotka kannattavat talousliberalistisia uudistuksia. Uusliberalismiin voidaan yhdistää esimerkiksi yksilön vapaudet, yksityinen omistusoikeus sekä vapaat markkinat. Uusliberalisti voi kuulua mihin tahansa puolueeseen tai edustaa mitä tahansa aatetta,

¹⁷⁴ Kansallinen Kokoomus: Kaupungit ovat Suomen veturi, 1996.

¹⁷⁵ Eskelinen 2001, 41-42,46-47.

¹⁷⁶ Moisio 2012, 184-188.

mutta talousliberalismi on oikeistolainen aate perinteisen vasemmisto/oikeistonäkökulmasta katsottaessa.¹⁷⁷

Puolueohjelmissa kokoomus toi esille kilpailukykyyn pohjautuvaa aluepolitiikkaa, jossa tietyt alueet nähdään vatureina, joilla on mahdollisuus kehittyä. Maaseutuohjelmassa puolue korosti, miten maaseutu on tärkeä Suomelle ja sitä tulee myös kehittää mutta kuitenkin puolue samanaikaisesti korosti sitä, miten kaupunkiseutuja tuli kehittää kilpailukyvyyn ja osaamisen näkökulmasta. 1990-luvulla kokoomuksen ideologialla oli myös yhtymäkohtia etenkin taloudelliseen uusliberalismiin¹⁷⁸. Tähän liittyy vahvasti kilpailukyvyyn korostaminen, joka Patomäen mukaan oli jo vuoden 1991 lamaan mennessä saavuttanut ideologisen johtoaseman Suomessa. Kilpailukyky nähtiin periaatteena, joka lävisti koko yhteiskunnan.¹⁷⁹ Myös ideologian voidaan nähdä selittävän kokoomuksen aluepoliittista suhtautumista. Toisaalta pitää muistaa, että uusliberalismiin liittyvät ajatukset ovat läsnä myös muissa puolueissa. Kuitenkin esimerkiksi maatalous- ja aluepolitiikasta puhuttaessa kokoomus korostaa selvästi eniten kilpailukyky-näkökulmaa verrattuna etenkin keskustaan.

”Kokoomuslainen visio lähtee siitä, että maaseutu on edelleen oleellinen ja kehitettävä osa suomalaista yhteiskuntaa. Maaseutu on myös Suomen vahvuus kansainvälisessä yhteistyössä. EU:n maaseutuvaltaisimpana maana Suomen on osallistuttava aktiivisesti EU:n maaseutupolitiikan kehittämiseen oman maaseutunsa kehittämisen lähtökohdista sekä turvataksaan pohjoisen alkutuotannon tulevaisuuden.”¹⁸⁰

Valtioneuvoston vuonna 2000 julkaistussa selvityksessä korostettiin, miten aluepolitiikan sijaan on alettu puhumaan maaseutu- ja kaupunkipolitiikasta¹⁸¹. Kokoomus on myös toiminut näin eli puolue ei suoranaisesti puhua aluepolitiikasta vaan maaseutupolitiikasta sekä kaupunkipolitiikasta. Puolue näki maaseudun samalla tavalla kehitettävänä asiana kuin kaupungit. Kuitenkin puolue koki tarpeelliseksi maaseutuohjelmassaan korostaa, että puolueen aatteelliset juuret ovat myös maaseudulla ja puolueen tarkoituksena ei ole tuoda esille vastakkainasettelua maaseudun ja kaupunkien välille.¹⁸² Suomi on edelleen

¹⁷⁷ Patomäki 2007, 10.

¹⁷⁸ Lahtinen 2006, 71.

¹⁷⁹ Patomäki 2007, 55.

¹⁸⁰ Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen maaseutupoliittinen ohjelma, 1996.

¹⁸¹ Alueellinen kehitys ja aluepolitiikka Suomessa. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 6/2000.

¹⁸² Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen maaseutupoliittinen ohjelma, 1996.

maaseutuvaltainen maa, joten tästä näkökulmasta puolueiden on otettava kantaa myös maaseutuun liittyviin asioihin ja näin myös kokoomus tekee.

3.2.3. ”KOKOOMUKSEN TAVOITTEENA ON, ETTÄ SUOMI SIIRTYY TALOUS- JA RAHALIITTO EMU:N KOLMANTEEN VAIHEESEEN ENSIMMÄISTEN EU-MAIDEN JOUKOSSA VUONNA 1999”

Suomen liittymistä EU:hun on perusteltu usein ulko- ja turvallisuuspoliittisista näkökulmista. Kuitenkin myös vasta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ensi kerran Suomelle tuli myös realistinen mahdollisuus hakea unionin jäsenyyttä. Tämän lisäksi, kuitenkin myös taloudella voidaan nähdä olleen merkittävä rooli Suomen liittymisessä EU:n jäseneksi. Ennen jäsenyyttä Suomen harjoittama talouspolitiikka pyrki kiinteisiin valuuttakursseihin. 1990-luvun lama kuitenkin osoitti, että tällainen talouspolitiikka oli vaikeuksissa. Suomen talous oli menettänyt kilpailukykyään ja oli syvässä taantumassa. Kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla ei uskottu siihen, että kansalliset valuutat voisivat säilyä vakaina. EU-jäsenyyden uskottiin auttavan talouspolitiikkaan sekä valuutan vakauteen.

EU:n yhteinen talouspolitiikka sekä oma valuutta ei ollut keskustelunaiheena, kun Suomi oli liittymässä unioniin. Kuitenkin suomalaista talouspolitiikkaa ohjasi jo mahdollisuus talous- ja rahaliittoon liittymisestä jo ennen EU-jäsenyyttä. Suomessa pyrittiin noudattamaan kiinteän valuuttakurssin järjestelmää eli devalvaatiota haluttiin välttää. Suomalaisella talouspolitiikalla kuitenkin tähdättiin Maastrichtin kriteerien täyttämiseen, jotka ovat ehtoina talous- ja rahaliittoon liittymisessä. Suomen poliittinen johto myös tulkitsi, että EU-jäsenyys edellyttää EMU-jäsenyyttä. Ja tämä taas tarkoitti, että Maastrichtin kriteeristö tulisi täyttää.¹⁸³

”EU:n yhteinen raha, yhteinen rahapolitiikka ja talouspolitiikan nykyistä tehokkaampi koordinointi ovat EU-maille välttämättömiä tavoitteita vakaan taloudellisen kasvun ja työllisyyden turvaamiseksi. Kokoomuksen tavoitteena on, että Suomi siirtyy talous- ja rahaliitto EMU:n kolmanteen vaiheeseen ensimmäisten EU-maiden joukossa vuonna 1999. Jääminen EMU:n ulkopuolelle lisäisi talouden epävarmuustekijöitä ja vaikeuttaisi merkittäväällä tavalla pyrkimyksiä työttömyyden alentamiseksi. EMU vahvistaa Suomen talouskehityksen vakautta, minkä ohelle EU:n yhteinen

---

¹⁸³ Kiander 2017, 71-75.

raha vähentää kansalaisten ja yritysten valuutanvaihtokustannuksia sekä poistaa EU:n sisämarkkinoilla käytävän kaupan valuuttakurssiriskit, mikä lisää erityisesti pk-yritysten vientimahdollisuuksia.”

Vuonna 1996 julkaistussa puolueohjelmassa kokoomus ottaa kantaa talous- ja rahaliittoon liittymisen puolesta ¹⁸⁴ . Seuraavana vuonna myös Rovaniemen puoluekokouksessa kokoomus korosti, miten on Suomen kansallisen intressin mukaista liittyä EU:n ytimeen, joka muodostuu Euroopan talous- ja rahaliiton myötä¹⁸⁵ .

Ylipäätään Suomen poliittisessa johdossa pidettiin talous- ja rahaliittoon liittymistä tärkeänä, jotta Suomi voi osallistua täysipainoisesti unionin päätöksentekoon. Tämän lisäksi elinkeinoelämä sekä vientiteollisuus tukivat EMU-jäsenyyttä voimakkaasti.¹⁸⁶

Kokoomuksella oli jo vuodesta 1991 alkaen positiivinen suhtautuminen Suomen EU-jäsenyyteen sekä Euroopan integraatioon, luonnollisena jatkumona on se, että puolue haluaa Suomen liittyvän Euroopan talous- ja rahaliittoon. Lipposen ensimmäisen hallituksen, jossa kokoomus on myös mukana, hallitusohjelmassa tuodaan esille myös, miten Suomen talouspolitiikka tähtää siihen, että Suomi täyttäisi talous- ja rahaliiton kriteerit ja halutessaan Suomen olisi mahdollista liittyä talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen. Hallitusohjelmassa kuitenkin korostetaan, että liittymisestä päätetään eduskunnassa hallituksen erillisestä esityksestä.¹⁸⁷ Hallituksen sisällä integraatiomyönteisimmät linjat olivat kokoomuksella ja SDP:llä, vaikka myös molempien puolueiden sisältä löytyi varovaista suhtautumista integraation suhteen.

Vuonna 1996 hallitus asetti työryhmän selvittämään talous- ja rahaliiton vaikutuksia Suomelle. Emu-kysymystä aletaan käsitellä eduskunnassa vuoden 1997 toukokuussa, kun hallitus antaa asiasta selonteon eduskunnalle. Vuoden 1998 helmikuussa valtioneuvosto antoi eduskunnalle tiedonannon Suomen liittymisestä euroalueeseen. Tiedonannon perusteella eduskunta päätti, että Suomi osallistuisi talous- ja rahaliittoon. Maaliskuun lopussa 1998 EU:n komissio esitti Suomea niiden maiden joukkoon, jotka liittyvät talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen ja ottavat yhteisen valuutan käyttöön.¹⁸⁸

”Talous- ja rahaliiton syntyminen ja siirtyminen yhteiseen valuuttaan on Kokoomuksen arvion mukaan luonut vahvan perustan EU-maiden

¹⁸⁴ Kansallinen Kokoomus: Kokoomus korostaa läheisyysperiaatetta ja EU: toimintakykyä, 1996.

¹⁸⁵ Raunio 1999, 148-149.

¹⁸⁶ Kiander 2017, 76.

¹⁸⁷ Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelma 13.4.1995.

¹⁸⁸ Tiilikainen 2007, 171-175.

menestymiselle avoimessa maailmantaloudessa. Reaalisen eurooppalaisen kilpailukyvyyn vahvistamien edellyttää myös eurooppalaisten tuotteiden ja palveluiden jatkuvaa parantamista sekä sisämarkkinoiden toiminnan tehostamista. Näiden tavoitteiden saavuttamista täytyy tukea EU-maiden talouspolitiikkojen tiiviimmällä yhteensovittamiselle sekä kansallisten työllisyyspolitiikkojen koordinoinnilla.”

Talouspolitiikalla pitää pyrkiä erityisesti taluskriisien ehkäisemiseen ja hillitsemiseen.¹⁸⁹ Kokoomus on korostanut taloudellisia päämääriä, kun puolue on muodostanut oman kantansa talous- ja rahaliittoon liittyen. Talous- ja rahaliiton kohdalla kokoomus on korostanut arvoja, jotka ovat hyvin lähellä uusliberalismia eli esimerkiksi taloudellisia kannustimia sekä vapaata yrittäjyyttä.¹⁹⁰ Uusliberalismi korostaa nimenomaan yksilön vapauksia, yksityistä omistusoikeutta sekä vapaita markkinoita. Uusliberalismin rantautumiseen Suomeen voidaan liittää myös kilpailukykyimperatiivi. Kilpailukyvyyn korostaminen on läpäissyt koko yhteiskunnan ja sillä voidaan perustella monia erilaisia ratkaisuja. Kilpailukyvyyn nimissä voidaan vaatia kansallisten voimavarojen mobilisointia sekä rankkoja uudistuksia.¹⁹¹ Kokoomuksen puolueohjelmassa ”Tekojen aika Euroopassa” puolue toi esille nimenomaan kilpailukyvyyn, jotta eurooppalaisia tuotteita ja palveluita voitaisiin parantaa ja niitä tehostaa. Myös ohjelman otsikko itsessään sisältää jo ajatuksen, että tekoja ja uudistuksia on tehtävä.

3.3. SUOMEN SOSIALIDEMOKRAATTINEN PUOLUE

3.3.1. ”SUOMI ON EU:N JÄSENEKÄ MUKANA EUROOPPALAISISSA PÄÄTÖKSENTEOSSA JA KANTAA OMAN VASTUUNSA SEN ONNISTUMISEKÄ”

Suomen EU-politiikan päälinjat rakennettiin EU-jäsenyyden alkuvuosina. SDP:llä on merkittävä asema Suomen EU-poliittisen linjan muodostumisessa, koska se oli

---

¹⁸⁹ Kansallinen Kokoomus: Tekojen aika myös Euroopassa. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/970>> [haettu 11.4.2021].

¹⁹⁰ Karttunen 2009, 83-87.

¹⁹¹ Patomäki 2007, 10,64-68.

pääministeripuolueena vuosina 1995-2003. Suomi oli sitoutunut integraatioprosessiin ja tämä näkyy myös SDP:n kannanotoissa EU:sta ja unionin kehityksestä.¹⁹²

*”Suomen jäsenyys Euroopan unionissa on vastannut tärkeimpiä SDP:n asettamia tavoitteita. Suomen kansainvälinen asema on vakaa ja olemme voineet osallistua täysivaltaisesti Euroopan tulevaisuutta muokkaavaan päätöksentekoon. Uusien jäsenmaiden liittyminen Euroopan unioniin on parantanut unionin mahdollisuuksia toteuttaa tärkeintä tehtäväänsä, rauhan vahvistamista Euroopassa.”*¹⁹³

Sosialidemokraattien suhtautumista EU:hun on pitkälti selittänyt puoluejohtaja ja pääministeri Paavo Lipponen tuki integraatiolle sekä myös puolueen maltillinen poliittiseen keskustavasemmistoon sijoittuva ideologia¹⁹⁴. SDP:ssä varauksettominta integraatiomyönteisyyttä edusti presidentti Martti Ahtisaari sekä pääministeriksi vuonna 1995 tullut Lipponen. Hän oli jo ennen jäsenyyttä omaksunut puheissaan yksityiskohtaisia kantoja esimerkiksi integraation asteittaisen syventämisen puolesta. Huomattava on kuitenkin, että vaikka puoluejohto oli huomattavan integraatiomyönteinen niin puolueesta löytyi myös kriittisempää suhtautumista integraatiokehitykseen.¹⁹⁵ Varovaisemmin integraatioon suhtautuivat esimerkiksi Kalevi Sorsa, presidentti Koivisto sekä Pertti Paasio¹⁹⁶.

*”Markkinayhdyntyminen ilman kansainvältaisen yhteistyön lisäämistä kasvattaa pääoman valtaa ja vahvistaa kehityksen uusliberalistisia piirteitä. Euroopan unionissa tarvitaan vahvaa poliittista tahtoa torjumaan korkea työttömyys ja tuloerojen kasvu ja vahvistamaan näin kansalaisten luottamusta valtiota ja muita poliittisia instituutioita kohtaan. Tämän mukaisesti SDP haluaa Euroopan parlamentin vaaleissa vahvistaa eurooppalaista sosialidemokratiaa.”*¹⁹⁷

Suomen sosialidemokraattinen puolue perustettiin vuonna 1899 nimellä Suomen työväenpuolue, ja puolueen periaatteena oli pyrkiä kaikissa suhteissa työväen taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen vapauttamiseen. Vaikka puolueesta onkin tullut yli

¹⁹² Tiilikainen 2005, 272-273.

¹⁹³ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Kannanotto Eurooppa-politiikasta 1996. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/1271>> [haettu 13.4.2021].

¹⁹⁴ Raunio 2000, 47.

¹⁹⁵ Tiilikainen 2007, 172.

¹⁹⁶ Moisio 2003, 199-201.

¹⁹⁷ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Kannanotto Eurooppa-politiikasta 1996.

100 vuoden historian aikana yleispuolue, niin edelleen historialliset viiteryhmät ovat näkyvillä ohjelmissa.¹⁹⁸ Tämä näkyi sosialidemokraateilla siinä, että edelleen ohjelmissa korostettiin paljon työllisyyteen liittyviä asioita ja esimerkiksi tuloerojen kasvun nähtiin olevan haitallinen asia, jota pitää torjua politiikan keinoin. Kuitenkin SDP korosti puolueissaan enemmän tätä ja ainakin se tuotiin esille eri tavalla kuin esimerkiksi keskustassa ja kokoomuksessa.

”Eurooppalainen sosialidemokratia on myös yhteisenä puolueena kansalaisten vaikutuskanava ja mielipiteen muodostaja. Kansainvälinen vuorovaikutus ja ylikansallinen päätöksenteko on yhä olennaisempaa vietäessä eteenpäin hyvinvointia, tasa-arvoa ja yhteisvastuuta.”¹⁹⁹

SDP korostaa myös eurooppalaisen sosialidemokratian roolia vahvasti puolueohjelmissa. Eurooppalaisella sosialidemokratialla on rooli, kun unionia kehitetään tulevaisuudessa. SDP:n Eurooppa-ohjelmat ovat samankaltaisia kuin muilla sosialidemokraattisilla puolueilla, jotka kuuluvat Euroopan sosialidemokraattiseen puolueeseen. Euroopan sosiaalidemokraattinen puolue muodostaa oman ryhmittymän Euroopan parlamentissa.²⁰⁰

”Eurooppalaisessa yhteistyössä SDP:n tärkein ja tehokkain kanava on Euroopan Sosialidemokraattinen puolue ESP. Euroopan rakenteiden sekä politiikan sisältöjen muutos asettaa myös ESP:n toiminnalle jatkuvan kehittämisen haasteen. SDP toimii niin, että myös pohjoismainen ja suomalainen kokemus kansalaisyhteiskunnan rakentamisesta saadaan hyödynnettyä eurooppalaisella tasolla.”²⁰¹

Yhteistä Euroopan sosialidemokraattisille puolueille, kuten myös SDP:lle, on EU:n sosiaalisen ulottuvuuden vahvistaminen.²⁰² Käsitteestä on käytetty myös nimiä Euroopan sosiaalinen malli sekä Sosiaalinen Eurooppa. 2000-luvulla on lähtökohtaisesti käytetty käsitettä Euroopan sosiaalinen malli. Käsitteellä on monia merkityksiä, ja usein aiheita on tarkasteltu jostakin näkökulmasta, missä määrin Eurooppaa (Länsi-Eurooppa) voidaan pitää sosiaalisesti erityisenä kokonaisuutena

¹⁹⁸ Mickelsson 2021, 63-66,284.

¹⁹⁹ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Sisäpoliittinen kannanotto 1996. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/1267>> [haettu 13.4.2021].

²⁰⁰ Raunio 2005, 45.

²⁰¹ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Kannanotto kansainvälisestä tilanteesta 1996. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/1268>> [haettu 13.4.2021].

²⁰² Raunio 1999, 145-147.

esimerkiksi suhteessa esimerkiksi Yhdysvaltioihin tai Japaniin. Saaren tutkimusta mukaillen kuitenkin usein sosiaalipolitiikan näkökulmasta on merkityksellisempää tarkastella käsitettä EU:n jäsenvaltioita yhdistävänä hallintorakenteena. Selvää on, että kyse on EU:lle tyypillisestä institutionaalisesta ratkaisusta.²⁰³

1990-luvun alkupuolella integraatio ei ulottunut sosiaali- ja terveystalouteen. Tällöin kuitenkin myös EU:n toimivalta liittyen sosiaali- ja terveystalouteen oli hyvin rajattu. Suomen liittyessä unioniin toimivaltaa sosiaali- ja terveystalouteen liittyen oli sukupuolten tasa-arvoon sekä työsuojeluun liittyvissä asioissa. Sosiaalisen ulottuvuuden käsite suomalaisittain oli myös haastavaa, koska se ei vastannut suomalaista sosiaali- ja terveystalouden käsitettä. Eurooppalaisen sosiaalisen ulottuvuuden käsitteestä suomalaisittain suurin osa kuului työministeriön vastuualueeseen ja vain pieni osa sosiaali- ja terveysministeriön vastuualueeseen.²⁰⁴

Usein kuitenkin käsitys on, että ulkopäin kansalliseen sosiaaliturvaan tulevat vaikutteet ovat kielteisiä. Ja EU-tasolla on korostettu näkemystä, että sosiaaliturvan päätöksenteon on oltava kansallisesti päätettävää.²⁰⁵ Suomi on korostanut myös tällaista näkemystä. Ylipäätään pohjoismaat ovat korostaneet, että eivät kaipaa sosiaalipolitiikkaan liittyen poliittista ohjausta, mutta ovat valmiita edistämään omien mallien leivittämistä niin sanottuina hyvinä käytäntöinä.²⁰⁶

Tästä huolimatta vain harvat sosiaalipolitiikan asiantuntijat korostavat enää sosiaaliturvan olevan pelkkä kansallinen kysymys. Tämä johtuu esimerkiksi siitä, että talous- ja rahapolitiikkaan liittyvä yhteisötason päätöksenteko on lisääntynyt ja talouspoliittisilla päätöksillä on myös vaikutuksia sosiaalipolitiikkaan. Myös pääoman, työvoiman, palvelujen ja tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevilla sisämarkkinapäätöksillä vaikutetaan sosiaaliturvan toimintaympäristöön. Lisäksi vielä sosiaaliturvan koordinoimisäätö on välttämätöntä kansainvälisessä toimintaympäristössä ja se heijastuu myös kansallisiin järjestelmiin.²⁰⁷

Sosiaalisen ulottuvuuden lisäksi puolue korostaa Euroopan integraatiota mahdollisuutena, jonka avulla voidaan parantaa työllisyyttä sekä sosiaalista hyvinvointia.

---

²⁰³ Saari 2002, 24-25.

²⁰⁴ Saari 2017, 95-100.

²⁰⁵ Välimäki 2002, 104-105.

²⁰⁶ Saari 2017, 95-100, 110-113.

²⁰⁷ Välimäki 2002, 104-105.

Päätöksenteossa puolue haluaa edistää enemmistöäänestyksen lisäämistä Eurooppa-neuvostossa sekä Euroopan parlamentin toimivallan lisäämistä. EU:n toimivaltaa tulisi lisätä sosiaalipolitiikassa sekä ympäristöpolitiikassa. EU:n toimivaltaa taas pitäisi vähentää maatalouspolitiikkaan liittyen.²⁰⁸

Lipposen ensimmäisen hallituksen hallitusohjelmassa otetaan myös kantaa erillisellä kohdalla EU-politiikkaan. ”Hallitus tulee eurooppalaisessa yhteistyössä edistämään Euroopan unionin, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön ja Euroopan neuvoston perustana olevia demokratian, oikeusvaltion, tasa-arvon ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen, markkinatalouden, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja kestävä kehityksen periaatteita”. Suomi antaa tukensa myös tukensa pyrkimyksille parantaa EU:n toimintakykyä vakaan taloudellisen kehityksen, työllisyyden ja ympäristönsuojelun edistäjänä.²⁰⁹

Lipposen hallituksen hallitusohjelmassa on näkyvissä SDP:n linjaukset EU:n tulevaisuudesta ja kehittämisestä. Puolueen eduskuntavaalivoiton jälkeen, SDP:n Lipponen toimi hallitustunnustelijana ja muodosti muiden puolueiden kanssa hallituksen, joten luonnollisesti puolueen ideologia, arvot ja sen ajama politiikka on näkyvillä myös hallitusohjelmassa.

3.3.2. ”SUOMEN SOSIALIDEMOKRAATIT KATSOVAT RAHALIITTOHANKKEEN OLEVAN TÄRKEÄ OSA YHTEISEN EUROOPAN RAKENTAMISTA”

Kuten myös keskustan ja kokoomuksen ohella, talouteen ja talouspolitiikkaan liittyvät aiheet korostuivat SDP:n puolueohjelmissa vuosina 1995-1999. SDP ottaa myös puolueohjelmissa kantaa Suomen mahdolliseen talous- ja rahaliittoon liittymiseen sekä yhteisen valuutan käyttöönottoon.

Hallitusta muodostettaessa hallitusohjelmaan kirjattiin, että talous- ja rahaliittoon pyritään ja Suomen tavoitteena on täyttää sen kriteerit. Liittyminen kuitenkin jätettiin vielä auki, koska liittymisestä päätettäisiin vasta erillisestä hallituksen esityksestä.²¹⁰

---

²⁰⁸ Raunio 1999, 145-148.

²⁰⁹ Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelma 13.4.1995.

²¹⁰ Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelma 13.4.1995.

”Suomen talouspolitiikan vakauden ja toimintamahdollisuuksien turvaamiseksi on tärkeää, että Suomi pystyy täyttämään talous- ja rahaliittoon osallistumisen edellytykset EMU:n kolmannen vaiheen käynnistyessä. Kannanotto Suomen EMU-jäsenyyteen on ajankohtainen kun esitykset talous- ja rahaliiton toteuttamisen edellytyksistä, tarkasta aikataulusta ja siihen osallistuvien ja ulkopuolelle jäävien EU-maiden suhteista ovat olemassa.”²¹¹

SDP:n vuonna 1996 kannanotossa on selvästi nähtävillä se, että puolueen sisällä oltiin valmiita liittymään talous- ja rahaliittoon, mikäli EU-tasolla sovitaan edellytyksistä ja aikatauluista. SDP:n eduskuntaryhmän mukaan on Suomen etujen mukaista kuulua EU:n eturivin maihin. Eduskuntaryhmän kantaan rahaliitosta vaikutti kuitenkin, miten hyvin sen katsotaan tukevan työllisyyttä, kasvua ja muita reaalipolitiikan piiriin kuuluvia asioita.²¹² Eduskuntaryhmä tuki siis pääministeri Lipposen integraatiolinjaa ja sitä, että Suomen tulisi olla aktiivinen jäsen EU:ssa. Lipposen integraatiolinjaan kuului myös mahdollinen talous- ja rahaliiton jäsenyys, jos Suomi täyttää sen kriteerit.

”Sosialidemokraatit antavat tukensa Suomessa toteutetulle kasvu- ja vakauspolitiikalle, joka on johtanut talouden ja työllisyyden kestävää kasvuun. Talous- ja rahaliitto on väline, joka antaa lisää mahdollisuuksia työttömyyden voittamiseen ja kansalaisten hyvinvoinnin parantamiseen. Se antaa mahdollisuudet vakaata työllisyyskehitystä tukevaan rahapolitiikkaan. Euroopan Keskuspankin ohella myös valtiovarainministereiden neuvoston puitteissa tapahtuva talouspoliittinen yhteistyö on tältä kannalta tärkeää”²¹³

Toukokuussa 1997 hallitus antoi eduskunnalle selonteon talous- ja rahaliittoon liittymisestä. SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja Erkki Tuomioja piti puheenvuoron eduskuntakeskustelussa, jossa käsiteltiin laajasti talous- ja rahaliiton mahdollisuuksia Suomelle. Tuomioja kuitenkin muistutti, että hyväkään tieto ja valistus ei ratkaise sitä, kannattaako Suomen mennä mukaan talous- ja rahaliittoon.

Helmikuussa 1998 hallitus esitti Suomen liittymistä talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen. Sosialidemokraattien ryhmäpuheenvuoron lähetekeskustelussa käytti

---

²¹¹ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Kannanotto Eurooppa-politiikasta 1996.

²¹² Iivari 2007, 272.

²¹³ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Vakauden kautta kasvua, työllisyyttä ja hyvinvointia 1997. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/1275>> [haettu 2.4.2021].

kansanedustaja Arja Alho. Hän korosti, että Suomen valmistautumista euroalueeseen tulee jatkaa. Hän korosti, että Suomi ei osallistu talous- ja rahaliittoon ensimmäisten joukossa vaan talous- ja rahaliiton jäsenyys tarkoittaisi pysymistä EU-maiden suuren enemmistön mukana. Hallituksen tiedonannon palautekeskustelussa SDP:n Johannes Koskinen korosti, että rahaliittoratkaisu ei tuottanut SDP:n eduskuntaryhmälle vaikeuksia. Tärkeää SDP:lle oli, että talous- ja rahaliittoon ei liitytä polkemalla tai polkemaan työntekijöiden oikeuksia tai työehtosopimusjärjestelmää.²¹⁴ Tämä näkökulma oli nähtävissä myös vuoden 1997 puolueohjelmassa, jossa talous- ja rahaliitto nähtiin välineenä työllisyyden parantamiseen sekä hyvinvoinnin lisäämiseen sekä Suomessa, että Euroopan tasolla.

Talous- ja rahaliittoon liittymisen ohella vuosina 1995-1999 SDP otti kantaa myös muihin talouspolitiikkaan liittyviin teemoihin etenkin sen jälkeen kun Suomessa oltiin päätetty liittyä talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen vuoden 1999 alusta lähtien. Suomi toimi myös ensimmäistä kertaa EU:n puheenjohtajamaana syksyllä 1999.

Suomessa käytiin myös eduskuntavaalit keväällä 1999. SDP voitti vaalit, ja Lipposen toinen hallitus muodostettiin 15.4.1999. Hallitus jatkoi samalta pohjalta kuin edellinen hallitus eli SDP:n lisäksi mukana olivat kokoomus, vihreät, vasemmistoliitto ja RKP. Hallituksen tavoitteena oli oikeudenmukainen ja kannustava, sosiaalisesti eheän Suomi. Hallitus sitoutui etenkin työllisyyden parantamiseen.²¹⁵

”Yhteistyöllä Euroopan unionin jäsenmaat ovat saavuttaneet paljon työllisyyden ja hyvinvoinnin edellytysten turvaamisessa. EU:lla on toimivat sisämarkkinat ja yhteinen raha. Kestävän talouskasvun varmistaminen ja uusien työpaikkojen luominen talous- ja rahaliiton oloissa edellyttää unionin jäsenmaiden tiivistävän yhteistyötään talous- ja veropolitiikassa sekä työllisyyspolitiikassa. Talous- ja työllisyyspolitiikan linjan ja rakenteellisten uudistusten yhteensovittamista korostava Euroopan työllisyysopimus on askel tähän suuntaan. Työllisyysasteen nostaminen on yhteinen tavoite Euroopan unionissa. Suomen tulee puheenjohtajakaudellaan edistää

---

²¹⁴ Iivari 2007, 283-285.

²¹⁵ Iivari 2007, 285-286.

*työllisyys sopimuksen käyttäntöön saattamista ja työmarkkinaosapuolten sekä talouspolitiikan toimijoiden välistä vuoropuhelua.*²¹⁶

Suomen ensimmäinen puheenjohtajuuskausi EU:ssa vuonna 1999 toi Suomelle mahdollisuuden tuoda esiin omia EU-poliittisia linjauksiaan sekä sitoutuneisuutta Euroopan integraatioon. EU-puheenjohtajakaudella erityisesti hallitus nousi esille, vaikka myös eduskunta otti kesken puheenjohtajakauden kantaa suurimpiin linjauksiin. Myös ennen puheenjohtajakautta eduskunta oli keskustellut kauden esityslistasta pääministerin ilmoitusten perusteella.

Suomen puheenjohtajakautta leimasivat kysymykset unionin laajentumisesta, unionin puolustusulottuvuuden kehittämisestä sekä unionin Venäjä-suhteista. Unionin tulevaisuutta ja kehittämistä sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa olen käsitellyt tarkemmin muissa alaluvuissa.

SDP korosti vuonna 1999 julkaistussa puolueohjelmassa myös EU:n puheenjohtajakauden merkitystä talouspolitiikan näkökulmasta. Etenkin puolue otti kantaa työllisyyden edistämiseen sekä hyvinvointiin liittyviin kysymyksiin. SDP yhdisti ikään kuin sosiaalipolitiikkaan liittyviä aiheita talouspolitiikkaan. Lipposen toisen hallituksen ohjelmassa sosiaalipoliittiset kysymykset ovat hautautuneet julkisen talouden tilan arviointiin. EU:ta halutaan kehittää oikeudenmukaiseen suuntaan, mutta kuitenkin mitään konkreettisia asioita sen suuntaan ei esitetä.²¹⁷ Vuonna 1999 julkaistussa julkilausumassa kansainvälisestä politiikasta on samanlaisia viitteitä eli puolue yhdistää työllisyyden parantamisen sekä hyvinvoinnin, mutta lopulta konkreettiset toimenpiteet ovat talouspolitiikkaan liittyviä asioita eli Euroopan työllisyys sopimuksen käyttöönottoa.

Ylipäätään EU:n tasolla hyvinvointivaltioiden ja markkinoiden suhde on ollut kaksitahoinen. Hyvinvointijärjestelmät syntyvät markkinatalouden pohjalta, mutta samantapaisesti ne pyrkivät korjaamaan markkinatalouden ongelmia. EU-politiikassa hyvinvointijärjestelmät ovat olleet jäsenvaltioiden itsensä hoitamia asioita, mutta EU-jäsenyys ja talous- ja rahaliiton syntyminen vaikuttavat kuitenkin hyvinvointivaltioiden toimintaan eli käytännössä ero ei ole näin selvä. Myös integraatiopolitiikassa etenkin SDP on korostanut EU:n sosiaalista ulottuvuutta, vaikka talouspolitiikka on kuitenkin ollut

---

²¹⁶ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Julkilausuma kansainvälisestä politiikasta 1999. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/1288>> [haettu 13.4.2021].

²¹⁷ Saari & Kari 2006, 146-147.

merkittävämpi aihe Euroopan integraatiossa.²¹⁸ Tämän sosiaalisen ulottuvuuden tai hyvinvointipolitiikan ja talouspolitiikan yhdistämisen haasteet näkyvät SDP:n puolueohjelmissa. SDP korostaa usein hyvinvointia ja oikeudenmukaisuutta myös EU-politiikassa, mutta samalla kuitenkin lopulta talouspolitiikalla on huomattava asema myös hyvinvointiin ja oikeudenmukaisuuteen liittyvissä kannanotoissa. Kuten esimerkiksi yllä olevassa sitaatissa, jossa korostetaan kansalaisten hyvinvoinnin kasvua, mutta välineenä siihen pidetään talous- ja rahaliiton syntymistä.

Euroalueella EU:lla on täysi toimivalta rahapolitiikassa ja talouspolitiikka vaikuttaa taustalla myös kansalliseen sosiaalipolitiikkaan, vaikka EU:lla ei ole toimivaltaa suhteessa sosiaalipolitiikkaan vaan se on kansallisella vastuulla. Tulevaisuudessa tuskin voidaan kovin selvästi erottaa toisistaan talous- ja sosiaalipoliittista päätöksentekoa. Talouden hoidossa on otettava huomioon sosiaaliturva ja päinvastoin.²¹⁹ Tämän lisäksi Suomella ja Pohjoismailla ei ole ollut suurta halukkuutta unionitasoiseen sosiaalipoliittiseen säätelyyn²²⁰, on ilmeistä, että puolueohjelmissakin löytyy tasapainoilua talouspolitiikan ja sosiaalipolitiikan välillä. Ja koska EU-tasolla voidaan vaikuttaa talouspolitiikkaan niin on luonnollista, että puolue näkee talouspolitiikan vaikuttavan myös muuhun hyvinvointiin. Samalla varsinaiset sosiaalipolitiikan alan ratkaisut voidaan tehdä kuitenkin kansallisella tasolla.

3.3.3. ”SUOMEN ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIIKAN TAVOITTEENA ON VAKAUDEN JA TURVALLISUUDEN LUOMINEN EUROOPPAAN”

Suomalainen ulko- ja turvallisuuspolitiikka muuttui kokonaisuudessaan, kun Suomi liittyi EU:n jäseneksi. Ainakin jos ulko- ja turvallisuuspoliittista linjaa verrataan kylmän sodan aikaiseen puolueettomuuspolitiikkaan. EU-jäsenyyden ensimmäisinä vuosina Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa leimasi uusi liittoutumattomuusajattelu, tukeutuminen EU:hun ja sen instituutioihin, yleinen integraatiomyönteisyys ja hakeutuminen yhteen samanmielisten jäsenmaiden kanssa.²²¹

”Suomi on liittynyt Euroopan unioniin sotilaallisesti liittoutumattoma maana, jolla on itsenäinen puolustus. Suomen ratkaisu palvelee parhaiten Euroopan vakautta. Tältä pohjalta Suomen on oltava mukana Euroopan unionin ulko-

²¹⁸ Kosonen & Saari 2000, 243.

²¹⁹ Välimäki 2002, 104-109.

²²⁰ Saari 2017, 95-100, 110-113.

²²¹ Ojanen & Raik 2017, 170-173.

ja turvallisuuspolitiikan kehittämässä siten, että unionin mahdollisuudet ja kyky osallistua eurooppalaisten rauhanrakenteiden vahvistamiseen, konfliktien ennaltaehkäisyyn ja rauhanturvaamiseen paranevat.”²²²

Kannanotossa Eurooppa-politiikasta vuodelta 1996 SDP ottaa kantaa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Aiempi puolueettomuuspolitiikka sana on korvattu sotilaallisella liittoutumattomuudella. Lipposen ensimmäisen hallituksen hallitusohjelmassakaan ei kirjoiteta enää puolueettomuuspolitiikasta toisin kuin neljä vuotta aiemmin Ahon hallituksen ohjelmassa toteutettiin vielä ”vakiintunutta puolueettomuuspolitiikkaa”²²³. Kun taas Lipposen ensimmäisen hallituksen ohjelmassa todetaan, että Suomi kehittää Pohjois-Euroopan turvallisuutta parhaiten pysymällä sotilasliittojen ulkopuolella ja kehittämällä itsenäistä puolustusta²²⁴. Kun Suomi liittyi unioniin niin kylmän sodan aikaisen puolueettomuuspolitiikan katsottiin olevan yhteensopimaton EU-jäsenyyden kanssa, näin ollen jäsenyyden jälkeen Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen linja olikin hallitusohjelmassakin mainittu sotilaallinen liittoutumattomuus.²²⁵

Edellisessä sitaatissa SDP korostaa Suomen sotilaallista liittoutumattomuutta ja miten se sopii yhteen rauhanrakentamisen, konfliktien ennaltaehkäisyyn sekä rauhanturvaamisen mahdollisuuksien kanssa. Kansainvälinen yhteistyö ulko- ja turvallisuuspolitiikassa nähtiin mahdollisuutena osallistua kriisinhallintaan mutta samalla myös sen katsottiin vahvistavan Suomen omaa puolustusta. Turvallisuuspolitiikka ei koskenut enää vain Suomen omaa aluetta, vaan politiikkaa ohjasi myös kyky hallita kriisejä oman maan ulkopuolella.²²⁶

Euroopan talous- ja rahaliittoon liittymisen ohella samaan aikaan vuonna 1996 Suomessa valmisteltiin vuoden 1996 hallitustenvälistä konferenssia²²⁷. Konferensseissa keskusteltiin ja soviteltiin EU:n perussopimusten muutoksista²²⁸. Ennen konferenssia eduskunnassa valmisteltiin Suomen kantoja esimerkiksi unionin toiminelinjärjestelmää

²²² Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Kannanotto Eurooppa-politiikasta 1996.

²²³ Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelma 13.4.1995; ”Pääministeri Esko Ahon hallituksen ohjelma 26.4.1991” Valtioneuvoston internetsivut.

<<https://valtioneuvosto.fi/-/65-paaministeri-esko-ahon-hallituksen-ohjelma>> [haettu 14.4.2021].

²²⁴ Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelma 13.4.1995.

²²⁵ Tiilikainen 2006, 207-208.

²²⁶ Ojanen & Raik 2017, 173.

²²⁷ Tiilikainen 2007, 175.

²²⁸ ”Hallitustenväliset konferenssit” Eurooppa-neuvoston internetsivut.

<<https://www.consilium.europa.eu/fi/documents-publications/intergovernmental-conferences/>> [haettu 17.4.2021].

koskeviin kysymyksiin. Tämän lisäksi, hallitustenvälisessä konferenssissa oli tarkoitus keskustella myös EU:n yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta.

Vuoden 1996 helmikuussa Suomen hallitus antoi eduskunnalle selonteon hallitustenvälisestä konferenssista. Hallitus oli suostuvainen lisäämään määräänemmistöpäätöksiä liittyen yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Hallitus korosti selonteossa tarvetta lujittaa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä parantaa sen näkyvyyttä. Eduskunnassa käytiin kriittistäkin keskustelua hallituksen HVK-kannoista. Peruslängtkohtana tuli olla Suomen sotilaallinen liittoutumattomuus ja itsenäinen puolustus. Esimerkiksi ulkoasiainvaliokunta piti hallituksen peruslängtkohtaa perusteltuna, mutta edellytti, että Suomi osallistuu sotilaallisesti liittoutumattomana valtiona sotilaalliseen kriisinhallintaan vain, jos Suomella säilyy oikeus päättää itsenäisesti omaa turvallisuuttaan koskevista kysymyksistä.²²⁹

”Euroopan unionin uusi peruskirja, Amsterdamin sopimus, lisää yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tehtäviä. Sotilaallisesti liittoutumattoman Suomen on osallistuttava uuden eurooppalaisen turvallisuusjärjestelmän rakentamiseen ja sen vaatimien toimien toteuttamiseen.”²³⁰

Hallitusten välisen konferenssin tuloksena syntyi Amsterdamin sopimus vuonna 1997. Vuonna 1999 julkaistussa SDP:n puolueohjelmassa otettiin kantaa Amsterdamin sopimuksen syntymiseen ja siihen, miten Suomen tulee osallistua eurooppalaisen turvallisuusjärjestelmän rakentamiseen. EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka hallitsi HVK:n loppuvaihetta. Amsterdamin sopimuksella pyrittiin EU:n ja Länsi-Euroopan unionin (WEU) yhdistämiseen. Amsterdamin sopimuksessa se ei kuitenkaan vielä onnistunut, vaikka EU ja WEU alkoivatkin tekemään tiiviimpää yhteistyötä. Amsterdamin sopimuksessa sotilaalliset kriisinhallintatehtävät liitettiin unionin toimivaltaan.²³¹

”Sosialidemokraattien ulko- ja turvallisuuspoliittinen näkemys perustuu laajaan turvallisuuden käsitteeseen: kriisien ennaltaehkäisemiseen, ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, kansanvallan kehittämiseen ja tasapainoiseen sosiaaliseen kehitykseen. Tehokas toiminta sekä keskinäinen yhteistyö YK:n, Euroopan neuvoston, ETYJ:n ja muiden kansainvälisten

²²⁹ Tiilikainen 2007, 175-179.

²³⁰ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Julkilausuma kansainvälisestä politiikasta 1999.

²³¹ Tiilikainen 2007, 178-179.

järjestöjen puitteissa on näiden tavoitteiden toteutumisen kannalta entistä tärkeämpää.”²³²

SDP on ottanut kantaa puolueohjelmissa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan samansuuntaisesti kuin hallitus. Hallitustenvälisessä konferenssissa Suomi ja Ruotsi yhdessä ajoi ns. Petersbergin tehtävien säilyttämistä unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan piiriin. Tehtävät pitivät sisällään pelastustoimet, humanitääriset operaatiot ja rauhanturvaamisen, mutta myös sotilaallisen rauhaanpakottamisen.²³³ Vuonna 1999 julkaistussa puolueohjelmassa SDP korostaa, että puolueen ulko- ja turvallisuuspoliittinen linja perustuu laajaan turvallisuuden käsitteeseen²³⁴. Tämä tarkoittaa ulko- ja turvallisuuspolitiikassa etenkin kriisien ennaltaehkäisyä, ihmisoikeuksia sekä sosiaalista kehitystä. Laajalla turvallisuuden käsitteellä tarkoitetaan sotilaallisen turvallisuuden lisäksi taloudellista, poliittista, ympäristöllistä ja sosiaalista turvallisuutta. Kuitenkin tällaista laajaa käsitystä turvallisuudesta on myös kritisoitu sillä, että tällöin turvallisuuden käsitteestä muodostuu liian laaja ja silloin se menettää merkityksensä.²³⁵

4. POLITIIKAN VAKIINTUMINEN 2000-2007

Ensimmäisen viiden jäsenyysvuoden jälkeen Suomen EU-poliittinen linja oli alkanut vakiintumaan. Koko EU-jäsenyyden ajan Suomen EU-politiikkaa on luonnehtinut jatkuvuus ja ennakoitavuus jo Paavo Lipposen ensimmäisestä hallituksesta saakka. Poliittinen johto on korostanut vahvaa, yhtenäisiin sääntöihin ja enemmistöpäätöksiin pohjautuvaa unionia. Sellainen unioni turvaa parhaiten kaikkien jäsentensä oikeudet.²³⁶

Vuoden 1999 eduskuntavaalien jälkeen Suomeen muodostettiin Lipposen toinen hallitus, joka jatkoi samalta pohjalta kuin Lipposen ensimmäinen hallitus eli SDP:n lisäksi mukana olivat kokoomus, RKP, vasemmistoliitto ja vihreät.²³⁷ Vuoden 2003 eduskuntavaalien jälkeen hallitus vaihtuu. Keskusta voittaa vaalit, ja Anneli Jätteenmäen

²³² Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Julkilausuma kansainvälisestä politiikasta 1999.

²³³ Forsberg 2000, 268.

²³⁴ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Julkilausuma kansainvälisestä politiikasta 1999.

²³⁵ Eskola, ”Turvallisuus käsitteenä,” *Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 3, Strategian asiantietoa*, No 10 (2008).

²³⁶ Raunio & Saari 2006, 30-31.

²³⁷ ”Hallituksen tiedot ja kokoonpano: 67. Lipponen II 15.4.1999-17.4.2003” Valtioneuvoston internetsivut. <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/67>> [haettu 20.4.2021].

johdolla muodostetaan uusi hallitus, jossa mukana ovat keskustan lisäksi SDP ja RKP.²³⁸ Kun Anneli Jäätteenmäki erosi pääministerin paikalta, koska ei enää nauttinut eduskunnan luottamusta, Matti Vanhasen ensimmäinen hallitus muodostettiin samalta pohjalta, kun aiemmin hallitus eli mukana olivat keskusta, SDP ja RKP²³⁹. Hallituspohjassa tulee muutoksia ensimmäistä kertaa EU-jäsenyyden aikakaudella, ja keskustasta, joka on suhtautunut kaikkein varauksellisimmin EU:hun, tulee pääministeripuolue.

Vuoden 2000 jälkeen puolueet kirjoittivat EU:sta lähinnä eri politiikka-alueiden näkökulmasta sekä laajemmin EU:n tulevaisuudesta ja organisaation kehittämisestä.

4.1. SUOMEN KESKUSTA

4.1.1. ”EUROOPAN UNIONIA ON KEHITETTÄVÄ JÄSENVALTIOIDENSA LIITTONA AVOIMEMMAKSI JA TEHOKKAAKSI VÄLINEEKSEMME VAIKUTTAA ASIOIHIN, JOISSA TARVITAAN YLI RAJOJEN MENEVÄÄ PÄÄTÖKSENTEKOA”

Keskustan kanta lieventyi suhteessa EU:hun jo vuosina 1995–1999. Kriittinen suhtautuminen ei ollut vuoteen 2000 välttämättä hävinnyt puolueen sisällä, mutta mieliala tasaantui ja EU:n nähtiin tuovan Suomelle mahdollisuuksia, etenkin maakuntien tasolla. Talous- ja rahaliittoon liittymiseen keskusta suhtautui maltillisesti ja EU-politiikkaa pyrittiin suuntamaan tulevaisuuden kysymyksiin. Keskustan puheenjohtajalle Esko Aholle oli tärkeää maltillisuus EU-kysymyksessä.²⁴⁰

”Euroopan unionin tärkein tehtävä on ollut Euroopan rauhan ja vakauden turvaaminen sekä demokratian ja ihmisoikeuksien lujittaminen. Tämä työ jatkuu edelleen unionin laajentuessa yleiseurooppalaiseksi valtioiden liitoksi. Jo lähivuosina unioniin on liittymässä kymmenkunta uutta jäsenmaata.”²⁴¹

²³⁸ ”Hallituksen tiedot ja kokoonpano: 68. Jäätteenmäki 17.4.2003–24.6.2003” Valtioneuvoston internetsivut. <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/68>> [haettu 20.4.2021].

²³⁹ ”Hallituksen tiedot ja kokoonpano: 69. Vanhanen I 24.5.2003–19.4.2007” Valtioneuvoston internetsivut <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/69>> [haettu 20.4.2021].

²⁴⁰ Kääriäinen 2002, 383.

²⁴¹ Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma 2001. Puolueiden tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/185>> [haettu 20.4.2021].

Ohjelmassa puolue ottaa kantaa laajasti siihen, mihin suuntaan EU:n tulee kehittyä. Uudistamisen periaatteita ovat läheisyys, erilaistuminen, kansanvaltaisuus ja avoimuus, vastuullinen taloudenhoito, kansainvälinen yhteisvastuu ja turvallisuusyhteisö.

Läheisyys tarkoittaa, että unionin tulisi keskittyä tärkeisiin ja yhteisiin asioihin, kuten yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, talous- ja kauppapolitiikkaan, sisämarkkinoiden toimivuuden turvaamiseen, ympäristöpolitiikkaan sekä terrorismin ja kansainvälisen rikollisuuden turvaamiseen. Päätökset tulisi tehdä mahdollisimman lähellä kansalaista kuin mahdollista. Erilaistuminen korostaa sitä, että unionin laajentuessa, jäsenmaat ovat väistämättä erilaisia. Tämä erilaisuus pitää hyväksyä ja jäsenmaiden erilaisuus tulee sallia. Kansanvaltaisuudella ja avoimuudella puolue korostaa, miten EU:ta on edelleen kehitettävä valtioiden välisenä liittona ja unionin päätöksenteon tulee nojata kansanvaltaan ja avoimuuteen. Vastuullinen taloudenhoito pyrkii siihen, että EU-rahoitus perustuu jatkossa myös jäsenmaiden jäsenmaksuihin. Keskusta ei kannata unioninlaajuisia tulo- ja varallisuusveroja. Kansainvälinen yhteisvastuu korostaa EU:n roolia ulospäin. Ympäristö- ja ihmisoikeuskysymysten on oltava EU:n yhteisvastuun ja toiminnan perusta. Kansainvälisestä yhteisvastuusta puolue ei puhu talouden näkökulmasta, paitsi kun yhteisiä markkinoita halutaan kehittää ekologisen kestävyuden ja ihmisoikeuksien määrittämiin puitteisiin. Etenkin unionin tulisi olla edelläkävijä pyrkimyksissä ympäristön kannalta kestävään talouteen. Turvallisuusyhteisö korostaa EU:n turvallisuusyhteistyötä. Unionin tulee tiivistää yhteistyötä oikeus- ja sisäasioissa kansainvälisen rikollisuuden ja terrorismin torjumiseksi.²⁴²

”Suomen tulee toimia aktiivisena sillanrakentajana Eurooppaa koskevissa suurissa tulevaisuuden asioissa. Euroopan Unionin tulee olla itsenäisten jäsenmaiden yhteenliittymä, jonka politiikka nauttii kansalaisten luottamusta. Sen tulee keskittyä yhteisiin suuriin kysymyksiin, kuten turvallisuuteen, talouteen, ympäristöön ja teknologiaan. Jäsenmaille tulee turvata liikkumatilaa kansallisten erityispiirteiden huomioonottamiseksi. Euroopan Unionin aktiivisena jäsenenä Suomi rakentaa vakautta, vaurautta ja turvallisuutta yhteistyön hengessä.”²⁴³

²⁴² Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma 2001.

²⁴³ Suomen Keskusta: Keskustan periaateohjelma – Kohti tasa-arvoista, luonnonmukaista sivistisyhteiskuntaa. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/222>> [haettu 27.4.2021].

Vuonna 2006 julkaistussa periaateohjelmassa keskusta tiivistä puolueen suhtautumisen Euroopan integraatioon ja Euroopan unioniin. Periaateohjelman tekstissä on näkyvillä keskustalle tärkeät linjaukset suhteessa EU:hun. Vuoteen 2006 mennessä Suomi on ollut jo yli kymmenen vuotta EU:n jäsen, joten puolueen EU-poliittiset linjaukset liittyvät yleisesti unionin kehittämiseen ja siihen, miten Suomi on mukana tässä prosessissa. Integraatiolinja ei siis muuttunut, vaikka hallitus vaihtui vuonna 2003 ja keskustasta tuli pääministeripuolue. Vahva, yhtenäisiin sääntöihin ja enemmistöpäätöksiin nojautuva unioni pystyy turvaamaan parhaiten jäsenvaltioiden tasavertaisen kohtelun sekä pienten jäsenmaiden oikeudet. Suomi halusi olla mukana niissä pöydissä, jossa päätöksiä tehdään. Suomessa taas yhtenäisen kansallisen linjan arvioitiin parantavan pienen valtion asemaa EU-neuvottelussa. Pääministeri Matti Vanhanen on ilmaissut Suomen EU-linjasta:

”Emme pyri saamaan näkemyksiämme läpi aivan kaikessa, vaan keskistymme meille tärkeimpiin kysymyksiin. Suomen omien etujen lisäksi pyrimme koko ajan pitämään huolta myös unionin yhteisestä edusta. Suhtaudumme rakentavasti muiden maiden tärkeiksi kokemiin asioihin. Näin meidän on helpompi saada muilta tukea omille prioriteeteillemme.”

Suomen valitsemaa poliittista linjaa on perusteltu etenkin hyötyjen näkökulmasta. Esimerkiksi jäsenyyden myönteisiä vaikutuksia on korotettu suhteessa talouskasvuun, työllisyyteen, rahapoliittiseen vakauteen ja turvallisuuspolitiikkaan.²⁴⁴

Sekä Lipposen toisen hallituksen ohjelmassa että Vanhasen ensimmäisen hallituksen ohjelmassa korostetaan eurooppalaisen yhteistyön lisäämistä ja EU:n toimintakyvyn vahvistamista. Vanhasen hallitusohjelmassa hallitus asettuu tukemaan myös EU:n laajentumista.²⁴⁵ Keskustan puolueohjelmien linjaukset olivat siis lähes identtisiä hallitusten linjausten kanssa EU:n tulevaisuudesta ja sen kehittämisestä ja huolimatta hallituksen vaihtumisesta EU-linjauksessa ei tapahtunut suurta muutosta. Tämä korostaa myös sitä, että EU-jäsenyys ei ollut keskustan sisällä myöskään mikään jakolinja, olihan EU-kysymys alkanut normalisoitua puolueen sisällä jo vuosina 1995–1999.

²⁴⁴ Raunio & Saari 2017, 16-20.

²⁴⁵ ”Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma 15.4.1999”; ”Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003” Valtioneuvoston internetsivut [PDF-tiedosto] <<https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/369117/hallitusohjelma-vanhanen.pdf/da627124-c0ee-4015-9642-197b11013c02/hallitusohjelma-vanhanen.pdf>> [haettu 27.4.2021].

4.1.2. ”EUROOPAN UNIONIN MAATALOUSPOLITIikka SOPII HUONOSTI SUOMEN OLOIHIN – SUOMI TARVITSEE ALUEPOLIITTISEN TÄYSKÄÄNNÖKSEN”

Myös vuodesta 2000 alkaen keskusta kirjoitti puolueohjelmissa paljon maatalous- ja aluepolitiikasta. EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa on uudistettu muutaman vuoden välein, yleisenä linjana kuitenkin 1990-luvulta alkaen on ollut muovata politiikkaa aiempaa markkinalähtöisempään ja ympäristöystävällisempään suuntaan. Tavoitteissa on kiinnitetty enemmän huomiota kuluttajien toiveiden tyydyttämiseen laadukkailla ja turvallisilla elintarvikkeilla sekä yhteiskunnan toiveiden tyydyttämiseen puhtaalla ja viihtyisällä elinympäristöllä.²⁴⁶

”Eurooppalaisen maatalouden tulee perustua kannattaviin perheviljelmiin. Maatalouden lukuisat tehtävät, kuten turvallisen ruon tuottaminen, huoltovarmuuden ylläpitäminen, maaseudun elinvoimaisuuden tukeminen, maisema- ja ympäristöarvojen ylläpitäminen sekä eläinten hyvinvoinnin turvaaminen ovat keskeinen osa elinkeinon monivaikutteisuuutta. Nykyinen maatalouspolitiikka nojaa kuluttajien ja tuottajien vuorovaikutukseen ja kumppanuuteen.”²⁴⁷

Samassa puolueohjelmassa puolue myös kritisoi EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa sen liiasta byrokraattisuudesta. Keskusta myös kannattaa kansallisen maatalousstrategian pyrkimystä muuttaa EU:n yhteinen maatalouspolitiikka ja sen kautta maksetut tuet kompensatioperusteisesta tarveperusteisiksi.²⁴⁸

Sekä Lipposen toisen hallituksen ohjelmassa että Vanhasen hallituksen ohjelmassa otetaan kantaa myös EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan ja molemmat ohjelmat korostivat sitä, että EU:n maatalouspolitiikassa tulee ottaa huomioon luonnonmaantieteelliset erityisolosuhteet sekä se, että maataloutta voi harjoittaa myös Euroopan pohjoisilla alueilla. Vanhasen hallituksen ohjelmassa korostetaan myös edelleen, miten Suomen yhteisestä maatalouspolitiikasta saamien tukien pitää myös jatkossa pysyä vähintään samalla tasolla kuin ne olivat 2000-luvun alussa.²⁴⁹

²⁴⁶ Laurila & Niemi 2017, 151.

²⁴⁷ Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma 2001.

²⁴⁸ Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma 2001.

²⁴⁹ Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma 15.4.1999; Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003.

”Euroopan unionin maatalouspolitiikka sopii huonosti Suomen oloihin, joten suomalaisilla on erityinen kansallinen intressi kehittää uusia politiikan sisältöjä. Meidän on oltava edelläkävijöitä maatalouden eurooppalaisen mallin luomisessa. Siihen kuuluu mm. ympäristöhyödykkeiden, peruspalvelujen ja maaseudun muille asukkaille tuotettujen tukipalvelujen kytkeminen osaksi maatalojen toimintaa. Maataloteen käytetään budjettirahaa siksi, että julkishyödykeluonteensa vuoksi maaseutu on yhteinen asia, kuten koululaitos, terveydenhuolto tai puolustusvoimat.”²⁵⁰

1990-luvulla EU:n komissio alkoi ajamaan myös ns. maaseudun kehittämispolitiikkaa, jota kutsutaan myös maatalouspolitiikan toiseksi pilariksi. Maatalouden ajatellaan myös tuottavan palveluita, yleishyödyllisiä asioita ja ulkoisvaikutuksia, joita on myös tarpeellista tukea. Maaseudulle osoitetuilla tuilla tuetaan erilaisilla tuilla ja suurimpia panostuksen kohteita ovat esimerkiksi maaseudun ympäristötoimenpiteet ja muiden maaseutuelinkeinojen tukeminen epäsuotuisilla tuotantoalueilla.²⁵¹ Tällaista näkökulmaa myös keskusta korostaa vuonna 2002 julkaistussa maaseutuohjelmassa, jossa maaseutu nähdään laajana kokonaisuutena ja maatalous on vain yksi osa sitä. Keskusta korostaa myös sitä, miten EU:n maatalouspolitiikka sopii huonosti Suomen oloihin ja etenkin sen takia Suomen tulee olla mukana kehittämässä yhteistä maatalouspolitiikkaa myös tulevaisuudessa, jotta politiikkaa kehittyä myös Suomen intressien mukaisesti.

”Viljelijöiden toimintaympäristöä ohjaavat voimakkaasti EU-säännökset. Suomen on tavoiteltava selkeää, yksinkertaista ja pitkäjänteistä EU-tukipolitiikkaa, jossa maan luonnonolosuhdehaitat huomioidaan. Tukipolitiikan ankkureina ovat EU-tukien lisäksi kansalliset tuet, joiden on tulevaisuudessakin oltava käytössä koko maassa.”²⁵²

Maatalouspolitiikassa EU:lla on täysi toimivalta, joten maatalouspolitiikassa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistukset ja vaikutukset olivat suuria myös Suomelle. Huolimatta 2000-luvulla tehdyistä uudistuksista, EU:n kokonaan rahoittamien tukien kokonaistaso pysyi entisen suuruisena eli 565–570 miljoonassa eurossa vuotta kohden.

²⁵⁰ Suomen Keskusta: Keskustan maaseutuohjelma 2002. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/208>> [haettu 27.4.2021].

²⁵¹ Laurila & Niemi 2017, 152.

²⁵² Suomen Keskusta: Keskustan tavoitteet vaalikaudelle 2007-2011 2006. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/249>> [haettu 4.5.2021].

Suomen maatalouspolitiikan linja koko EU-jäsenyyden ajan on ollut suomalaisen maatalouden pysyvän, olosuhteista aiheutuvan kilpailukykyhaitan kompensoiminen, jotta kotimainen tuotanto voi menestyä EU:n yhteismarkkinoilla. Tähän Suomi on pyrkinyt kehittämällä EU:n maatalouspolitiikkaa Suomen tarpeita vastaavaan suuntaan ja Suomen liittymisehtojen mahdollistamilla kansallisilla toimenpiteillä.²⁵³

Keskustan puolueohjelmien linjaukset ovat olleet samansuuntaisia kuin aiemmin mainituissa Lipposen toisen hallituksen sekä Vanhasen ensimmäisen hallituksen ohjelmissa. Maatalouspolitiikan alalla korostetaan sitä, miten tulevaisuudessa tulee olla mahdollista myös harjoittaa maataloutta koko Suomen alueella ja miten EU:n liittymissopimuksessa mahdollistetut kansalliset tuet arvioidaan jatkokaudelle myös, kun EU:n yhteisestä maatalouspolitiikasta tehdään päätöksiä.²⁵⁴ Tämä korostaa sitä, että oletettavasti puolueiden linjaukset maatalouspolitiikkaan liittyen ovat suhteellisen samankaltaisia.

Maatalouden ohella keskusta tuo esille myös aluepolitiikkaan keskittyviä näkökantoja puolueohjelmissa vuosina 2000-2007. Alueilla ja maakunnilla on EU-jäsenyyden myötä asema, jota ei ennen jäsenyyttä ollut. EU-rahoituksen kautta voidaan rahoittaa esimerkiksi erilaisia aluekehityshankkeita, jotka ratkaistaan maakunnallisissa elimissä.²⁵⁵

”Alueellisten ja sosiaalisten hyvinvointierojen lisääntyminen nykyisissä jäsenmaissa korostaa aluepolitiikan jatkamisen ja voimistamisen tärkeyttä. Monien muiden politiikan lohkojen, kuten koulutus-, työllisyys-, tutkimus- ja teollisuuspolitiikan tavoitteet on yhteensovittettava aluepolitiikan tavoitteiden kanssa. Tasapainoisen aluekehityksen tavoittelemisen on myös koko talouden vakaan kehityksen kannalta tärkeää ja perusteltua.”²⁵⁶

Vuonna 2001 julkaistussa Eurooppa-ohjelmassa keskusta peräänkuuluttaa tasapainoista aluekehitystä ja sitä perustellaan etenkin taloudellisesta näkökulmasta. Tasapainoisen aluekehityksen nähdään johtavan myös koko talouden vakaaseen kehitykseen.

”Alueellisen, taloudellisen ja poliittisen keskittämisen ideologia rehoittaa Suomessa. Kummallista tämä on siksi, että muu Eurooppa pyrkii vahvistamaan maakuntiensa päätösvaltaa sekä niiden taloudellisia ja

²⁵³ Laurila & Niemi 2017, 154-162.

²⁵⁴ Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma 15.4.1999; Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003.

²⁵⁵ Kääriäinen 2002, 380-381.

²⁵⁶ Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma 2001.

kulttuurisia erityispiirteitä. Myös maaseudun ja oman maatalouden puolustus on korkeassa kurssissa muissa Euroopan unionin jäsenmaissa.”²⁵⁷

1990-luvulla aluepolitiikassa korostui seutuajattelu. Alueellinen kilpailukyky korostui ja se rinnastui vahvasti taloudelliseen tehokkuuteen. Seutuajattelu pystyi lyömään itsensä läpi, koska se pystyttiin yhdistämään kilpailukykydiskurssin, jossa korostettiin kaupunkiseutujen asemaa ja kaupunkiseudulla olevaa osaamista ja luovuutta. Aikaisemmassa keskusverkkoajattelussa taas oli vahva maaseutupainotus, ja se oli vaikeammin sovittavissa yhteen kilpailukykyyn korostamisen kanssa. Toisaalta myös kaupunkiverkkoajattelu löi itsensä läpi, koska se oli hyvin yhtenäinen EU:n aluesuunnitteluvision kanssa, joka korostaa keskusseutujen asemaa. Keskusseutuja tulisi kehittää, koska ne ovat tarpeeksi vahvoja kilpailemaan tietoyhteiskunnassa ja heikommat alueet tarvitsevat näitä keskusseutuja.

Suomessa 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa korostui noin kolmenkymmenen kehittävän keskuksen malli, joka korosti taloudellisen diskurssin sekä alueellisen tasoittamiseen pyrkivän hyvinvointipoliittisen käytännön yhdistymistä. Vuoden 2001 aluekeskusohjelma toteutti käsitystä kansallisesta poliittisesta tilasta yhdistettynä kilpailukyky- ja tietoyhteiskuntadiskurssiin sekä ajatukseen Suomen alueiden erilaistuvista kehityspoluista. Keskittämisen ajatusta perusteltiin tehokkuudella, kilpailulla, osaamisen kehittämällä ja kansainvälisyyden lisäämisellä.²⁵⁸

”Vinoutuneen aluekehityksen katkaisemiseksi markkinavoimille tarvitaan riittävä poliittinen vastavoima, joka houkuttelee voimavarojen tasaisempaan kohdentumiseen. EU-alueen suurimmat alueelliset kehityserot ja vastaavasti vaatimattomimmat aluekehitysresurssit ovat yhdessä tuhoisa yhtälö. Suomi tarvitsee aluepoliittisen täyskäännöksen.” ²⁵⁹

Keskusta näyttääkin puolueena nimenomaan vastustavan keskittämisen ajatusta, ja korostaa, miten jatkossakin Suomen tulisi kehittää tasapuolisemmin koko maata kehittämällä. Vaikka nähtävillä on, että aluepolitiikassa on tapahtunut keskittämistä niin samalla kuitenkin kansallinen kaupunkiverkkoajattelu on edelleen olemassa. Esimerkiksi olemassa on harkinnanvaraisen rahoituksen piirissä kunnan syrjäisyyttä²⁶⁰.

²⁵⁷ Suomen Keskusta: Vaaliohjelma – Koko Suomen voimavarat käyttöön 2002. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/248>> [haettu 4.5.2021].

²⁵⁸ Moisio 2012, 185-194.

²⁵⁹ Suomen Keskusta: Vaaliohjelma – Koko Suomen voimavarat käyttöön 2002.

²⁶⁰ Moisio 2012, 192.

Etenkin vuoden 2002 vaaliohjelmassa puolue tuo esille, miten Suomen aluepolitiikka tarvitsee täyskäännöksen. Puolue kritisoi etenkin aluepolitiikan liiallista painotusta ainoastaan talouden näkökulmasta. Ohjelmassa keskusta myös vertailee Suomen aluepoliittista linjaa muihin Euroopan maihin, ja ohjelmassa todetaan, että muissa Euroopan maissa puolustetaan voimakkaammin maaseutua ja maataloutta kuin Suomessa. Vuoden 2002 puolueohjelmasta tulee huomioida, että se on vaaliohjelma. Puolue tuo esille omia näkökantojaan siitä, minkälaista politiikkaa seuraavalla vaalikaudella ja yleisesti tulisi tehdä.

Vanhasen ensimmäisen hallituksen ohjelmassa korostetaan, miten hallitus harjoittaa sosiaaliseen ja alueelliseen tasapainoon tähtäävää politiikkaa. Aluepolitiikan tavoitteena on muuttoliikkeen ja väestörakenteen tasapainottuminen sekä palvelurakenteen turvaaminen koko maassa. Kuitenkin ohjelmassa korostetaan alueiden menestystä taloudellisesta näkökulmasta. Kun taas vuoden 2002 vaaliohjelmassa keskusta korosti sitä, miten markkinavoimille tarvitaan poliittinen vastavoima ja aluepolitiikan pitäisi olla tasaisempaa.

Vuonna 2004 julkaistussa valtioneuvoston selonteossa aluepolitiikasta korostetaan, miten Vanhasen hallituksen aluepolitiikka tähtää alueiden kilpailukyvyyn vahvistamiseen, palvelurakenteen turvaamiseen ja tasapainoisen aluerakenteen kehittämiseen. Menestyminen kansainvälisessä kilpailussa edellyttää alueiden vahvuuksien hyödyntämistä ja erikoistumista. Jokaisessa maakunnassa tulisi olla yksi vahva keskus, joka verkostoituu kansallisesti ja kansainvälisesti. Alueellinen kehitys Suomessa on tasapainottunut, kun muuttoliike on hidastunut. Kuitenkin osaamisen tason nousua tulee tapahtua edelleen koko maassa, jotta alueiden kilpailukyky paranee.²⁶¹ Vaikuttaa siltä, että myös keskustalla oli tasapainoilemista aluepolitiikan kanssa. Puolue halusi kehittää koko Suomea ja aluepolitiikassa pitäisi tapahtua muutoksia, jotta ei synny vain muutamia keskusalueita. Alueiden kehitystä ja laajemmin aluepolitiikkaa korostetaan talouden näkökulmasta. Esimerkiksi kansainvälistyminen ja osaamisen kehittäminen sekä kilpailukyky nostetaan perusteluiksi, minkä vuoksi pitää toteuttaa tietynlaista aluepolitiikkaa.

---

²⁶¹ Valtioneuvoston aluepoliittinen selonteko 2004. Eduskunnan internetsivut.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/selonteko/Documents/vns_3+2004.pdf> [haettu 4.5.2021].

4.1.3. ”EUROOPAN UNIONIN JÄSENMAILLA PITÄÄ VOIDA TULEVAISUUDESSAKIN OLLA YHTEISEN ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIIKAN RINNALLA MYÖS KANSALLISTA ULKOPOLITIIKKAA”

”Keskusta kannattaa Suomen turvallisuuspoliittista peruslinjaa eli sotilaallista liittoutumattomuutta, joka nojaa itsenäiseen ja uskottavaan puolustukseen. Tämä vastaa kansallisia turvallisuuspoliittisia etujamme. Suomen puolustuksen kannalta oleellisia tekijöitä ovat yleinen asevelvollisuus, aluepuolustusjärjestelmä ja kansalaisten puolustustahdon ylläpitäminen. Samalla Suomen tulee valppaasti seurata turvallisuuspoliittisessa ympäristössä tapahtuvia muutoksia ja kyettävä tarvittaessa reagoimaan niihin.”²⁶²

Vuodesta 2000 eteenpäin Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen linjaus pysyi samankaltaisena verrattuna edelliseen viiteen vuoteen. Suomen peruslinjana oli sotilaallinen liittoutumattomuus. Esimerkiksi Henri Vogt on tutkinut Suomen ulkopoliittikan eurooppalaistumista. Vogtin mukaan tähän on vaikuttanut esimerkiksi Suomen vuonna 2000 voimaantullut uusi perustuslaki, joka korostaa entisestään pääministerin valtaa ulkopoliitikassa. 1990-luvulla puolueettomuuspolitiikasta luovuttiin ja virallisesti alettiin puhumaan sotilaallisesta liittoutumattomuudesta, joka itsessään jo antaa sijaa eurooppalaisella ulko- ja turvallisuuspolitiikalle ja sen kehittämislle. Tämän lisäksi ylipäätään Suomen suhteet olivat tiivistyneet ja monipuolistuneet Euroopan valtioihin. Pohjoismaiden viitekehys oli heikentynyt aiempaan verrattuna ja esimerkiksi suhteet Saksaan ja Ranskaan olivat vahvistuneet aiempaan. Suomen suhteet Venäjään oli ’multilateralisoitu’. Suhteita Venäjän suuntaan hoidettiin EU:n kautta. Edellisten lisäksi myös Suomen globaalipolitiikkaa harjoitettiin etenkin EU:n kautta tai sen tarjoamassa kehikossa. Globaalipolitiikkaan liittyivät esimerkiksi kehityspolitiikka, ympäristöpolitiikka ja kansainvälinen kauppapolitiikka.²⁶³

”Keskusta painottaa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa YK:n arvovallan ja toimintaedellytysten vahvistamista, hyviä suhteita lähinaapureihin, transatlanttisten suhteiden kehittämistä, EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan syventämistä sekä tiivistä osallistumista kansainväliseen kehitysyhteistyöhön ja kriisinhallintaan.

²⁶² Suomen Keskusta: Vaaliohjelma – Koko Suomen voimavarat käyttöön 2002.

²⁶³ Vogt 2012, 295-299.

*Turvallisuuspolitiikkaa on jatkettava Suomessa laajasti hyväksytyin nykyisen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjausten pohjalta.*²⁶⁴

Keskusta korosti ulko- ja turvallisuuspolitiikassa sotilaallista liittoutumattomuutta, jota se piti toimivana ratkaisuna Suomelle. Puolue esitti samanlaisia linjauksia sekä vuonna 2002 julkaistussa vaaliohjelmassa, että vuoden 2006 vaaliohjelmassa. Myös hallitusohjelmissa ulko- ja turvallisuuspolitiikassa korostettiin sotilaallista liittoutumattomuutta Suomen linjana²⁶⁵.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvissä kannanotoissa on toki ollut myös vaihtelua ja etenkin siinä, minkälaisia asioita minäkin aikana on korostettu. Jäsenyyden ensimmäisinä vuosina puolueettomuuspolitiikka pyrittiin määrittelemään uudelleen, jotta Euroopan yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka ei olisi ollut Suomelle mahdoton asia. Lopulta sen nähtiinkin täydentävän Suomen omaa ulko- ja turvallisuuspoliittista linjaa. Vuodesta 1997 alkaen Suomi on taas vahvemmin pyrkinyt tuomaan omia kantojaan esiin eurooppalaisella tasolla. Keskustelua käytiin vuosituhannen vaihteessa etenkin kriisinhallinnan ja oman puolustuksen välisestä suhteesta. Vuodesta 2003 alkaen ajatukseksi vakiintui linja, jonka mukaisesti pienelle maalle EU:n kautta saatavat turvallisuushyödyt ovat oleellisia ja vahvasti kansainvälisellä tasolla toimiva EU on myös Suomen etu.²⁶⁶

Keskustan linjauksissa puolueohjelmissa on nähtävissä myös samanlaisia linjauksia. Edellä esitetyssä vuonna 2002 julkaistussa vaaliohjelmassa puolue korosti Suomen omaa puolustusta ja toi esille esimerkiksi yleisen asevelvollisuuden tärkeyden. Vuonna 2006 julkaistussa ohjelmassa puolue korosti esimerkiksi kriisinhallinnan merkitystä sekä suhteita muihin organisaatioihin. Puolue korostaa myös EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan syventämistä tulevaisuudessa. Puolueohjelmien näkökulmasta keskustan linjaukset ulko- ja turvallisuuspolitiikasta näyttävät olevan hyvin samankaltaisia kuin hallituksen linjaukset.

²⁶⁴ Suomen Keskusta: Keskustan tavoitteet vaalikaudelle 2007-2011, 2006.

²⁶⁵ Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma 15.4.1999; Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003.

²⁶⁶ Vogt 2012, 300-303.

4.2. KANSALLINEN KOKOOMUS

4.2.1 ”ME KOKOOMUSLAISET HALUAMME KEHITTÄÄ EUROOPAN UNIONIA VAHVANA JÄSENVALTIOIDEN JA KANSOJEN LIITTONA”

”Kansallisen Kokoomuksen mielestä Euroopan unionin tulevaisuuden tärkeimmät tehtävät ovat laajentumisen toteuttaminen, unionin tärkeiden ydintehtävien määrittely ja toiminnan tehostaminen, jäsenvaltioiden ja unionin välisen tehtäväjaon selkeyttäminen sekä kansalaisten unionia kohtaan tuntemaan luottamuksen vahvistaminen.”²⁶⁷

Puolue korosti EU:n kehittämistä kansojen välisenä liittona ja etenkin sitä, että EU:n toimivalta tulisi olla hyvin määritelty ja pelisäännöt tulisi olla selvät. Puolue korostaa, että EU-tasolla tulisi hoitaa vain niitä asioita, joista on yhteisillä säännöillä sovittu. Kokoomus korostaa siis vahvasti läheisyysperiaatetta eli jos asia pystytään käsittelemään lähempänä kansalaista esimerkiksi kansallisella tai alueellisella tasolla niin siten tulisi toimia²⁶⁸.

Vuonna 2007 julkaistussa kokoomuksen erityisohjelmassa, puolue korostaa kymmentä asiaa, jotka ovat puolueelle tärkeitä EU:n kehittämisessä tulevaisuudessa. Kokoomus korostaa EU:n asemaa ilmastonmuutoksen ehkäisyn esitaistelijana. EU:sta tulisi kehittää myös maailmanpoliittinen suurvalta. Puolue korostaa unionin asemaa etenkin kauppapolitiikassa ja kehitysyhteistyössä. Mutta tuo kuitenkin esille sen, että ulko- ja turvallisuuspolitiikassa EU:n yhtenäisyys ja arvovalta ovat koetuksella jatkuvasti. Kokoomus tuo esille, miten EU:n laajentumista olisi jatkettava hallitusti. Kokoomuksen mielestä EU:lle tulee saada perustuslaki vuonna 2009. EU:n neljää vapautta eli tavaroiden, palveluiden, pääomien ja työvoiman liikkuvuutta, tulee kunnioittaa ja ne ovatkin EU:n toiminnan peruskiviä. EU:lle tulisi kehittää yhteinen energiapolitiikka. Puolue korostaa myös EU:n puolustusyhteistyön vahvistamista. Myös EU:n budjettia ja rahankäyttöä tulisi uudistaa. Oikeus- ja sisäasioissa EU:n tulisi pystyä tekemään myös yhteisiä päätöksiä. EU-sääntelyssä tulisi keskittyä kokoomuksen mielestä olennaiseen.

²⁶⁷ Kansallinen Kokoomus: Kokoomus haluaa vahvan ja tuloksellisen Euroopan unionin 2001. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/972>> [haettu 11.5.2021].

²⁶⁸ Kansallinen Kokoomus: Globalisaatiokannanotto 2002. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/974>> [haettu 13.5.2021].

Tällä tarkoitetaan sitä, että EU:n tarkoitus ei ole luoda uutta sääntelyä vaan sen tarkoitus on nimenomaan purkaa turhaa sääntelyä.²⁶⁹

Kokoomus on koko tutkielman tarkastelujakson aikana suhtautunut positiivisesti Suomen EU-jäsenyyteen sekä korostanut laajasti EU:n kehittämistä myös tulevaisuudessa tiiviiksi yhteisöksi, jolla on yhteiset pelisäännöt. Edelleen vuosina 2000-2007 puolue tuo vahvasti esille puolueohjelmissaan EU:n merkitystä sekä ottaa kantaa unionin kehittämiseen useista eri politiikan näkökulmista. Puolueen suhtautuminen EU:n tulevaisuuteen ja Euroopan integraatioon ei muuttunut, vaikka puolue olikin vuoden 2003 eduskuntavaalien jälkeen oppositiossa.

4.2.2. ”ALUEELLINEN KEHITTÄMINEN ON NÄHTÄVÄ SUOMESSAKIN OSANA ALUEIDEN EUROOPAN KEHITTÄMISTÄ – SUOMEN ON TOIMITTAVA EUROOPAN UNIONISSA AKTIIVISESTI, JOTTA ILMASTOLLISET JA TUOTANNOLLISET ERITYISPIIRTEEMME TULEVAT JATKOSSA NYKYISTÄ PAREMMIN HUOMIOIDUIKSI”

”Globaalistumisen asettamien haasteiden vaikutus on tiedostettava koko maassa. Tämä on huomioitava mm. käytettävien keinojen valinnassa. Suomen kannalta on tärkeää turvata kansainvälisessä kehityksessä mukana pysyminen. Globaalistumiskehityksessä vain vahvat keskusseudut voivat muodostua koko maan aluekehityksen vetureiksi. Globaalistumiskehitys on muuttanut osaltaan myös alueellisen kehittämisen pelisääntöjä tarjoamalla samalla positiivisia mahdollisuuksia tasapainoisemmalle alueelliselle kehittämiselle, etenkin yritystoiminnan kansainvälistymisen myötä.”²⁷⁰

Sami Moisio kirjoittaa väitöskirjassaan, miten 2000-luvun alussa Suomessa syntyi keskustelu tulevaisuuden Suomen rakentamisesta. Suomen uudistumisesta alettiin keskustella, koska tulkintojen mukaan 1990-luvun tietoyhteiskuntamalli ja sen alueelliset käytännöt olivat vanhentumassa. Vastauksena tähän kansalliseen kriisiin julkaistiin useita

²⁶⁹ Kansallinen Kokoomus: Kymmenen teesiä EU:n tulevaisuudesta 2007. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/984>> [haettu 13.5.2021].

²⁷⁰ Kansallinen Kokoomus: Alueellisen kehittämisen ohjelma 2002. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/3>> [haettu 16.5.2021].

globalisaatioraportteja.²⁷¹ Myös kokoomus on julkaissut globalisaatiokannanoton vuonna 2002²⁷².

Globalisaatioraportit sisältävät pohdintoja, miten Suomi voi selvitä globalisaatiossa ja miten ja Suomi ja suomalaiset voivat hyödyntää tätä uutta olosuhdetta. Globalisaatio yhdistettiin vahvasti myös kilpailukykyyn ja se liitettiin voimakkaasti kansaan, valtioon, alueisiin ja yksittäisiin paikkoihin.

Globalisaatioraporteissa pääsääntöisesti vaaditaan optimoimaan ja muuttamaan valtiota taloudellis-poliittiseen maailmaan sopivaksi. Globalisaatio mielletään kansalliseksi haasteeksi ja siihen sopeutuminen vaatii kansallisia toimenpiteitä ja sopeutumista. Moisio korostaa myös, että globalisaation ja kansallisen selviytymisen yhdistämisen seuraus on ollut se, että muutoskyvystä on tullut yhteiskuntapolitiikan hyve. Poliittinen toimija voi vedota alueiden, valtioiden tai yksittäisten paikkakuntien ”ketteryyteen.” Muutoskyvyn vaatimus ulottuu siis yksilöstä yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja yksittäisiin paikkakuntiin.²⁷³ Esimerkiksi kokoomus tuo esille globalisaatiokannanotossaan yleisellä tasolla ajatuksia globalisaatiosta sekä myös globalisaation kritiikkiä. Vahvasti kuitenkin puolue näkee globalisaation vaikuttavan ensisijaisesti ulkopolitiikkaan. Ohjelmassa korostui vahvasti kehitysmaiden rooli. Toisaalta puolue korosti samassa ohjelmassa myös sitä, miten globalisaatio on paljon muutakin kuin ulkopolitiikkaa ja sen vuoksi Suomen pitäisi olla mukana niissä pöydissä, jossa päätetään globaaleista asioista.²⁷⁴ Ohjelmassa on vahvasti esillä juuri muutostarve, ja se miten ympäröivä maailma voi muuttua globalisaation vaikutuksesta.

”Globalisaatio on ollut Suomen kannalta edullinen prosessi. Pieni korkean osaamisen maamme hyötynyt kansainvälistymisestä taloudellisesti, kulttuurisesti, sosiaalisesti ja poliittisesti. Globalisaatio ei ole pelkkää ulkopolitiikkaa. Ilmiö vaikuttaa jokaisen suomalaisen arkipäivään, mm. suomalaisen maanviljelijän hyvinvointi riippuu pitkälti globaaleista päätöksistä. Suomen onkin oltava aktiivinen toimija niiden pöytien ääressä, joissa globaaleja päätöksiä tehdään. Meidän on käytettävä hyväksemme

---

²⁷¹ Moisio 2012, 195.

²⁷² Kansallinen Kokoomus: Globalisaatiokannanotto 2002.

²⁷³ Moisio 2012, 195-197.

²⁷⁴ Kansallinen Kokoomus: Globalisaatiokannanotto 2002.

globalisaation tarjoamat mahdollisuudet ja rakennettava maailma, jossa on niin meidän kuin tulevienkin sukupolvien hyvä elää.”²⁷⁵

Myös kokoomuksen alueellisen kehittämisen ohjelmassa vuodelta 2002 puolue tuo globalisaatiosta esiin Moision esille tuomia näkökulmia. Puolue korosti, miten alueiden tulee pysyä mukana alueellisessa kehityksessä eli alueiden tulisi kehittyä tai muuttua johonkin suuntaan, jotta ne olisivat tulevaisuudessa myös kilpailukykyisiä.

Alueellisen kehittämisen ja globalisaatiokannanottojen ohella vuosina 2000–2007 kokoomus on ottanut kantaa myös maatalouspolitiikkaan. Kokoomus korosti EU:n päätösten asemaa Suomen maatalouden toimintaedellytyksissä. Puolue korosti, että Suomen tulee toimia aktiivisesti unionissa, jotta ilmastolliset ja tuotannolliset erityispiirteet tulee huomioiduksi paremmin tulevaisuudessa.

”Euroopan komissio esitti kesällä 2002 uusia linjauksia EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistamiseen. Näillä esityksillä pyrittiin maataloutta suuntaamaan kestävämmälle pohjalle lisäämällä maaseudun kehittämistoimenpiteiden rahoitusta ja painottamalla määrän sijaan laatua. Tämä vastaa Suomen tavoitteita ja on ollut osa Suomen tavoitteistoa. Kokoomuksen mielestä maaseudun kehittämistoimenpiteiden, kuten epäedullisten alueiden tuen ja ympäristötuen, roolin vahvistaminen on tärkeää juuri Suomelle.”²⁷⁶

Vuonna 2003 julkaistussa maaseutuohjelmassa puolue korosti, että osittain EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteet on ollut Suomen tavoitteiden kanssa linjassa. Kuitenkin kokoomus korosti samassa ohjelmassa, että yhteisen maatalouspolitiikan painopistettä tulisi siirtää Euroopan heikompien maatalousalueiden suuntaan ja näitä alueita varten on kehitettävä omia tukitoimenpiteitä, jotka turvaavat yrittäjyyteen perustuvan maataloustuotannon jatkuvuuden. Samassa ohjelmassa kokoomus tuo esille, miten edelleen Suomella on myös tarve täydentää EU-tukia kansallisilla tuilla. Samankaltaisia kannanottoja puolue on esittänyt myös vuonna 2004 julkaistussa eurovaaliohjelmassa²⁷⁷.

²⁷⁵ Kansallinen Kokoomus: Globalisaatiokannanotto 2002.

²⁷⁶ Kansallinen Kokoomus: Maaseutuohjelma 2003. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/48>> [haettu 16.5.2021].

²⁷⁷ Kansallinen Kokoomus: Jotta Suomella menisi paremmin 2004. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/11>> [haettu 16.5.2021].

Kokoomus korosti maatalouspolitiikassa Suomen linjan mukaisia näkökulmia, jotka ovat nähtävillä myös Lipposen toisen hallituksen sekä Vanhasen hallituksen hallitusohjelmissa. Suomen tulisi aktiivisesti osallistua EU:n yhteisen maatalouspolitiikan kehittämiseen ja Suomelle tärkeitä asioita on se, että Suomen luonnonmaantieteelliset erityisolosuhteet otetaan huomioon sekä, että kaikkialla unionin alueella on mahdollista harjoittaa maataloutta. Suomelle olennaista on myös EU:n tukijärjestelmä ja, että maatalouden rahoittamiseen voidaan käyttää myös kansallisia tukia.²⁷⁸

4.2.3 ”SUOMEN PUOLUSTUKSESTA ENSISIJAISEN VASTUUN KANTAVAT AINA SUOMALAISET ITSE. YHTEISTYÖ EU:N KANSSA VAHVISTAA TURVALLISUUTTAMME”

Vuosina 2000–2007 Kokoomus on EU:hun liittyen ottanut eniten kantaa Euroopan integraatioprosessiin ja EU:n kehittämiseen tulevaisuudessa. Sen jälkeen puolue on tuonut esille maatalous- ja aluepolitiikkaan liittyviä argumentteja. Tämän jälkeen puolue on tuonut esille suhteellisen saman verran näkökulmia ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, maahanmuuttoon ja sisäiseen turvallisuuteen sekä ympäristöön. Kuitenkin turvallisuus teemana nousee jonkin verran muista aiheista esille. Kokoomus tuo esille EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämistä ja Suomen osallistumista siihen sekä myös maahanmuuton vaikutuksia unionin sisäiseen turvallisuuteen.

*”Kokoomus haluaa kehittää myös EU:n yhteistä turvallisuus- ja puolustusyhteistyötä. Se vahvistaa Suomenkin turvallisuutta ja meidän on oltava siinä täysipainoisesti mukana. Kokoomuksen mielestä suomalaisten on oltava valmiina auttamaan muita, jotta itsekin saisimme apua tarvittaessa. Kokoomus kannustaa Suomen hallitusta EU-yhteistyöhön. Suomalaiset halusivat jo EU-jäsenyydestä järjestetyn kansanäänestyksen myötä liittyä unionin täysivaltaiseksi jäseneksi. Tällöin Suomi liittoutui muiden EU-maiden kanssa. Täysimääräisesti sotilaallisesti liittoutumattomuudesta luovuimme käytännössä viime joulukuussa, kun hallitus hyväksyi EU:n huippukokouksessa periaatteen turvatakuiden sisällyttämisestä perustuslailliseen sopimukseen.”*²⁷⁹

²⁷⁸ Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma 15.4.1999; Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003.

²⁷⁹ Kansallinen Kokoomus: Jotta Suomella menisi paremmin 2004.

2000-luvulla ulko- ja turvallisuuspolitiikka oli saanut uusia muotoja, kun EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka oli saanut uusia konkreettisia muotoja. Unionille oli luotu vuosituhanen vaihteessa valmiudet myös sotilaallisten kriisinhallintatehtävien hoitamiseen.²⁸⁰

Vuonna 2001 Lipposen toinen hallitus vahvisti eduskunnalle turvallisuuspoliittiset linjaukset selonteossa. Linjaukset pysyivät samanlaisena kuin edellisessä ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa vuodelta 1997. Poliitiikan peruslinjaukset eli liittoutumattomuus ja kansallinen puolustus olivat vuoden 2001 selonteossa ennallaan. Selonteossa määriteltiin kuitenkin uskottava puolustus, jota vallitsevissa olosuhteissa todettiin hoidettavan liittoutumattomuuteen perustuen. Aiemmin lähtökohtana oli ollut itsenäinen puolustus. Näillä ei kuitenkaan nähty olevan juuri eroa, eikä tästä uudelleenmuotoilusta syntyntykään poliittista keskustelua. Syyskuussa 2004 julkistettiin seuraava turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko, jolloin pääministeriksi oli vaihtunut jo Matti Vanhanen. Edelleen Suomen osallistumista EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan pidettiin tärkeänä. Vanhasen hallitus asettui siis edeltäjiensä linjalle ulko- ja turvallisuuspolitiikassa ja päälinjat pysyivät samana. Selonteossa otettiin myönteinen kanta EU:n perustuslakisopimukseen sisältyviin sotilaallisiin turvatakuisiin, joihin edeltävänä vuonna hallitus oli pyrkinyt saamaan muutoksia sopimusneuvottelujen aikana.²⁸¹ Edellä olevassa sitaatissa kokoomus on nimenomaan ottanut kantaa turvatakuisiin ja puolueen mielestä viimeistään Suomen hyväksyessä sotilaalliset turvatakuut, Suomi on luopunut sotilaallisesta liittoutumattomuudesta.

Kuitenkin EU:ssa Suomen suhtautuminen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan alkoi tasaantumaan 2000-luvulla. EU-tasolla ei tapahtunut niin paljon muutoksia kuin aiemmin ja EU vakiintui yhdeksi ulkopoliitiikan areenaksi. Suomi oli aiemmin pyrkinyt vahvasti unionin ytimeen kaikessa politiikassa, mutta nyt ei enää ollut selvää ydintä, johon pyrkiä. Vuonna 2003 Paavo Lipposen pitkäaikainen pääministerikausi päättyi, ja etenkin hänen pääministerikausillaan pyrkimys oli ollut nimenomaan EU:n ytimeen. EU:n sisällä kuitenkin tapahtui myös monia asioita, jotka vaikuttivat siihen, että yksiselitteistä ydintä unionilla ei ollut, johon pyrkiä. EU oli laajentumassa itään ja uusien jäsenmaiden ajateltiin vaikeuttavan päätöksentekoa sekä olevan liian myönteisiä Yhdysvaltoja kohtaan ja liian kriittisiä Venäjää kohtaan. Samalla myös Irakin sota jakoi EU:ta.²⁸²

---

²⁸⁰ Tiilikainen 2007, 201-205.

²⁸¹ Tiilikainen 2007, 201-207.

²⁸² Ojanen & Raik 2017, 178-183.

Yllä olevassa sitaatissa vuodelta 2004 kokoomus selvästi korostaa EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan asemaa ja sen nähdään olevan etenkin turvallisuuden näkökulmasta tärkeää. Kokoomus selvästi yrittää vaikuttaa puolueohjelman kannanotollaan hallitusta tiiviimpään EU-yhteistyöhön ja näkee sen olevan Suomenkin kannalta erityisen merkittävää. Tulee kuitenkin huomata, että yllä oleva sitaatti on kokoomuksen vaaliohjelmasta, joten on luonnollista, että puolue esittää mahdollisesti eriäviä näkemyksiä muista puolueista. Toisaalta puolue kuitenkin esittää juuri oman näkökulmansa kyseiseen aiheeseen. Tässä tapauksessa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyen.

Vuoden 2003 pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelmassa todetaan, että ulko- ja turvallisuuspolitiikan kokonaisuutta tarkastellaan tarkemmin vuonna 2004 julkaistavassa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa. Hallitusohjelmassa kuitenkin vahvistetaan edellisten hallitusohjelmien mukaisesti Suomen päälinja ulko- ja turvallisuuspolitiikassa eli sotilaallinen liittoutumattomuus.²⁸³ Kokoomuksen linjaukset ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyen ovat melko samankaltaisia hallitusohjelman kanssa, vaikka puolue ei ollutkaan vuosina 2003–2007 mukana hallituksessa. Toki puolue myös toi esille vuoden 2004 eurovaaliohjelmassa sen, että Suomi oli luopunut täysimääräisestä sotilaallisesti liittoutumattomuudesta.

4.3. SUOMEN SOSIALIDEMOKRAATTINEN PUOLUE

4.3.1. ”SOSIALIDEMOKRAATIT SUOMESSA JA KOKO EUROOPASSA KOROSTAVAT EU:N TOIMIVUUDEN JA TEHOKKUUDEN MERKITYSTÄ”

Vuosina 2000–2007 myös SDP on ottanut kantaa useammalla eri puolueohjelmalla EU:n tulevaisuuteen ja sen kehittämiseen. Koko tarkastelujakson ajan puolue oli hallituksessa. Ensin pääministeripuolueena vuoteen 2003 saakka. Vuoden 2003 eduskuntavaalien jälkeen puolue jatkoi hallituksessa, mutta pääministeripuolueeksi vaihtui keskusta. Hallituksessa mukana oli myös RKP.²⁸⁴

”Sosialidemokraatit Suomessa ja koko Euroopassa korostavat EU:n toimivuuden ja tehokkuuden merkitystä. Kansalaisten, jäsenmaiden ja koko Euroopan kannalta yhteiseen sääntöihin ja vahvoihin yhteisiin toimielimiin

²⁸³ Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003.

²⁸⁴ Iivari 2007, 291.

*perustuva unioni takaa sen, että unionin arvot ja tavoitteet voidaan toteuttaa. Tämä on myös kooltaan pienen, mutta poliittisesti vakaan ja taloudelliselta kilpailukyvyltään vahvan jäsenvaltion kansallinen etu.*²⁸⁵

Puolue korosti vuonna 2004 julkaistussa eurovaaliohjelmassa, miten tulevaisuudessa EU:n toimivuutta ja tehokkuutta tulee korostaa. Puolue näkee, että yhteiset pelisäännöt takaavat myös toimivan unionin. SDP näkee myös, että yhteiset pelisäännöt ja selkeät toimielimet ovat se, miten Suomen etua voidaan ajaa EU-tasolla.

*”EU:n monimutkaisia perustamissopimuksia yhtenäistetään uudeksi perustuslailliseksi sopimukseksi. Sosialidemokraatit pitävät perustuslakia välttämättömänä ja haluavat saattaa työn loppuun mahdollisimman pian. Uusi perustuslaki ei muuta unionin luonnetta itsenäisten jäsenvaltioiden liittona, kansalaisten ja jäsenvaltioiden tiiviinä yhteisönä. Perustuslailla ei muodosteta liittovaltiota vaan tehostetaan ja selkeytetään unionin toimintaa.”*²⁸⁶

2000-luvun alussa EU:n sisällä oli käynnissä perustamissopimusten uudistusprosessi. SDP otti puolueohjelmassaan kantaa asiaan. Puolue kannatti perustamissopimusten yhtenäistämistä ja että EU:lle luotaisiin perustuslaillinen sopimus. SDP kuitenkin edelleen näki EU:n valtioiden välisenä liittona eli minkäänlaista poliittista liittovaltiota puolue ei kannattanut.

Vuonna 2005 SDP julkaisi visio-ohjelman Euroopan tulevaisuudesta, jossa puolue esitteli laajasti omaa visiotaan tulevaisuudesta Eurooppa-näkökulmalla. Ohjelmassa ensimmäisenä puolue toi esille Euroopan unionin arvoa ja tehtäviä muuttuvassa maailmassa. Puolue piti EU:ta ainutlaatuisena poliittisena järjestelmänä. Vapauden, tasa-arvon ja yhteisvastuun ihanteet otetaan huomioon päätöksenteossa. Sosialidemokraatit näkivät, että solidaarisuutta ympäröivän maailman kanssa tulisi vahvistaa, jotta voidaan edistää rauhaa, maailmanlaajuista oikeudenmukaisuutta ja kestäväää kehitystä.

Puolue korosti myös työllisyyden merkitystä tulevaisuuden Euroopassa. Puolue korosti Euroopan sosiaalista mallia tämän tavoitteen toteuttamisessa. Euroopan sosiaalinen malli

---

²⁸⁵ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Ihmisten Eurooppaan 2004. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/413>> [haettu 8.6.2021].

²⁸⁶ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Ihmisten Eurooppaan 2004.

yhdistää sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja taloudellisen tehokkuuden. Sosiaalipolitiikalla nähdään olevan merkittävä rooli myös Euroopan tasolla.

SDP korosti ohjelmassa edelleen Euroopan taloudellista kilpailukykyä ja sitä, miten talouspolitiikassa merkittävät päätökset tehtäisiin EU-tasolla. Euroopan asema maailmantaloudessa edellyttäisi panostuksia työllisyyteen, kasvuun ja kilpailukykyyn. Täystyöllisyyttä puolue piti edelleen tavoitteena. Puolue piti julkisen talouden rahoitusta kestäväenä, kun julkisen vallan sitoumukset voitaisiin täyttää ilman jyrkkää veroasteen kohoamista, julkisen talouden velkaantumista tai hyvinvointivaltion rapauttamista. Ohjelmassa puolue otti kantaa myös kestäväen ympäristön puolesta eli ympäristöpolitiikalla nähdään olevan myös vahva rooli tulevaisuuden Euroopassa.

Puolue otti kantaa myös kansalaisten vaikutusmahdollisuuksiin järjestelmän sisällä. EU:n demokraattinen oikeutus perustuu osallistumiseen Euroopan parlamentin kautta ja parlamentarisessa valvonnassa olevien kansallisten hallitusten kautta.

Sosiaalipolitiikkaan liittyen Euroopan huoltosuhde nousee tulevaisuudessa väestön ikääntyessä. Siirtolaisuus ja maahanmuutto tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Maahanmuuttopolitiikalla nähdään olevan myös merkittävä asema, jotta siirtolaiset ja maahanmuuttajat voivat integroitua Eurooppaan. Puolueen tavoitteena on turvallinen maailma ja turvallinen Eurooppa.²⁸⁷

SDP:n Eurooppa-politiikkaa leimaa vahva sidos muihin eurooppalaisiin sosialidemokraattisiin puolueisiin. Ohjelmassa puolue toi esillä myös eurooppalaisen sosialidemokraattisen puolueen toiminnan tehostamista. Puolueella on myös vahva visio EU:n tulevaisuudesta ja siitä, että Suomi on jatkossakin aktiivinen unionin jäsen. Tämä jatkaa puolueen aiempaa linjaa eli vahvaa sitoutumista Eurooppa-projektiin. Tosin vaikka puolue esitteli ohjelmassa visiota EU:n tulevaisuudesta, ohjelmassa ei kuitenkaan ole juurikaan konkreettisia tekoja, miten nämä suuret tavoitteet saavutetaan.

---

²⁸⁷ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Tavoitteena vahva Eurooppa 2005. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/409>> [haettu 11.6.2021].

4.3.2. ”EUROOPAN SOSIAALIMALLISSA SOSIAALINEN OIKEUDENMUKAISUUS JA TALOUDELLINEN TEHOKKUUS KUULUVAT YHTEEN”

Vuosina 2000-2007 SDP otti puolueohjelmissa vahvasti kantaa sosiaalipolitiikkaan liittyviin kysymyksiin ja Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden kehittämiseen.

*”Sosialidemokraatit toimivat työllisyyden puolesta. Euroopan menestystekijöitä ovat kulttuuri, toimiva yhteiskunta ja ihmisten vastuu toisistaan. Tätä sosiaalisen Euroopan mallia me haluamme vahvistaa.”*²⁸⁸

SDP tuo esille Euroopan sosiaalisen mallin ideaa vahvasti esille 2000-luvun alussa puolueohjelmissa. Vuoden 2005 erityisohjelmassa puolue tuo esille Euroopan sosiaalimallin historiaa. 1970-luvulla keskityttiin erityisesti makrotaloudelliseen johtamiseen ja palkkainflaation torjuntaan taloudellisen taantumun korjaamiseksi. 1980-luvun puolessa välissä ryhdyttiin korostamaan taloudellista kilpailukykyä. 1990-luvulla sosialidemokraattisten hallitusten aloitteesta ryhdyttiin uudenlaiseen sosiaaliseen kumppanuuteen. Talous- ja sosiaalipolitiikkaa tulisi yhteensovittaa, koska silloin jälkiteollisten yhteiskuntien haasteet hallittaisiin parhaiten. Uudistukset ovat nähtävillä vuonna 2000 julkaistussa Lissabonin strategiassa.²⁸⁹ Uudistuksia oli tärkeää toteuttaa, koska eurooppalainen lainsäädäntö eli yhteisömetodi ei ollut paras väline Euroopan sosiaalisen mallin uudistamiseen. Kyseinen lainsäädäntö pyrki pikemminkin minimoimaan jäsenvaltioiden ohjauksen kuin maksimoimaan jäsenvaltioiden kasvun ja työllisyyden edistämiseen tähtäävän rakenteellisen uudistamisen.²⁹⁰

Vaikka SDP korosti ohjelmassaan Euroopan sosiaalimallin historiaa, niin tulee huomioida se, että todellisuudessa minkäänlaista yhtenäistä Euroopan sosiaalimallia ei ole ollut. Lissabonin strategian myötä EU-tasolla on korostettu sosiaalipolitiikan keskeistä asemaa Euroopan taloutta rakennettaessa ja yhtenäistä yhteiskuntamallia kehitettäessä. Kuitenkin EU-tasolla alettiin virallisesti puhua EU:n sosiaalisesta mallista vasta Lissabonin strategian jälkeen. 1990-luvulla sosiaalipolitiikkaan liittyvät aiheet olivat unionitasolla arkoja, ja jäsenvaltiot olivat haluttomia luovuttamaan sosiaalipoliittista toimivaltaa EU-tasolle.²⁹¹

²⁸⁸ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Ihmisten Eurooppaan 2004.

²⁸⁹ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Tavoitteena vahva Eurooppa 2005.

²⁹⁰ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Tavoitteen vahva Eurooppa 2005.

²⁹¹ Pakaslahti 2002, 49-51.

Lissabonin strategian keskeisin lähtökohta on, että Euroopan lisääntyvän kilpailukyvyyn on nojattava paranevaan talouteen ja kurissa olevaan budjettipolitiikkaan, paranevaan työllisyyteen sekä toimiviin työmarkkinoihin ja kehittyvään ja kaikille kansalaisille tukea tuovaan sosiaaliturvaan.

”Euroopan sosiaalimallissa sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja taloudellinen tehokkuus kuuluvat yhteen. Sosiaalipolitiikka vähentää epävarmuutta, lisää ihmisten kykyä sopeutua muutoksiin ja hyväksyä ne. Se parantaa mahdollisuuksia panostaa pitkällä tähtäimellä ihmisten kykyihin, mahdollistaa julkisten palveluiden ja julkisten rakenteiden ylläpidon ja kehittämisen. Se kanavoi ja pehmentää työmarkkinakonflikteja rakennemuutoksen aikana samalla, kun edistää poliittista tasapainoa ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta yhteiskunnassa.”

SDP korosti ohjelmassaan myös vahvasti sitä, että sosialidemokraattien ajama Euroopan sosiaalimalli on vastakkainen uusliberalistien ajatukselle, että sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja taloudellinen tehokkuus ovat toisilleen vastakkaisia asioita.²⁹²

Sosiaalipolitiikalla ei ollut suurta merkitystä EU-politiikan näkökulmasta. Kun Suomi oli vasta liittymässä unioniin, usein korostettiin, että unionin toimivalta oli sosiaali- ja terveystaloudessa lähinnä unionia avustavaa tai unionin kanssa jaettavaa. Kuitenkin 2000-luvulle tultaessa tilanne oli muuttunut ja sosiaali- ja terveystaloudellinen politiikka oli yhä useammin politiikan kohteena myös EU-tasolla. Muutos 2000-luvulle tultaessa tapahtui suurimmaksi osaksi, koska jäsenvaltioita yhdistävien eurooppalaisten sisämarkkinoiden ja jäsenvaltioiden hyvinvointivaltioiden välinen poliittinen ja oikeudellinen tasapaino kääntyi sisämarkkinoiden hyväksi. Unionitasolla aloitettiin 2000-luvun alussa pohtia, minkä verran sisämarkkinoiden toiminta edellyttää sosiaali- ja terveystaloudellisen sopeuttamista sisämarkkinoiden periaatteisiin.

Huolimatta vuonna 2000 julkaistusta Lissabonin strategiasta, se ei oikeastaan nykyaikaistunut Euroopan sosiaalimallia. Jäsenvaltiot eivät tosiasiallisesti investoineet sosiaaliturvan uudistamiseen suunnitelmien mukaisesti. Työllisyyttä edistävä kasvu oli strategian päätavoite ja muut tavoitteet muokattiin sitä tukeviksi. Tämän seurauksia oli se, että sosiaali- ja terveystaloudellinen politiikka määrittyi kasvuun ja työllisyyden tähtäävän talouspolitiikan välineeksi.²⁹³

²⁹² Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Tavoitteena vahva Eurooppa 2005.

²⁹³ Saari 2017, 95-100,110-113.

Yhteisötason sosiaalipolitiikalla ja kansallisen tason toiminnalla on ollut merkittäviä eroja sosiaalipolitiikassa. Kansallisella tasolla sosiaalipolitiikka keskittyy usein tulonsiirtoihin sekä palveluihin, kun taas EU-tasolla sosiaalisen ulottuvuuden käsite on suuntautunut nimenomaan työelämän ja työlainsäädännön kysymyksiin.²⁹⁴ Suomalaisittain EU:n sosiaalisen ulottuvuuden käsite on ollut haastava, koska suurin osa unionitason ”sosiaalipolitiikasta” on perinteisesti Suomessa kuulunut työministeriön vastuulle²⁹⁵.

Suomen suhtautuminen sosiaali- ja terveystalouden EU-tason poliittiseen ohjaukseen oli nuiva. Suomi ei pitänyt asiaa tarpeellisena. Pohjoismaat yleensäkin eivät ole kaivanneet sosiaalipolitiikan poliittista ohjausta, joka on ristiriidassa maiden omien mallien kanssa. Kuitenkin Pohjoismaat ovat olleet valmiita edistämään omien malliensa levittämistä niin sanottuina hyvinä käytäntöinä.²⁹⁶

Etenkin vuonna 2005 julkaistussa erityisohjelmassa SDP tuo vahvasti esille näkökantojaan liittyen sosiaali- ja terveystalouteen sekä Euroopan sosiaalisen malliin²⁹⁷. Puolue otti siinä myös esille työllisyysasteen nostamisen ja sen, miten sosiaalipoliittiset tavoitteet linkittyvät talouspolitiikkaan. Kuten Saari²⁹⁸ on tuonut myös esille omassa artikkelissaan, EU:n näkökulmasta sosiaalipolitiikasta ei kirjoitettu vuoden 2003 hallitusohjelmassa. Kuitenkin työllisyystason nostamisen yhteydessä tuodaan esille Lissabonin strategia. Tämä myös alleviivaa sitä, että Lissabonin strategian päätavoite oli työllisyyttä edistävä kasvu.

Vaikka SDP vuoden 2005 ohjelmassa tuo esille vahvasti Euroopan sosiaalista mallia niin ohjelman johtopäätöksenä puolue myös itse toteaa, että sosiaali- ja talouspolitiikan tulee perustua vahvalle talouskasvulle ja työllisyyttä tukevalla talouspolitiikalle. Lainsäädäntöä voidaan kehittää selkeämmäksi ja sosiaalista mallia tukevaksi. Avointa koordinaatio sosiaalipoliittisissa kysymyksissä voidaan vahvistaa jäsenvaltioiden välillä. Kuitenkin puolue myös toteaa, että kansallinen päätöksenteko on säilytettävä keskeisissä sosiaali- ja terveystalouden kysymyksissä jäsenmailla.²⁹⁹ Tämä korostaa sitä, että sosiaalipoliittiset kysymykset ovat kyllä puolueelle tärkeitä ja merkittäviä ja EU-tasollakin sosiaali- ja terveystaloutta voidaan kehittää. Kuitenkin hyvin selvästi on

---

²⁹⁴ Pakaslahti 2002, 51.

²⁹⁵ Saari 2017, 99.

²⁹⁶ Saari 2017, 95-100, 110-113.

²⁹⁷ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Tavoitteena vahva Eurooppa 2005.

²⁹⁸ Saari 2017, 110-113.

²⁹⁹ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Tavoitteena vahva Eurooppa 2005.

myös esillä se tosiasia, että puolueella ei ole halukkuutta kehittää esimerkiksi minkäänlaista yhteistä eurooppalaista sosiaaliturvajärjestelmää vaan tärkeimmät etenkin sosiaaliturvajärjestelmään liittyvät kysymykset tulevat myös jatkossa olla kansallisesti päätettäviä asioita.

4.3.3. ”EUROOPASSA ON MAAILMAN PARAS TIETOISUUS YMPÄRISTÖONGELMISTA JA MUUTOKSET YMPÄRISTÖN TILAN PARANTAMISEKSI OVAT OLLEET ASKELIA MYÖNTEISEEN SUUNTAAN”

EU:n ympäristöpolitiikka on perustunut ajatukselle, että ympäristöongelmien ratkaiseminen edellyttää toimenpiteitä laajemmalla alueella kuin vain yhden kansallisvaltion alueella. Kansainvälisessä politiikassa EU:n on myös ollut luonnollisempaa esiintyä yhdessä rintamassa ympäristöpolitiikan alalla kuin jokainen kansallisvaltio erikseen. Vuodesta 1987 alkaen ympäristöpolitiikasta tuli tärkeä osa EU:n politiikkaa. Ympäristöasioista alettiin päättää määräenemmistöpäätöksillä. Tämän jälkeen ympäristöpolitiikan asema EU-politiikassa on vain vahvistunut. 1990-luvulla ja 2000-luvulla EU:n ympäristöpolitiikka on muuttunut myös aiempaa kunnianhimoisemmaksi. Ympäristöulottuvuus oli myös osa Lissabonin strategiaa. EU:n ympäristöpolitiikan haasteita on kuitenkin esimerkiksi sen puolustaminen talouden ja politiikan vahvoja intressejä vastaan. Etenkin ympäristöpolitiikan suhde on ollut vaikea suhteessa teollisuuden ja maatalouden kilpailukykyyn nähden.

EU:n ympäristöpolitiikkaan sopeutuminen ei ole jäsenyyden aikana eikä 2000-luvulla ollut Suomelle kovin haastavaa. Toisaalta se ei ole missään vaiheessa ollut myöskään mikään kynnyskysymys Suomelle. Ongelmallisinta Suomelle on ollut sopeutua eurooppalaiseen luonnonsuojelupolitiikkaan. Luonnonsuojelunäkökulma on vahvistunut huomattavasti suomalaisessa politiikassa. EU:n luonnonsuojelun tiukkuus oli monelle yllätys Suomessa. Esimerkiksi Suomessa syntyi vahvaa kritiikkiä EU:n Natura 2000-ohjelmaa kohtaan, ja etenkin maaseudun väestön luottamus EU:ta kohtaan väheni.

Natura 2000-ohjelma perustui EU:n luonto- ja lintudirektiivissä säädettyihin vaatimuksiin luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen suojelemisesta. Tavoitteena on vaikuttaa luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen Euroopassa. Naturan lähtökohtana oli, että jokainen jäsenmaa laatisi kansallisen luettelon omista Natura-alueistaan. Tämän jälkeen komissio arvioi jäsenmaiden luettelot. Suomi esitti ensimmäisen Natura-luettelon

vuonna 1997, mutta julkistus aiheutti maaseudulla erittäin voimakkaan vastustusaallon. Maanomistajat kokivat Natura-prosessin loukkaavaksi, he kokivat, että suojeltavien alueiden valinnassa maanomistajia ei kuultu tarpeeksi, selvitykset olivat riittämättömiä sekä asiakirjat olivat täynnä virheitä maanomistajien mukaan. Maanomistajat sekä maaseudun väki yleisesti ryhtyi vastarintaan MTK:n taustatuella. Naturasta tuli syvä kulttuurinen konflikti, jossa olivat vastakkain luonnontieteellis-hallinnollinen näkökulma ja paikallinen talonpoikainen ajattelutapa. Kyse oli luonnonsuojelun lisäksi myös ylipäätään maaseudun sopeutumisesta EU-lainsäädäntöön.

Suomen linja EU:n ympäristöpolitiikassa on pysynyt lähes samanlaisena ja Suomi on pyrkinytkin välttämään konflikteja kaikilla EU:n päätöksentekojärjestelmän tasoilla. Suomen ympäristöpolitiikan toimintatyylillä on kuvailtu pragmaattisen realistiseksi. Pääministeri Lipposten hallitusten aikana Suomi pyrki yleisellä tasolla myöskin EU:n ytimeen, ja tämä oli nähtävissä myös ympäristöpolitiikassa. Kun taas pääministeri Vanhasella on ollut varovaisempi suhtautuminen EU-integraatioon, joka on välittynyt myös ympäristöpolitiikkaan. Vanhasen hallituksen aikana Suomen EU-politiikka on tullut varovaisemmaksi ja kansallisen edun pohtiminen on noussut EU-integraation edelle.³⁰⁰

SDP otti kantaa ympäristöpolitiikkaan ja kestävään kehitykseen muutamassa puolueohjelmassa vuosina 2000–2007. Vuonna 2005 julkaistussa erityisohjelmassa puolue korosti kestävä kehityksen politiikan malleja. Taloudellinen kasvu, työllisyys ja ympäristön tilan parantaminen tulee ottaa huomioon kaikessa politiikassa. Taloudellista kasvua tulisi siis edistää ilman, että se pilaa ympäristöä.

”Kestävän kehityksen määritelmän mukaan tämän päivän kasvu ei saa vaarantaa tulevien polvien mahdollisuuksia. Teollisuusmaiden taloudellinen vaurastuminen on perustunut ajatukselle, että koko maailma on alistettu tuotannon raaka-ainelähteeksi ja tuotteiden markkinointialueeksi. 20 prosenttia maailman väestöstä kuluttaa 80 prosenttia käytössä olevista luonnonvaroista. Tämän kehityksen aikaansaamiseksi on muutamassa sadassa käytetty resursseja, joiden kehittyminen on vaatinut miljardeja vuosia.”³⁰¹

³⁰⁰ Sairinen & Lindholm 2006, 181-198.

³⁰¹ Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Tavoitteena vahva Eurooppa 2005.

Samassa ohjelmassa puolue korosti sitä, että teollisuusmailla on ollut merkittävä rooli luonnonresurssien käytössä. Näiden luonnonresursseja käyttö on johtanut teollisuusmaiden vaurastumiseen.

”Saasteet eivät tunne rajoja, siksi ympäristömme suojelelu vaatii eurooppalaista yhteistyötä. Itämeren alueen merkitys maallemme kasvaa niin taloudellisesti, poliittisesti, sosiaalisesti kuin ympäristön kannalta. Erityisesti EU: uudet jäsenmaat, Baltian maat ja Puola, haastavat meidät yhteistyöhön.”³⁰²

SDP keskittyi ohjelmissaan nimenomaan tuomaan esille EU:n yhteisiä tavoitteita ympäristöpolitiikassa. Ympäristöongelmien ratkaiseminen vaatii toimia usealla eri alueella, ja pelkästään yhden valtion toimenpiteet eivät välttämättä ole niin merkittäviä. Suomi on EU:n jäsenenä ollut päättämässä EU:n yhteisestä ympäristöpolitiikasta ja SDP tuo tätä laajempaa kontekstia esiin myös puolueohjelmissa. Puolue korosti myös esimerkiksi Itämeren alueen suojelelu, joka on Suomelle merkittävä lähialue.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut Suomen Keskustan, Kansallisen Kokoomuksen sekä Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen suhtautumista Euroopan unioniin sekä Euroopan integraatioon vuosina 1991–2007. Tutkin aihetta puolueohjelmien näkökulmasta sekä tarkastelin, onko ajanjaksolla tapahtunut muutoksia puolueiden suhtautumisessa Euroopan unioniin sekä Euroopan integraatioon.

Keskusta suhtautui selvästi kaikkein kriittisimmin Suomen EU-jäsenyyteen kaikista tarkastelemistani puolueista. Vuosina 1991–1995 puolue toi esille enemmän Suomen EU-jäsenyyden mahdollisuutta ja siihen liittyviä kannanottoja kuin mihinkään tarkkaan politiikka-alaan liittyviä näkökulmia. Hieman puolue nosti esille talous- ja ympäristöaiheita. Keskustalle oli tärkeää EU-jäsenyysneuvotteluissa maatalous- ja aluepolitiikka, kuten Kääriäinen on tuonut esille³⁰³. Tämä ei kuitenkaan näkynyt puolueen puolueohjelmissa millään tavalla. Tosin tämä selittynee sillä, että puolueen sisällä oli voimakasta ristiriitaisuutta suhtautumisessa EU-jäsenyyteen sekä Euroopan integraatioon, että ohjelmatasolla ei oltu vielä valmiita kannanottoihin maatalous- ja

³⁰² Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Ihmisten Eurooppaan 2004.

³⁰³ Kääriäinen 2002, 310.

aluepolitiikkaan liittyen. EU-jäsenyysprosessi oli myös kesken, joten kannanotot tulivat mahdollisesti vasta myöhemmissä puolueohjelmissä näkyviin.

Suomen liittyttyä EU:n jäseneksi vuonna 1995 myös keskustan sisällä EU-kysymys normalisoitui. Vaikka puolueen sisällä edelleen oli ristiriitaisuutta jäsenyyteen liittyen, niin asiasta ei enää tullut samanlaista hajottavaa tekijää, kun se vielä vuosina 1991–1995 oli ollut. Puolue otti enenevissä määrin kantaa myös eri politiikka-alueisiin liittyen EU-jäsenyyteen sekä Euroopan integraatioon. Maatalous- ja aluepolitiikassa puolue korosti maatalouden tukijärjestelmän pysyvyyttä ja kansallisten tukien merkittävyyttä. Puolue tuo myös esille, miten viljelyn pitää olla mahdollista koko Suomen alueella. Aluepolitiikassa puolue korosti maakuntien kehittämistä. Taloudessa puolue suhtautui ristiriitaisesti Suomen liittymiseen talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen vuonna 1999. Puolue ei kannattanut tätä. Se kuitenkin hyväksyi eduskunnan päätöksen aiheeseen liittyen.

Edelleen vuosina 2000–2007 keskustan puolueohjelmissä korostui kannanotot Euroopan unionin sekä Euroopan integraation tulevaisuudesta sekä politiikka-aiheista maatalous- ja aluepolitiikka sekä myös ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Suomen EU-jäsenyys ei ollut enää minkäänlainen jakava tekijä puolueen sisällä, olihan Suomi ollut jo vuoteen 2007 tultaessa jo 12 vuotta EU:n jäsen. Puolue korosti läheisyysperiaatetta unionin päätöksenteossa eli päätökset tulisivat tehdä mahdollisimman lähellä kansalaisia. Maatalous- ja aluepolitiikassa korostui 2000-luvulla etenkin maaseutupolitiikka, jossa korostettiin koko maaseudun kehittämistä. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämistä korostetaan sotilaallisen liittoutumattomuuden näkökulmasta. Puolue ei näe Euroopan yhteisen ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan syventymistä tulevaisuudessa mahdottomana ajatuksena. Kannanotto on siis samanlainen kuin jo Lipposen ensimmäisen hallituksen hallitusohjelmassa.

Kokoomus on suhtautunut Suomen EU-jäsenyyteen tarkastelujaksolla koko ajan positiivisesti. Euroopan unioniin oli Suomen luontaista liittyä, etenkin jäseneksi liittymistä perusteltiin taloudellisesta näkökulmasta. Samalla kuitenkin puolue korosti myös ympäristöasioita ja EU:n näkökulmasta Suomen ajateltiin olevan ympäristöasioissa mallimaa.

Suomen liittyttyä EU:n jäseneksi kokoomus korosti puolueohjelmissä etenkin EU:n tulevaisuutta ja sen kehittämistä, maatalous- ja aluepolitiikkaa sekä talouspoliittisia aiheita. Maatalous- ja aluepolitiikassa kokoomus korosti, miten kaupungit ja maaseutu

täydentävät toisiaan ja ovat molemmat Suomelle tärkeitä. Aluepolitiikassa puolue kuitenkin korosti enemmän kaupunkien asemaa ja sitä, miten suomalaisista kaupungeista saataisiin mahdollisimman kilpailukykyisiä. Tämä tukisi myös EU:n strategiaa, koska EU:n tavoitteena oli olla maailman kilpailukykyisin alue. Kokoomus ajoi Suomea talous- ja rahaliiton jäseneksi, ja tätä pidettiin Suomelle erittäin tärkeänä askeleena, jos Suomi haluaa olla mukana EU:n ytimessä päättämässä asioista.

Vuosina 2000-2007 kokoomus kirjoitti puolueohjelmissa eniten kantaa EU:n sekä Euroopan integraation tulevaisuuteen ja kehittämiseen, maatalous- ja aluepolitiikkaan sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Samankaltaiset teemat nousevat siis jälleen esille kuin edellisinä vuosina. EU:n tulevaisuudessa nousee vahvasti esille läheisyysperiaatteen noudattaminen ja muutenkin yhteistyön tiivistäminen. Maatalous- ja aluepolitiikassa puolue korostaa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan merkitystä ja miten on tärkeää, että Suomi on mukana vaikuttamassa EU:n päätöksentekoon. Ulko- ja turvallisuuspolitiikassa taas nähdään tärkeänä myös EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittäminen ja vuoden 2004 vaaliohjelmassa puolue totesi, että Suomi on kuitenkin luopunut tosiasiasa täysimääräisestä sotilaallisesta liittoutumattomuudesta³⁰⁴.

SDP suhtautui myös positiivisesti Suomen EU-jäsenyyteen. Tarkastelujaksolla 1991–1995 puolue ei julkaissut yhtään puolueohjelmaa, joten tarkemmin en pystynyt analysoimaan aineiston pohjalta puolueen suhtautumista aiheeseen. Kuitenkin puolueen puheenjohtajan Paavo Lipposen asema ja suhtautuminen Suomen EU-jäsenyyteen vaikutti puolueen sisällä. Lipponen oli avoimesti EU-jäsenyyden kannalla ja oli sitä mieltä, että Suomen tulisi liittyä EU:n jäseneksi.

Vuosina 1995–1999 SDP otti useissa puolueohjelmissa kantaa Euroopan unioniin sekä Euroopan integraatioon liittyviin aiheisiin. Puolueohjelmissa otettiin yleisesti kantaa EU:n tulevaisuuteen ja sen kehittämiseen sekä puolue toi esille puolueohjelmissa politiikka-aiheisiin liittyviä kysymyksiä. Etenkin SDP:llä koroistuivat talouspolitiikka sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikka. SDP toi esille EU:n kehittämisessä etenkin sosiaalisen ulottuvuuden käsitteen. Puolue korosti myös paljon työllisyyteen liittyviä aiheita sekä hyvinvoinnin lisäämistä. Näistä kuitenkin usein keskusteltiin talouspolitiikan näkökulmista, esimerkiksi työllisyyden ja hyvinvoinnin lisäämisen keinoina nähtiin olevan Suomen liittyminen EU:n talous- ja rahaliittoon. Sen että Suomi on mukana EU:n ytimessä tekemässä päätöksiä, nähtiin lisäävän työllisyyttä sekä hyvinvointia. Ulko- ja

---

³⁰⁴ Kansallinen Kokoomus: Jotta Suomella menisi paremmin 2004.

turvallisuuspolitiikassa SDP korosti sotilaallista liittoutumattomuutta, jossa kansainvälisellä yhteistyöllä oli merkittävä rooli.

2000-luvulla SDP keskittyi puolueohjelmissaan tuomaan esille EU:n ja Euroopan integraation kehitykseen, sosiaalipolitiikkaan sekä ympäristöaiheisiin liittyviä teemoja. EU:n tulevaisuudesta puhuttaessa puolue korostaa yhteisiä arvoja ja pelisääntöjä, jotka takaavat unionin toimivuutta. Puolue tuo vahvasti esille eurooppalaisen sosialidemokratian roolia. Edelleen jatkona edellisiin vuosiin, puolue esitteli vahvasti Euroopan sosiaalista mallia puolueohjelmissa, jonka tavoitteena oli lisätä työllisyyttä ja samalla sitoa talouspolitiikka yhteen sosiaali- ja terveystalouden kanssa. Kuitenkaan EU:lla ei juuri nähty olevan itsenäistä sosiaali- ja terveystalouden politiikkaa ja jäsenvaltiot eivät juurikaan investoineet yhteiseen sosiaali- ja terveystalouden politiikkaan. Puolue toi ympäristöpolitiikkaa myös esille puolueohjelmissa, lähinnä korostaen sen tärkeyttä ja EU:n yhteisen ympäristöpolitiikan tavoitteita.

Kolme puoluetta ovat kirjoittaneet puolueohjelmissa lähestulkoon samanlaisista aiheista eli selvästi aiheina ovat korostuneet Euroopan unionin sekä Euroopan integraation kehittyminen ja tulevaisuus, maatalous- ja aluepolitiikka, talouspolitiikka, ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä jonkin verran myös ympäristökysymykset. Ympäristöön liittyviä aiheita puolueet nostivat esille myös maatalous- ja aluepolitiikkaan liittyvissä kannanotoissa.

Kuten tutkielman alkuvaiheessa toin esille, Peter Mair³⁰⁵ on esittänyt, että kansalliset puolueet vähentäisivät keskustelua aihepiireistä, jossa EU:lla on joko täysi toimivalta tai hyvin suuri toimivalta. Tämä ei kuitenkaan oman tutkielmani valossa näytä pitävän paikkaansa Suomen tapauksessa, ainakaan jos tutkitaan puolueen puolueohjelmia. Puolueohjelmissa keskusta, kokoomus ja SDP ovat nimenomaan tuoneet esille aihepiirejä, joissa EU:lla on joko täysi toimivalta tai hyvin suuri toimivalta, kuten talouspoliittiset aiheet sekä maatalous- ja aluepolitiikka. Toisaalta esimerkiksi maatalous- ja aluepolitiikka on ollut Suomelle hyvin tärkeä aihe jo EU-jäsenyysneuvotteluista alkaen ja jäsenyys vaikutti hyvin suuresti siihen, miten Suomen maatalouspolitiikkaa rahoitetaan. On siis luonnollista, että aihe on kaikilla puolueilla ollut esillä oikeastaan koko tarkastelujakson ajan.

---

³⁰⁵ Mair 2001, 27-52.

Robert Ladrech³⁰⁶ puolestaan on tuonut esille, miten valtapuolueet lähenevät toisiaan EU:hun liittyvissä kysymyksissä johtuen Euroopan integraatiosta. Oman tutkimukseni valossa tämä näyttäisi pitävän paikkansa. Keskustan, kokoomuksen ja SDP:n suhtautuminen hyvin moneen kysymykseen EU:n tai Euroopan integraation näkökulmasta vaikuttaa melko samankaltaiselta. Myöskään puolueen hallitus- tai oppositioasema ei tuo merkittävällä tavalla esille eroavaisuuksia. Toki esimerkiksi puolueen taustalla vaikuttava ideologia vaikuttaa mahdollisesti siihen, kuinka paljon jotakin aihetta tuodaan esille, esimerkiksi keskusta on tuonut paljon maatalous- ja aluepolitiikkaan liittyviä asioita puolueohjelmissa esille, kun taas SDP on nostanut vahvasti esille työllisyyteen panostamista sekä korostanut sosiaali- ja terveystalouteen liittyviä aiheita esimerkiksi enemmän kuin kaksi muuta tarkastelemaani puoluetta. Myös esimerkiksi puolueohjelman tyyppi on voinut vaikuttaa siihen, miten jostakin aiheesta kirjoitetaan. Esimerkiksi vaaliohjelmissa voidaan käyttää suurempaa kieltä, koska vaaliohjelma kuitenkin pyrkii näyttämään sen, mihin puolue seuraavissa vaaleissa ja pyrkii ja puolue näin ollen haluaa erottua ohjelmalla muista puolueista.

Toisaalta Ladrechin esittämä valtapuolueiden samankaltaistuminen Euroopan unioniin liittyvissä kysymyksissä voi selittyä myös Suomen poliittisen järjestelmällä, jossa on ylipäätään tavallista konsensuspolitiikka sekä enemmistöhallitukset. Esimerkiksi Lipposen ensimmäinen ja toinen hallitus olivat hyvin laajapohjaisia enemmistöhallituksia. Myös SDP:n puheenjohtajan ja pääministerinä pitkään toimineen Paavo Lipposen asema oli hyvin merkittävä siinä, minkälaiseksi koko Suomen EU-politiikka muodostui vuosina 1995–2003. Lipponen ajoi Suomea vahvasti EU:n ytimeen, joka oli näkyvissä Suomen EU-politiikassa tuona aikana. Pääministerin vaihduttua vuonna 2003 keskustan Matti Vanhaseen Suomi ei ehkä pyrkinyt enää niin aktiivisesti kaikessa EU:n ytimeen vaan pyrki nimenomaan keskittämään integraatiolinjan tiettyihin politiikka-alueisiin enemmän.

Tapio Raunio³⁰⁷ on Suomessa tutkinut eniten poliittisten puolueiden eurooppalaistumista ja sitä, minkälaisia muutoksia EU-jäsenyys on aiheuttanut suomalaisessa yhteiskunnassa. Puoluejärjestelmän muutokset ovat olleet pieniä, ja suurimmat poliittiset puolueet ovat pitäytyneet konsensushakuisuudessa EU-politiikassa. Tämä huolimatta siitä, ovatko puolueet olleet hallituksessa vai oppositiossa. Edes keskustasta ei omaksunut ”eurokriittistä” linjaa ollessaan oppositiossa 1995–2003, eikä olennaisesti haastanut hallituksen EU-

---

³⁰⁶ Ladrech 2002, 389-395.

³⁰⁷ Esim. Saari & Raunio 2006, 234-251.

linjauksia oppositiokaudellaan. Toisaalta tulee huomioida kuitenkin, että myöhemmin eurokriittisenä puolueena Suomessa on profiloitunut perussuomalaiset. Tämä kuitenkin tapahtui vasta puolueen ”jytyn” jälkeen vuonna 2011³⁰⁸. Vaikka EU-kansanäänestyksessä suomalaisista noin 43 prosenttia suomalaisista ei ollut valmis liittymään EU:hun, niin silti merkittävää eurokriittisyyttä ei ole Suomessa noussut ennen perussuomalaisten vaalivoittoa vuonna 2011. Tämä on varmasti selittynyt nimenomaan keskustan, kokoomuksen ja SDP:n suhtautumisella EU:hun ja siihen, että EU-politiikka on ollut konsensushakuista.

Suomen EU-politiikan rakentaminen alkoi Paavo Lipposen ensimmäisen hallituksen aikana ja jatkui samalla hallituspohjalla aina vuoden 2003 kevääseen saakka. Lipposella on siis ollut hyvin merkittävä rooli siinä, minkälaiseksi koko Suomen EU-poliittiset linjaukset ovat rakentuneet. Vaikka pääministeriksi tuli keväällä 2003 ensin Anneli Jäätteenmäki ja sitten Matti Vanhanen, niin olennaisesti Suomen EU-politiikan linja ei muuttunut. EU-poliittinen linja ei kuitenkaan samalla tavalla henkilöitynyt esimerkiksi Matti Vanhaseen kuin aiemmin Paavo Lipposeen. Tähän on saattanut vaikuttaa esimerkiksi se, että Lipponen sattui olemaan ensimmäinen pääministeri sen jälkeen, kun Suomi liittyi EU:n jäseneksi ja Suomen EU-politiikkaa piti lähteä rakentamaan alusta saakka. Toisaalta huomioitavaa on myös, että EU-politiikassa ei ole Paavo Lipposen jälkeen ollut samanlaista näkyvää hahmoa tai ainakaan sellaista, joka olisi vaikuttanut Suomen integraatiolinjaan niin olennaisesti kuin Lipponen.

---

³⁰⁸ Mickelsson 2021, 359.

LÄHDELUETTELO

I PUOLUEOHJELMAT

Kansallinen Kokoomus: Kymmenen teesiä EU:n tulevaisuudesta 2007.

Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/984>> [haettu 13.5.2021].

Kansallinen Kokoomus: Jotta Suomella menisi paremmin 2004. Puolueohjelmien

tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/11>> [haettu 16.5.2021].

Kansallinen Kokoomus: Maaseutuohjelma 2003. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA

[verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/48>> [haettu 16.5.2021].

Kansallinen Kokoomus: Globalisaatiokannanotto 2002. Puolueohjelmien tietokanta

POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/974>> [haettu 13.5.2021].

Kansallinen Kokoomus: Alueellisen kehittämisen ohjelma 2002. Puolueohjelmien

tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/3>> [haettu 16.5.2021].

Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen lähiajan tavoiteohjelma 2002. Puolueohjelmien

tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/85>> [haettu 18.5.2021].

Kansallinen Kokoomus: Kokoomus haluaa vahvan ja tuloksellisen Euroopan unionin

2001. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/972>> [haettu 11.5.2021].

Kansallinen Kokoomus: Tekojen aika myös Euroopassa. Puolueohjelmien tietokanta

POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/970>> [haettu 11.4.2021].

Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen tavoiteohjelma 1999-2003, 1998.

Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/84>> [haettu 30.11.2020].

Kansallinen Kokoomus: Kaupungit ovat Suomen veturi, 1996. Puolueohjelmien

tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/15>> [haettu 8.4.2021].

Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen maaseutupoliittinen ohjelma, 1996.

Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/47>> [haettu 8.4.2021].

Kansallinen Kokoomus: Kokoomus korostaa läheisyysperiaatetta ja EU:n toimintakykyä 1996. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/971>> [haettu 30.11.2020].

Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen EU-teesit 1994. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/968>> [haettu 19.2.2020].

Kansallinen Kokoomus: Kokoomuksen Tavoiteohjelma 1995-1999, 1994.

Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/83>> [haettu 14.6.2021].

Kansallinen Kokoomus: Periaateohjelma, 1993. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <

<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/63>> [haettu 15.11.2020].

Kansallinen Kokoomus: Kansallisen Kokoomuksen vaaliohjelma eduskuntakaudeksi 1991-1995, 1991. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/932>> [haettu 25.2.2020].

Kansallinen Kokoomus: Kansallisen Kokoomuksen Ympäristöpoliittinen ohjelma, 1991. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/123>> [haettu 15.11.2020].

Suomen Keskusta: Keskustan tavoitteet vaalikaudelle 2007-2011 2006.

Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/249>> [haettu 4.5.2021].

Suomen Keskusta: Keskustan periaateohjelma – Kohti tasa-arvoista, luonnonmukaista sivistisyhteiskuntaa 2006. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu].

Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/222>> [haettu 27.4.2021].

Suomen Keskusta: Vaaliohjelma – Koko Suomen voimavarat käyttöön 2002.

Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/248>> [haettu 4.5.2021]

Suomen Keskusta: Keskustan maaseutuohjelma 2002. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/208>> [haettu 27.4.2021].

Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma 2001. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/185>> [haettu 20.4.2021].

Suomen Keskusta: Keskustan Eurooppa-ohjelma 1999. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/184>> [haettu 6.2.2019].

Suomen Keskusta: Ihannekunnassa elämä maistuu – Keskustan kunnallispoliittinen asiakirja 1996. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/201>> [haettu 4.4.2021].

Suomen Keskusta: Keskustan Suomen Selviytymisohjelma 1994. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/224>> [haettu 19.2.2020].

Suomen Keskusta: Keskustan oikeudenmukaiseen hyvinvointiin 1994. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/187>> [haettu 24.2.2020].

Suomen Keskusta: Kestävän työllisyyden ja yrittäjyyden yhteiskunta 1994. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/246>> [haettu 24.2.2020].

Suomen Keskusta: Vihreä teollistaminen 1994. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/260>> [haettu 24.2.2020].

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Tavoitteena vahva Eurooppa 2005. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/409>> [haettu 11.6.2021].

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Ihmisten Eurooppaan 2004. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/413>> [haettu 8.6.2021].

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Julkilausuma kansainvälisestä politiikasta 1999. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/1288>> [haettu 13.4.2021].

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Vakauden kautta kasvua, työllisyyttä ja hyvinvointia 1997. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/1275>> [haettu 28.12.2020].

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Sisäpoliittinen kannanotto 1996. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/1267>> [haettu 13.4.2021].

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Kannanotto kansainvälisestä tilanteesta 1996. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/1268>> [haettu 13.4.2021].

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue: Kannanotto Eurooppa-politiikasta 1996.

Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkojulkaisu]. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/1271>> [haettu 25.2.2020].

II KIRJALLISUS

Aarnio Eeva, Ohjelmatutkimus ja poliittisesti lukemisen muutos. Artikkeliteoksessa *Lue poliittisesti – profiileja politiikan tutkimukseen*. Toim. Sakari Hänninen & Kari Palonen. Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä 2004.

Aarnio Eeva, *Päämäärät liikkeessä*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1998.

Aarnio Eeva, Puolueohjelma tekoina. Artikkeliteoksessa *Puolueet 1990-luvulla – Näkökulmia suomalaiseen puolue toimintaan*. Toim. Sami Borg. Turun yliopisto, Turku 1997.

Alasuutari Pertti, *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino, Tampere 2011.

Aunesluoma Juhana, *Vapaakaupan tiellä – Suomen kauppaja- ja integraatiopolitiikka maailmansodista EU-aikaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2011.

Borg Olavi, *Suomen puolueideologiat*. WSOY, Helsinki 1964.

Dorussen Han & Nanou Kyriaki, European Integration, Intergovernmental Bargaining and Convergence of Party Programmes. *SAGE Publications: European Union Politics* 7 nro. 2 (2006) s. 235-256.

Eskelinen Heikki, *Aluepolitiikka rautahäkissä*. Kunnallisan alan kehittämiskeskus, Helsinki 2001.

Eskola, ”Turvallisuus käsitteenä,” Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 3, Strategian asiatietoa, No 10 (2008).

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/74107/StratL3_10.pdf?sequence=1> [haettu 14.11.2021].

Forsberg Tuomas & Raunio Tapio, Johdanto: Muuttuva maailma, muuttuva politiikka. Artikkeliteoksessa *Politiikan muutos*. Toim. Tuomas Forsberg & Tapio Raunio. Vastapaino, Tampere 2014.

Forsberg Tuomas, Ulkopoliittika- Puolueettomasta pohjoismaasta tavalliseksi eurooppalaiseksi. Artikkeliteoksessa *EU ja Suomi – Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan*. Toim. Tapio Raunio & Matti Wiberg.

Heikkilä Tuomo & Nurmikko Sanna, Maatalous EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa. Artikkeliteoksessa *Suomi 10 vuotta Euroopan unionissa – Taloudelliset vaikutukset*. Toim. Jaakko Kiander & Antti Romppanen. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki 2005.

Iivari Ulpu, *Kansanvallan puolustajat – Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä 100 vuotta*. Otava, Helsinki 2007.

Ingebritsen Christine, *The Nordic states and European unity*. Cornell University Press, Ithaca, New York 1998.

Kairamo Aimo, Ohjelmat ja olosuhteet. Artikkeliteoksessa *SDP 100 vuotta*. Toim. Tapio Pekkola. Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.p., Helsinki 1999.

Kanerva Jukka, Saatteeksi. Artikkeliteoksessa *Suomalaisten puolueiden retoriikasta*. Toim. Jukka Kanerva. Jyväskylän yliopiston Valtio-opin laitos, Jyväskylä 1991.

Karimäki Jenni, Periaatteet, pragmatismi ja poliittinen kulttuuri – keskustan, vasemmistoliiton ja vihreiden sopeutuminen Euroopan unionin jäsenyyteen. Artikkeliteoksessa *Suomi 25 vuotta Euroopan unionissa*. Toim. Kimmo Elo. Sigillum, Turku 2021.

Karttunen Marko, *Evidence of Partisan Emphasis on EMU during 1994-1999: Comparing Finnish parties*. Helsingin yliopiston valtio-opin laitos, Helsinki 2009.

Kestilä-Kekkonen Elina, Puoluedemokratian haasteet Euroopassa: Syrjäyttävätkö uudet poliittisen osallistumisen muodot edustuksellisen demokratian? Artikkeliteoksessa *Politiikan muutos*. Toim. Tuomas Forsberg & Tapio Raunio. Vastapaino, Tampere 2014.

Kiander Jaakko, Suomalainen talouspolitiikka EMU-ajan kriiseissä: Mallioppilaasta keskitason suorittajaksi. Artikkeliteoksessa *Reunalla vai ytimessä? Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus, Helsinki 2017.

Kiander Jaakko, EMU-jäsenyys, kilpailukyky ja julkinen talous. Artikkeliteoksessa *Suomi 10 vuotta Euroopan unionissa – Taloudelliset vaikutukset*. Toim. Jaakko Kiander & Antti Romppanen. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki 2005.

Korhonen Olli, *Integraatiomyönteisten etujärjestöjen linjat ja toiminta ennen Suomen EU-jäsenyyttä*. Turun yliopisto, Turku 2017.

Kuisma Juha, *Keskustalasuudesta*. Maahenki, Helsinki 2019.

Kääriäinen Seppo, *Sitä niittää mitä kylvää – Keskustan strategiset valinnat 1964-2001*. Gummerrus Kustannus Oy, Jyväskylä 2002.

Ladrech Robert, Europeanization and political parties – towards a framework of analysis. *SAGE Publications: Political parties* 8 nro. 4 (2002) s. 389-403.

Lahtinen Mikko, Konservatiivinen aatetraditio Suomessa. Artikkeliteoksessa *Suomalaisten puolueiden periaateohjelmat – Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*. Toim. Jukka Paastela & Heikki Paloheimo. Tampereen yliopiston Poliitiikan tutkimuksen laitos, Tampere 2006.

Laurila Ilkka P. & Niemi Jyrki, Kansallista konsensusta: Suomen maatalouden selviytyminen EU-aikana. Artikkeliteoksessa *Reunalla vai ytimessä? Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus, Helsinki 2017

Laurila Ilkka P., Maatalous: rajun rakennemuutoksen kautta mahdollisuuksien toimialaksi. Artikkeliteoksessa *Eurooppalaistuminen – Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus Kirja, Helsinki 2006.

Lipponen Paavo, Poliittikan pitkä linja vie tulevaisuuteen. Artikkeliteoksessa *Euroopan idea – viisi näkemystä Suomen EU-politiikan suuresta linjasta*. Toim. Elinkeinoelämän valtuuskunta. Taloustieto Oy, Helsinki 2011.

Lipponen Paavo, *Kohti Eurooppaa*. Tammi, Helsinki 2001.

Luomanen Jari & Räsänen Pekka, *Tietokoneavusteinen laadullinen analyysi ja QSR NVivo-ohjelmisto*. Sosiologian tutkimuksia, Sosiologian laitos Turun yliopisto, Turku 2000.

Mair Peter, The Limited Impact of Europe on National Party Systems. Artikkeliteoksessa *Europeanised Politics? European integration and National Political Systems*. Toim. Klaus H. Goetz & Simon Hix. Frank Cass Publishers, Lontoo 2001.

Metsämuuronen Jari, Laadullisen tutkimuksen käsitteitä. Artikkeliteoksessa *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Toim. Jari Metsämuuronen. International Methelp Ky, Helsinki 2006.

Mickelsson Rauli, *Suomen puolueet – Vapauden ajasta maailmantuskaan*. Kolmas painos. Vastapaino, Tampere 2021.

Mickelsson Rauli, *Suomen puolueet – Vapauden ajasta maailmantuskaan*. Toinen painos. Vastapaino, Tampere 2015.

Moisio Sami, *Valtio, alue, politiikka. Suomen tilasuhteiden sääntely toisesta maailmansodasta nykypäivään*. Vastapaino, Tampere 2012.

Moisio Sami, *Geopoliittinen kamppailu Suomen EU-jäsenyydestä*. Turun yliopisto, Turku 2003.

Ojanen Hanna & Raik Kristi, Ulko- ja turvallisuuspolitiikka: pinnallista jatkuvuutta ja pyörteisiä pohjavirtauksia. Artikkeliteoksessa *Reunalla vai ytimessä? Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus, Helsinki 2017.

Paastela Jukka, Sosialistinen aatetraditio Suomessa. Artikkeliteoksessa *Suomen puolueiden periaateohjelmat – Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*. Toim. Jukka Paastela & Heikki Paloheimo. Tampereen yliopiston Poliittikan tutkimuksen laitos, Tampere 2006.

Paavonen Tapani, *Vapaakauppaintegraation kausi – Suomen suhde Länsi-Euroopan integraatioon FINN-EFTAsta EC-vapaakauppaan*. Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2008.

Pakaslahti Johannes, Euroopan sosiaalisen mallin historia, nykyhetki ja tulevaisuus. Artikkeliteoksessa *Euroopan sosiaalinen malli – Sosiaalipoliittinen näkökulma Euroopan integraatioon*. Toim. Juho Saari. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki 2002.

- Paloheimo Heikki & Raunio Tapio, Puolueiden rooli ja tehtävät demokratiassa. Artikkeliteoksessa *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Toim. Heikki Paloheimo & Tapio Raunio. WSOY, Helsinki 2008.
- Patomäki Heikki, *Uusliberalismi Suomessa*. WSOY, Helsinki 2007.
- Pousi Mikko, *Sdp:n suhtautuminen Länsi-Euroopan yhdentymiskehitykseen 1985-1991*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto 2017.
- Raunio Tapio, Kansallista vai eurooppalaista politiikkaa? EU ja Suomen poliittisen järjestelmän muutos. Artikkeliteoksessa *Suomi 25 vuotta Euroopan unionissa*. Toim. Kimmo Elo. Sigillum, Turku 2021.
- Raunio Tapio, Puolueet ja EU: Kansan tahdon kanavointi päätöksentekoon. Artikkeliteoksessa *Kansainvälinen eduskunta – Suomen eduskunta 100 vuotta*. Toim. Juhani Mylly, Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Laura Heino. Edita, Helsinki 2007.
- Raunio Tapio, Poliittinen järjestelmä: konsensusta kansallisen edun hengessä. Artikkeliteoksessa *Eurooppalaistuminen – Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus Kirja, Helsinki 2006.
- Raunio Tapio, Parties and elections. Artikkeliteoksessa *Finland in the European union*. Toim. Tapio Raunio & Teija Tiilikainen. Taylor and Francis, Oxfordshire 2005.
- Raunio Tapio, Puolueet – Ideologista lähentymistä yhtenäisyyden kustannuksella. Artikkeliteoksessa *EU ja Suomi – Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan*. Toim. Tapio Raunio & Matti Wiberg. Edita, Helsinki 2000.
- Raunio Tapio, *Facing the European challenge: Finnish parties adjust to the integration process*. West European Politics 22(1), 1999 s. 138-159.
- Raunio Tapio & Saari Juho, Johdanto: Onko konsensuksen aika ohi? Artikkeliteoksessa *Reunalla vai ytimessä? Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus, Helsinki 2017.
- Raunio Tapio & Saari Juho, Johdanto: kymmenen vuotta Euroopan unionissa. Artikkeliteoksessa *Eurooppalaistuminen – Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus Kirja, Helsinki 2006.
- Ruostetsaari Ilkka, Agraarinen/keskustalainen aatetraditio Suomessa. Artikkeliteoksessa *Suomen puolueiden periaateohjelmat – Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*. Toim. Jukka Paastela & Heikki Paloheimo. Tampereen yliopiston Poliittikan tutkimuksen laitos, Tampere 2006.
- Saari Juho, Varauksellinen Suomi: Eurooppalaistuva sosiaalipolitiikka. Artikkeliteoksessa *Reunalla vai ytimessä? Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus Oy, Helsinki 2017.
- Saari Juho, Euroopan sosiaalinen malli -johdanto. Artikkeliteoksessa *Euroopan sosiaalinen malli – sosiaalipoliittinen näkökulma Euroopan integraatioon*. Toim. Juho Saari. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki 2002.
- Saari Juho & Kari Matti, Sosiaali- ja terveysturvan politiikka: nopeasti muuttunut poliittikalohko. Artikkeliteoksessa *Eurooppalaistuminen – Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus, Helsinki 2006.

Saarinen Markus, *Keskusta YYA-linjalta Euroopan unionin porteille – Suomen integraatiopoliittisista ratkaisuksista käyty keskustelu ja vallankäyttö Suomen Keskustan puoluejohdossa vuosina 1990-1994*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto 2018.

Sairinen Rauno & Lindholm Arto, Ympäristöpolitiikka: pragmaattinen ja passiivinen edelläkävijä. Artikkeliteoksessa *Eurooppalaistuminen – Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus, Helsinki 2006.

Sairinen Rauno & Teräväinen Tuula, Naturasta biotalouteen: Suomi eurooppalaisen ympäristöpolitiikan tekijänä. Artikkeliteoksessa *Reunalla vai ytimessä? Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus, Helsinki 2017.

Tiilikainen Teija, Suomen ulkopoliitiikka ja EU-politiikka 1995-2005. Artikkeliteoksessa *Kansainvälinen eduskunta – Suomen eduskunta 100 vuotta*. Toim. Juhani Mylly, Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Laura Heino. Edita, Helsinki 2007.

Tiilikainen Teija, Ulko- ja turvallisuuspolitiikka: Suomen linjan täydellinen muodonmuutos. Artikkeliteoksessa *Eurooppalaistuminen – Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus, Helsinki 2006.

Tiilikainen Teija, Kymmenen vuotta suomalaista EU-politiikkaa. Artikkeliteoksessa *Suomi 10 vuotta Euroopan unionissa. Taloudelliset vaikutukset*. Toim. Jaakko Kiander & Antti Romppanen. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki 2005.

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki 2009.

Vares Vesa, *Suomalaiskansallinen Kokoomus IV Korpivaellukselta vallan kahvaan. Kansallisen Kokoomuspuolueen historia 1966-1987*. Docendo Oy, Jyväskylä 2017.

Vogt Henri, Suomen ulkopoliitiikka: monensuuntaista eurooppalaistumista? Artikkeliteoksessa *Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia*. Toim. Kari Paakkunainen. Helsingin yliopiston Poliittikan ja talouden tutkimuksen laitos, Helsinki 2012.

Vuoria Matti & Luoma Raimo, Suomen EU-jäsenyyden ensi askeleet. Artikkeliteoksessa *Marginaalista ytimeen – Suomi Euroopan unionissa 1989-2003*. Toim. Alexander Stubb. Tammi, Helsinki 2006.

Välimäki Kari, Euroopan sosiaalinen malli – tavoite vai uhka? Artikkeliteoksessa *Euroopan sosiaalinen malli – Sosiaalipoliittinen näkökulma Euroopan integraatioon*. Toim. Juho Saari. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki 2002.

Väyrynen Raimo, Suomen pitkä linja: politiikka, talous ja globalisaatio. Artikkeliteoksessa *Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia*. Toim. Kari Paakkunainen. Unigrafia, Helsinki 2012.

Widgren Mika, Talous: EU:n vaikutukset vaikeasti eroteltavissa. Artikkeliteoksessa *Eurooppalaistuminen – Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*. Toim. Tapio Raunio & Juho Saari. Gaudeamus Kirja, Helsinki 2006.

III INTERNET-LÄHTEET

Alueellinen kehitys ja aluepolitiikka Suomessa. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 6/2000.

<https://vnk.fi/documents/10616/622996/J0600_Aluellinen+kehitys+ja+aluepolitiikka+Suomessa.pdf/3221eafe-c609-405d-a9cb-d6d900b306ca/J0600_Aluellinen+kehitys+ja+aluepolitiikka+Suomessa.pdf?version=1.0&t=1456915009000> [haettu 5.4.2021].

”EU-kansanäänestys” Suomen eduskunnan internetsivut.

<<https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/aineistot/eu/suomenliittyminen-eu/Sivut/eu-kansanaanestys.aspx>> [haettu 20.2.2019].

”EU:n tärkein investointipolitiikka” Euroopan unionin internetsivut.

< https://ec.europa.eu/regional_policy/fi/policy/what/investment-policy/> [haettu 5.4.2021].

”EU:n toimivalta” Euroopan komission internetsivut. < https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law/areas-eu-action_fi> [haettu 21.2.2019].

”Hallituksen tiedot ja kokoonpano: 69. Vanhanen I 24.5.2003-19.4.2007” Valtioneuvoston internetsivut <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-jaministerit/raportti/-/r/m1/69>> [haettu 20.4.2021].

”Hallituksen tiedot ja kokoonpano: 68. Jäätteenmäki 17.4.2003-24.6.2003” Valtioneuvoston internetsivut. <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-jaministerit/raportti/-/r/m1/68>> [haettu 20.4.2021].

”Hallituksen tiedot ja kokoonpano: 67. Lipponen II 15.4.1999-17.4.2003” Valtioneuvoston internetsivut. < <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-jaministerit/raportti/-/r/m1/67>> [haettu 20.4.2021].

”Hallituksen tiedot ja kokoonpano: 66. Lipponen 13.4.1995-15.4.1999” Valtioneuvoston internetsivut. <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-jaministerit/raportti/-/r/m1/66>> [haettu 25.2.2020].

”Hallitustenväliset konferenssit” Eurooppa-neuvoston internetsivut. <<https://www.consilium.europa.eu/fi/documents-publications/intergovernmental-conferences/>> [haettu 17.4.2021].

Helsingin Sanomat 5.1.1991 ” EY:n poliittinen unioni on vielä monilta osin avoin, mutta puitteet ovat jo näkyvissä. Jäsenyys ei merkitsisi meille ulkopolitiikan loppua sen enempää kuin nykyisillekään EY-maille. Suomen ei pidä tyytyä katsomaan sivusta kun muut sopivat meitäkin koskevista asioista. Suomen etu olla mukana EY:n poliittisessa unionissa” <<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000003038338.html>> [haettu 26.2.2020].

”Lissabonin sopimus” <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/5/lissabonin-sopimus>> Euroopan parlamentin nettisivut [haettu 13.6.2021].

”Maastrichtin ja Amsterdamin sopimukset” Euroopan parlamentin internetsivut. <<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/3/maastrichtin-ja-amsterdamin-sopimukset>> [haettu 20.2.2019].

Pohtiva-poliittisten ohjelmien tietovaranto. <<https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/>> [haettu 18.1.2019].

”Pääministeri Esko Ahon hallituksen ohjelma 26.4.1991” Valtioneuvoston internetsivut. <<https://valtioneuvosto.fi/-/65-paaministeri-esko-ahon-hallituksen-ohjelma>> [haettu 14.4.2021].

”Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelma 13.4.1995” Valtioneuvoston internetsivut. <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/66-paaministeri-paavo-lipposen-hallituksen-ohjelma> [haettu 25.2.2020].

Suomen perustuslaki 731/1999. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>> [haettu 31.10.2021].

Suomen tie jäsenyyteen” Eurooppatiedotuksen internet-sivut. <<https://eurooppatiedotus.fi/suomi-ja-eu/suomentie-jasenytyteen/>> [haettu 24.2.2020].

Suomen virallinen tilasto (SVT): Eduskuntavaalit [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-6252. 2015, Liitetaulukko 2. Puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 1991-2015 (%). <https://www.stat.fi/til/evaa/2015/evaa_2015_2015-04-30_tau_002_fi.html> [haettu 18.1.2019].

”The history of the European Union” Euroopan unionin nettisivut. <https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en#1945-1959> [haettu 20.2.2019].

Valtioneuvoston internetsivut: Ahon hallitus 26.4.1991-13.4.1995.

<<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/65>> [haettu 18.1.2019].

Valtioneuvoston aluepoliittinen selonteko 2004. Eduskunnan internetsivut. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/selonteko/Documents/vns_3+2004.pdf> [haettu 4.5.2021].

”Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003” Valtioneuvoston internetsivut [PDF-tiedosto] <<https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/369117/hallitusohjelma-vanhanen.pdf/da627124-c0ee-4015-9642-197b11013c02/hallitusohjelma-vanhanen.pdf>> [haettu 27.4.2021].